

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYÂT ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

**AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN
SAİD B. ZEYD'İN
HAYÂTI VE RİVÂYETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ebûbekir TATLI

İstanbul, 2008

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT ANA BİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

**AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN
SAİD B. ZEYD'İN
HAYÂTİ VE RİVÂYETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ebûbekir TATLI

Danışmanı: Prof. Dr. Ali AKYÜZ

İstanbul, 2008

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLAHİYAT Anabilim Dalı HADİS Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi
EBUBEKİR TATLI'nın ASERE-İ MÜBEŞŞEREDEN SAİD B. ZEYDİN HAYATI VE
RİVAYETLERİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 17.07.2008 tarih ve
2008/12-16 sayılı kararıyla ile oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile
Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

Tez Savunma Tarihi

: 24.10.2008

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. ALİ AKYÜZ

2) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. ALİ ULVİ MEHMEDOĞLU

3) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ. DR. AYNUR URALER

İmzası

AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN
SAİD B. ZEYD'İN
HAYÂTI VE RİVÂYETLERİ
(Özet)

Aşere-i Mübeşşere (Dünyâ'da iken cennet ile müjdelenen on sahâbi)'den biri olan Said b. Zeyd'in hayâtını ve rivâyetlerini konu alan bu çalışmanın giriş bölümünün birinci kısmında, çalışmanın konusu, amacı ve önemini ele aldık. İkinci kısmında ise çalışmanın metodunu ve kaynaklarını aktardık.

Tezimizin birinci bölümünde Said b. Zeyd'in hayâtı ve dini şahsiyeti incelenmiştir. Hz. Said'in hayâtı kısmında doğumu ve âilesi, ismi, nesebi ve künyesi, babası Zeyd b. Amr'ın tevhid ehlinde oluşu, Said b. Zeyd'in eşi Fâtımâ binti Hattâb, Hz. Said'in müslüman oluşu, Said b. Zeyd ve eşi Fâtımâ'nın Hz. Ömer'in müslüman oluşundaki rolü, onun İslam uğruna katlandığı zorluklar, hicreti, Allah Resûlü ile olan münâsebeti, Hz. Peygamber'den sonraki durumu ve vefâtı anlatılmıştır. Said b. Zeyd'in dini şahsiyeti kısmında ise onun zühd hayâtı yaşaması, açık sözlülüğü, fitneler karşısındaki tavrı, duâsının kabul edilmesi, İslam toplumu içindeki misyonu ve Aşere-i Mübeşşere'den oluşu işlenmiştir. Aşere-i Mübeşşere'den oluşu ele alınırken sahâbenin tanımı, sahâbenin fazileti ve sahâbe tabakalarından başlanmış ve Aşere-i Mübeşşere'den olan sahâbiler aktarılmıştır. Bu pâyeyi elde eden sahâbilerin ortak vasıfları anlatılmış, Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyetler incelenmiştir. Bununla alâkalı olarak Said b. Zeyd, Abdurrahman b. Avf, Hz. Ali ve Abdullah b. Ömer'in rivâyetleri aktarılmıştır. Cennet ile müjdelenen bu on sahâbinin faziletine de değinilmiştir. Birinci bölümün sonunda Said b. Zeyd'in ilmi şahsiyeti ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise Said b. Zeyd'in rivâyetlerinin tahrir ve tercümesi yapılmıştır. Bu rivâyetler kaynaklarına göre ve konularına göre olmak üzere iki tabloda gösterilmiştir. Son olarak Said b. Zeyd'den hadis rivâyetinde bulunan râviler; çok rivâyette bulunanlar ve diğer râviler olmak üzere iki kısımda zikredilmiştir.

Ebûbekir Tath

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR.....	IV
ÖNSÖZ.....	V

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ.....	1
II. ARAŞTIRMANIN METODU VE KAYNAKLARI	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SAİD B. ZEYD'İN HAYÂTI VE DÎNÎ ŞAHSİYETİ

I. SAİD B. ZEYD'İN HAYÂTI	4
A. Doğumu ve Âilesi	4
1. Hz. Said'in Babası Zeyd b. Amr'ın, Tevhid Ehli'nden Oluşu	7
2. Hz.Said'in, Babası Zeyd ile İlgili Rivâyeti	10
3. Zeyd b. Amr'ın Tevhide Dâir Şiirleri.....	14
4. Zeyd b. Amr'ın, Son Peygamber Hakkındaki Düşünceleri	18

5. Hz.Peygamber’in, Zeyd ile İlgili Oğlu Said b. Zeyd’e Müjdesi	19
6. Said b. Zeyd’in Eşi Fâtımâ binti Hattâb	20
B. İsmi, Nesebi ve Künyesi	21
C. Said b. Zeyd’in Müslüman Oluşu.....	22
1. Said b. Zeyd ve Eşinin, Hz. Ömer’in Müslüman Olmasındaki Rolü	23
2. Hz.Ömer’in Müslüman Oluşuyla İlgili Diğer Bir Rivâyet.....	26
3. Birinci Rivâyete Yönelik Eleştiriler.....	27
4. İkinci Rivâyeti Tercih Edenlerin Gerekçeleri	33
5. Said b. Zeyd’in İslam Uğruna Katlandığı Zorluklar	35
D. Said b. Zeyd’in Hicreti.....	36
E. Hz. Peygamber’le Münâsebeti	37
1. Hz. Peygamber Tarafından, Hz. Said ve Hz.Talhâ’ ya Verilen Görev.....	38
2. Said b.Zeyd’in, Hz. Peygamber’den İsteği.....	40
F. Hz. Peygamber’den Sonraki Durumu.....	42
G. Said b. Zeyd’in Vefâtı	43
II. SAİD B. ZEYD’İN DÎNÎ ŞAHSİYETİ.....	44
A. Dindarlığı.....	44
1. Zühd Hayâtı Yaşamaları	45
2. Açık Sözlülüğü.....	46
3. Fitneler Karşısındaki Tavrı	47
4. Duâsının Kabûl Edilmesi	49
5. İslam Toplumu İçindeki Misyonu	51

B. Said b. Zeyd'in Aşere-i Mübeşşere'den Oluşu	53
1. Sahâbe'nin Tanımı	53
2. Sahâbe'nin Fazileti	55
3. Sahâbe Tabakaları	58
4. Aşere-i Mübeşşere'den Olan Sahâbiler	60
5. Aşere-i Mübeşşere'nin Ortak Vasıfları	63
6. Aşere-i Mübeşşere ile İlgili Rivâyetler	64
a. Said b. Zeyd'in Rivâyetleri	64
b. Abdurrahmân b. Avf'ın Rivâyeti	67
c. Hz. Ali'nin Rivâyeti	68
d. Abdullah b. Ömer'in Rivâyeti	68
7. Aşere-i Mübeşşere'nin Fazileti	71
C. İlmi Şahsiyeti	75

İKİNCİ BÖLÜM

SAİD B. ZEYD'İN RİVÂYETLERİ

I. RİVÂYETLERİN TAHRÎCİ VE TERCÜMESİ.....	78
A. Kaynak Dağılımı.....	156
Tablo 1 (Hadislerin Kaynak Dağılımı).....	156
B. Konu Dağılımı	159
Tablo 2 (Hadislerin Konu Dağılımı).....	159
C. Râvileri	162

1. Fazla Rivâyeti Olanlar	162
2. Diğer Râviler	165
D. Değerlendirme	174
SONUÇ.....	176
BİBLİYOGRAFYA	178

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.s.	: Aleyhi's- Salâtü ve's-Selâm
b.	: İbn
Bkz.	: Bakınız
C.C.	: Celle Celâlühü
Çev	: Çeviren
DİA	: Diyânet İslâm Ansiklopedisi
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
h.ö.	: Hicretten Önce
r.a.	: Radıyallâhü anh
Sy.	: Sayı

s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallâhü Aleyhi ve Sellem
ts.	: Tarihsiz
v.	: Vefâtı
vb.	: Ve benzeri
?	: Vefâtı bilinmiyor

ÖNSÖZ

Alemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber (s.a.v.)'i hayâtında müslüman olarak gören ve müslüman olarak ölen kimseye sahâbi denilmektedir. Bu kutlu nesil, Allah Resûlü'nü yürütmüş olduğu İslam dâvasında hiçbir zaman yalnız bırakmamıştır. Bu bağlılık ve fedâkarlıklarından ötürü Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) tarafından, Hadis-i Şerifler'de de Hz. Peygamber tarafından övülmüşlerdir. Ashâb-ı Kirâm'ın arasında Hz. Peygamber tarafından, dünyâda iken cennet ile müjdelenenler de bulunmaktadır. Tezimizin konusu olan Said b. Zeyd de cennet ile müjdelenen (Aşere-i Mübeşşere'den olan) on sahâbiden biridir.

Bu çalışmada Said b. Zeyd'in hayâtını ve rivâyetlerini konu edindik. Çalışmamız, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Said b. Zeyd'in hayâtını ve dini şahsiyetini inceledik. İkinci bölümde ise rivâyetlerinin tahrir ve tercümesini yaptık. Hz. Said'in râvilerini tanıtmaya çalıştık.

Said b. Zeyd ile ilgili bu çalışma, hadis kaynaklarını, târih ve biyografi eserlerini daha detaylı bir şekilde tanımamıza vesile olmuştur. Bir sahâbinin biyografisi ve rivâyetleri incelenirken, sâdece o sahâbi ve rivâyetleri hakkında bilgi sâhibi olmakla kalmayıp sözkonusu sahâbiyle uzaktan ya da yakından ilişkisi olan kişiler ve o sahâbinin rivâyetleriyle bağlantılı olan başka rivâyetler hakkında da yeterli ölçüde mâlûmât edinmiş olduk.

Tez konusunun tesbitinde ve çalışmamızın daha sonraki aşamalarında, yardım ve tavsiyelerini esirgemeyen değerli hocam Ali Akyüz Bey'e teşekkürlerimi arz ederim.

Çalışmamız esnâsında duâlarını esirgemeyen, her dâim başarı dileklerinde bulunan kıymetli âileme ve tüm dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ebûbekir Tatlı

Fâtiğ, 2008

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

İslâm Dîni'nin temel kaynaklarının başında Kur'an-ı Kerim yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim'den sonra, Hz. Peygamber(s.a.v)'in Sünnet'ini oluşturan Hadis-i Şerifler gelmektedir. İslâm'ın ikinci kaynağı olan Allah Resûlü'nün hadislerinin, sağlıklı bir şekilde bizlere ulaşmasındaki en önemli faktörlerden birisi, Allah (c.c.)'ın Muhammed Ümmeti'ne bir lütfu olarak değerlendirilen sened zinciridir. Bu sened zincirinin başında Hz. Peygamber (s.a.v.) bulunmaktadır. Hz. Peygamber'den sonra ise Ashâb-ı Kirâm gelmektedir.

Ashâb-ı Kirâm, İslâm'a hizmet yolunda bir çok zorlukla, meşakkatle ve engelle karşılaşmış ve bunlara göğüs germişlerdir. İslâm'a hizmet için âdetâ birbirleriyle yarışmışlardır. Bu örnek davranışlarından ötürü, Allah(c.c.) ve Resûlü (s.a.v.) tarafından övgüye mazhar olmuşlardır. Hz. Peygamber (s.a.v.), Ashâbı'ndan bâzılarını ise daha dünyâda iken cennetle müjdelemiştir. Bu çalışmada Aşere-i Mübeşşere'den (cennetle müjdelenen sahâbilerden) biri olan Said b. Zeyd'in hayâtına ve rivâyetlerine yer verdik. Hz. Peygamber'in, Said b. Zeyd'in de aralarında yer aldığı bu sahâbileri Cennetle müjdelemesinin gerekçesini öğrenmeyi amaç edindik. Söz konusu gerekçe, Aşere-i Mübeşşere'nin savaşlarda Hz. Peygamber'in yanında, namazlarda ise dâimâ O'nun arkasında yer almalarıdır.

II. ARAŞTIRMANIN METODU VE KAYNAKLARI

Çalışmamız, Said b. Zeyd'in hayâtı ve rivâyetleri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Said b. Zeyd'in hayâtı ve dini şahsiyeti incelenirken biyografi ve târih kaynaklarından, kimi yerlerde ise hadis kaynaklarından istifâde edilmiştir. Bu kaynaklar, dip notlarda kronolojik bir şekilde gösterilmeye çalışılmıştır.

Bu bölümde, onun doğumuna ve âilesine, cahiliyye dönemindeki müminlerden olan babası Zeyd b. Amr'a, Said b. Zeyd ve eşinin Hz. Ömer'in müslüman olmasındaki rolüne, Said b. Zeyd'in Hz. Peygamber ile olan münâsebetine, onun dini şahsiyetine ve Aşere-i Mübeşşere'den oluşuna yer verildi. Said b. Zeyd'in Aşere-i Mübeşşere'den olmasının yanı sıra bu konu ile ilgili hadisleri rivâyet eden sahâbilerden olması nedeniyle onun ve diğer sahâbilerin Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyetlerine yer verildi.

İkinci bölümde ise Said b. Zeyd'in rivâyetleri işlendi. Konu ile ilgili hadis kaynaklarından istifâde edildi. Rivâyetlerin tahrir ve tercümesi yapıldı. Kütüb-ü Tis'a esas alınarak yapılan bu çalışmada eserler kronolojik olarak sıralandı. Rivâyetlerde metin değişiklikleri esas alınarak her bir metin değişikliği yeni bir hadis olarak gösterildi. Hadislerin kaynak dağılımı tablo hâlinde verildi. Söz konusu tabloda eserler kronolojik olarak gösterildi. Hadislerin konu dağılımı da tablo hâlinde verildi. Son olarak Said b. Zeyd'den rivâyette bulunan râviler, kendisinden çok rivâyette bulunanlar ve diğer râviler şeklinde iki kısımda ele alındı. Râviler tanıtılırken biyografi ve tabakât eserlerinden istifâde edildi.

Said b. Zeyd'in Hayâtı ve Dini Şahsiyeti bölümünde, İbn Sad'ın *Tabakât*, Taberi'nin *Târih*, İbn Hişâm'ın *Siret*, Mizzi'nin *Tehzibü'l-Kemâl fi-esmâi'r-ricâl*, İbn Hacer'in *el-İsâbe fi temyizi's-Sahâbe* ve *Tehzibü't-tehzib*, İbn Abdülber'in *el-İstiâb fi-ma'rifeti'l-Ashâb*, İbn Esir'in *Üsdü'l-Gâbe fi ma'rifeti's-Sahâbe*, *Lübâb* ve *Kâmil*, Zehebi'nin *Târihü'l-İslâm* ve *Siyer-ü A'lâmi'n-Nübelâ* ve *Ma'rifetü'l-Kurrâ*, Ebu Nuaym'ın *Hilyetü'l-Evliyâ*, İbn Cevzi'nin *Sıfatü's-Safve* ve *Muntazam*, İbn Asâkir'in *Târih*, İbn Hibban'ın *Sikât*, Hâkim'in *Ma'rifet-ü Ulûmi'l-Hadis*, İbn Ebu Hâtim'in *Kitâbü'l-cerh ve ta'dil*, Belâzuri'nin *Ensâbü'l-Eşraf*, İbn Hazm'ın *Cemheretu ensâbi'l-Arab*, Sem'ani'nin *el-Ensâb*, İbn Mâkula'nın *el-İkmâl*, Kelbi'nin *Cemheretü'n-neseb*, Şevkânî'nin *Derrü's-sehâbe*, İbn Ebi Hayseme'nin *Târih*, Resuli'nin *Turfetü'l-ashâb*, Tantâvi'nin *el-Mübeşşerine bi'l-cenne*, Muhibbüddin Taberi'nin *er-Riyâzü'n-nazire*, Muhammed Mütevelli es-Sabbâğ'ın *el-Aşeretü'l Mübeşşerüne bi'l-Cenne*, Yusuf Hâc Ahmed'in *Ehlü'l-cenne* adlı eserlerinden istifâde edilmiştir. Konu ile ilgili yazılan maddelerde ise Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisine mürâcaat edilmiştir.

Yine bu bölümde, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'i*, Buhâri'nin *Sahih'i*, Müslim'in *Sahih'i*, İbn Mâce'nin *Sünen'i*, Ebû Dâvud'un *Sünen'i*, Tirmizi'nin *Sünen'i*, İbn Hibban'ın *Sahih'i*, Nesâi'nin *Sünen'i Kübrâ'sı*, Taberâni'nin *Mu'cemü Evsad* ve *Mu'cemü's-Sağir'i* Hâkim'in *el-Müstedrek'i*, Tayâlisi'nin *Müsned'i*, Humeydi'nin *Müsned'i*, Ebû Ya'lâ el-Mevsili'nin *Müsned'i* ve Bezzar'ın *Müsned'*inden yararlanılmıştır.

Said b. Zeyd'in rivâyetlerinin tahricinde; Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'i*, Dârimi'nin *Sünen'i*, Buhâri'nin *Sahih'i*, Müslim'in *Sahih'i*, İbn Mâce'nin *Sünen'i*, Ebû Dâvud'un *Sünen'i*, Tirmizi'nin *Sünen'i* ve Nesâi'nin *Süneni'*nden ve *Şâmile CD'* sinden istifâde edilmiştir.

Râvilerinin tanıtımında ise, İbn Sa'd'ın *Tabakât*, Mizzi'nin *Tehzibü'l-Kemâl*, İbn Hacer'in *Tehzibü't-tehzib*, Zehebi'nin *Siyerü A'lâmi'n-nübelâ* ve İbn Hibban'ın *Sikât'*ından istifâde edilmiştir. Râvilerin tanıtımında *Şâmile CD'* sinden de yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAİD B. ZEYD'İN HAYÂTI VE DÎNÎ ŞAHSİYETİ

Bu bölümde Hz.Said'in doğumundan ölümüne kadar geçen süre, hayatı ve şahsiyeti başlığı altında iki ana başlık olarak incelenecektir. Onun hayat hikâyesi ile birlikte kişilik özellikleri de tanıtılmaya çalışılacaktır. Aşere-i Mübeşşere'den oluşu işlenecektir.

I. SAİD B. ZEYD'İN HAYÂTI

A. Doğumu ve Âilesi

Dünyâda iken, cennet ile müjdelene pâyelerini elde eden on sahâbiden biri olan Said b. Zeyd (r.a.), h.ö. 22 yılında Mekke'de doğmuştur.¹

Asil bir âileye mensup olan Hz.Said'in babası, tevhit inancına bağlı Hanifler'den olan Zeyd b. Amr b. Nüfeyldir. Annesi Huzaa kabilesinden Fâtıma b. Ba'ce, ilk müslüman olanlardandır.²

Said b. Zeyd'in çok köklü bir soya ve geniş bir çevreye sâhip olduğunu görmekteyiz. Soy silsilesi, *Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl b. Abdülzâ b. Riyah b.*

¹ İbn Abdülber, *el-İstiab fi ma'rifeti'l-Ashâb*, II, s. 179; İbn Esir, *Üsdü' l-Gâbe fi ma'rifeti's-Sahâbe*, II, s. 325; İbn Hacer, *el-İsabe fi- temyizi's-Sahabe*, III, s. 87; Zehebi, *Siyeru-a'lâmi'n-Nübelâ*, I, s. 124, *Târihü'l- İslâm* s. 222; Şevkânî, *Derrü's-sehâbe fi-menâkibi'l karâbeti ve's-Sahâbe*, s. 601.

² İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 352; İbn Hacer, *İsabe*, III, s. 87; İbn Abdülber, *İstiab*, II, s. 17, İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s.325; Ömer b.Yusuf b. Resûl, *Turfetü'l- eshâb fi- ma'rifetil- ensâb*, s. 75.

Abdullah b. Rezzah b. Ka'b b. Lüey şeklindedir. Onun soyu, Lüey'de Hz. Peygamber'in soyuyla birleşmektedir.³

Hz. Ömer'in, amcasının oğlu olan Hz.Said ile Hz.Ömer'in soy silsilesi, Nüfeyl'de birleşmektedir. Said b. Zeyd (r.a.), aynı zamanda Hz.Ömer'in eniştesidir. O, Hz. Ömer'in kızkardeşi Fâtıma binti Hattâb ile evliydi. Hz.Said'in kızkardeşi Âtike ile de Hz. Ömer evlendi.⁴

Hz.Said'in, Fâtıma binti Hattab'ın dışında da evlilikleri olmuş, bu evliliklerden pek çok çocuk sâhibi olmuştur.⁵

Hz.Said'in kız çocukları: Âtike, Ümmü Mûsa, Ümmü Hasan, Ümmü Habib-i Kübra, Ümmü Hasan-ı Suğra, Ümmü Zeyd-i Kübrâ, Ümmü Seleme, Ümmü Habib-i Suğra, Ümmü Said-i Kübrâ, Hafsa, Ümmü Nûman, Ümmü Abdül-Helvâ, Ümmü Sâlih.⁶

Hz. Said'in erkek çocukları: Abdurrahmân Ekber, Abdullah Ekber, Abdurrahmân Asgar, Abdullah Asgar, İbrâhim Ekber, Ömer Asgar, Talhâ, Muhammed, İbrâhim Asgar, Zeyd, Esved, Amr Asgar, Hâlid, Hişâm.⁷

Said b. Zeyd uzun boylu, esmer ve sık saçlı bir sahâbi idi.⁸

Hz. Ömer'in, Said b. Zeyd'in kızkardeşi Âtike ile evliliğinden bahsetmişken burada Hz. Âtike hakkında bilgi vermek uygun olacaktır.

³ Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, İbn Cevzi, *Sıfatü's-safve*; Çevirenler: Aykut, Sait; Günenç, Enver; Atak,Yahyâ; Bırışık, Abdülhamit; Aydın, Fuat, (*Sahâbe'den Günümüze Allah Dostları*), I, s. 221.

⁴ Mizzi, *Tehzibü'l-kemâl fi-esmâi'r-ricâl*, X, s.446; İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s. 325.

⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 353.

⁶ İbn Sa'd, *a.g.e.*, III, s. 353; İbn Cevzi, *Sıfatü's-safve*, I, s. 362. ; Ömer b. Yusuf, *Turfetü'l- ashâb*, s. 75, 76.

⁷ İbn Sa'd, *a.g.e.*, III, s.353. ; İbn Cevzi, *a.g.e.*, I, s. 362. ; Mizzi, *Tehzibü'l-kemâl*, X, s.446; İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, I, s.34; Ömer b. Yusuf, *a.g.e.*, s.75, 76.

⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 358; Taberi, *Târih*, XI, s. 513; İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 88.

Âtike binti Zeyd, Mekke'den Medine'ye ilk hicret eden Müslümanlar'dandır. Hz. Âtike, çok güzel bir kadındı. İlk eşi, Hz. Ebubekir'in oğlu Abdullahtı. Abdullah onu çok seviyordu. Ona olan aşırı sevgisinden dolayı, savaflara katılma konusunda zâfiyet ve isteksizlik sergiliyordu. Abdulah'ın bu durumu, babası Hz. Ebubekir'in dikkatinden kaçmamıştı. Bu durumdan rahatsız olan Hz. Ebubekir oğlunun, eşi Âtike'den ayrılmasını istiyordu.⁹ Hz. Peygamber ile Tâif seferine katılan Abdullah, kendisine atılan bir okla yaralandı ve Medine'de vefât etti. Hz. Âtike, Abdullah'ın şehâdetinden sonra Hz. Ömer'in kardeşi Zeyd b. Hattab (v.h. 12) ile evlendi. Zeyd de Yemâme savaşında şehit düşünce Hz. Âtike ile Hz. Ömer (v. h.23) evlenmiştir. İlk iki eşi şehâdet şerbeti içen Âtike b. Zeyd'in üçüncü eşi ve aynı zamanda amcasının oğlu olan müminlerin emiri Hz.Ömer, Ebu Lu'lu tarafından hunharca şehit edilmişti. Hz. Ömer de şehâdet şerbetini içince Hz. Âtike ile Hz. Zübeyir b. Avvam (v.h.36) evlenmiştir. Daha önce üç evlilik yapan ve üç eşi de şehit olan Âtike'nin dördüncü eşi Zübeyir b. Avvam da Cemel vak'asında şehit edildi.¹⁰ Kimi rivâyetlerde, Hz. Âtike'nin en son olarak Hz. Hasanla (v.h.49) evlendiği belirtilmektedir.¹¹

Âtike binti Zeyd'in hayâtına baktığımızda eşlerini şehit vermiş bahtiyar bir İslam kadını karşımıza çıkmaktadır. O, Ashâb-ı Kirâm'ın önde gelen isimleriyle izdivacda bulunmuş, bu mümtaz şahsiyetlerin hepsi de şehit olmuştur.

Hz. Âtike, cemaat ile namaz kılmak için Mescid'e giderdi. Hz.Ömer ile evlendiğinde bu konuda Hz. Ömer'den izin istemiştir. Hz. Ömer, bu duruma sıcak bakmamasına rağmen Âtike'ye izin vermiştir. Çünkü Hz. Âtike güzel bir kadındı ve Hz.Ömer de doğal olarak onu kıskanıyordu. Âtike (r.a.) Hz. Ömer' den sonra evlendiği Zübeyir b. Avvam (r.a.)' dan da aynı konuda izin almıştı. Ancak bu hususta Hz. Ömer

⁹ İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, V, s. 337; İbn Abdülber, *İstiab*, IV, s. 431.

¹⁰ İbn Abdülber, *İstiab*, IV, s. 432, 433; İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, V, s. 337, 338.

¹¹ İbn Abdülber, *a.g.e.* , IV, s. 434.

gibi düşünen Hz. Zübeyir daha sonraki zamanlarda bundan dolayı Hz.Âtike'ye tepki gösterince Âtike, bir daha namaz için Mescid'e çıkmamıştır.¹²

Hz. Ömer'in eniştesi ve amcasının oğlu, şehitler zevcesi Âtike'nin kardeşi olan Hz. Said'in, İslam tarihinde derin izler bırakan renkli bir çevreye sâhip olduğu görülmektedir.

1. Hz. Said'in Babası Zeyd b. Amr'ın, Tevhid Ehli'nden Oluşu

Hz. Said'in hayat hikâyesine renk katan bir başka şahsiyet, belki de en önde geleni hattâ onun dini şahsiyetinin oluşmasını sağlayan, oğlunun İslâmiyeti ilk kabul edenlerden olması yolundaki temeli çok öncelerden atan, babası Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'dir.

Said b. Zeyd'in babası Zeyd, din konusunda araştırmalar yapan bir kimseydi. Nitekim, bu amaçla Şam'a gitmiş oradaki Yahudi ve Hristiyanların önde gelen âlimlerine ve din adamlarına din ve ilim hakkında sorular sormuş, onlardan aldığı cevaplardan memnun kalmamıştır. Hristiyanlar'dan biri Zeyd'in, Hz. İbâhim'in dinini araştırdığı kanaatine varmıştı. Zeyd, bilinçli bir şekilde İbrâhim'in dinini araştırmıyordu ama, o kişi, onun aradığı ve gönlüne hitâb ettiği şeyin, İbrâhim(a.s.)'ın dini olduğunu anlamıştı. Zeyd, İbrâhim'in dininin ne olduğunu sorunca o, İbrâhim'in yalnızca Allah'a ibâdet eden, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan bir Hanif olduğunu, onun Allah'tan başkasına kulluk edenlere karşı olduğunu, putlar adına kesilen hayvanların etlerini yemediğini söyleyince Zeyd b. Amr: "İşte benim aradığım din budur" demiştir.¹³

Hz. Said'in daha iyi anlaşılması için babası Zeyd b. Amr üzerinde durmak gerekmektedir. Bu sebeple, Zeyd b. Amr ile ilgili rivâyetleri aktarmak, bu konuya ışık tutacaktır.

¹² İbn Esir, *a.g.e.* , V, s. 338.

¹³ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 352.

Hz.Abdullah b. Ömer'den(v.h.73) şöyle rivâyet edilmektedir:

Hz.Peygamber (s.a.v.), nübüvvetle görevlendirilmeden önce, Beldah vâdisinin aşağısında bir yerde Zeyd b. Amr ile karşılaştı. Bu sırada Hz. Peygamber'e (Kureyşliler) tarafından bir sofraya ve bir miktar yemek takdim edildi.(Hz. Peygamber, o yemekten yemedi.)

Zeyd de yemek istemedi. Sonra Zeyd, Kureyşliler'e karşı: "Ben, sizin putlarınız adına kurbân ettiğiniz hayvanların etlerinden yemem. Ben yalnız, üzerine Allah'ın adı anılarak kurbân edilen hayvanın etini yerim" dedi. Abdullah b. Ömer (r.a), devamında şöyle anlatmaktadır: "Muhakkak ki Zeyd b. Amr, Kureyş'e karşı, onların hayvanlarını bu yolda (putlar adına) kesmelerini ayıpladı, onların bu âdetlerini reddederek ve nazarlarında büyütüp canlandırarak: "(Ey Kureyş!) Koyun, Allah (c.c)' nün yarattığı bir hayvandır. Allah, onu yaratmış ve onun faydalanması için gökten yağmur yağdırmış, yerden de onun gıdâsını bitirmiştir. Sonra siz, (Allah'ın yarattığı, besleyip büyüttüğü) bu hayvanı, Allah'ın adından başka bir ad anarak kesiyorsunuz" diyordu.

Abdullah b. Ömer'den aktarılan bir başka rivâyet ise şöyledir: Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Mekke'den Şam'a doğru yola çıktı. Tevhit dinini soruşturuyordu. Çünkü Zeyd, tevhit inancına tâbiydi. (Bilmediği ve tanımadığı halde.) Bu dini arıyordu. Derken Yahûdiler'den bir âlime rastladı ve ona dinlerinin mâhiyetini sordu. Ona "Belki ben de sizin dininize girerim. Onun için bana dininizden bahset" dedi. Yahûdi âlim Zeyd'e "Sen Allah'ın gazâbından payını almadıkça bizim dinimiz üzere olamazsın" dedi. Zeyd de ona "Ben Allah'ın gazâbından kaçıyorum, ebediyen Allah'ın gazâbından hiçbirşey taşımam ve ben onu taşımamaya muktedir haldeyim. Sen, bana bu dinlerden başka bir dinden bahseder misin? " dedi. O âlim kişi "Ben, o dinin ancak Hanif dini olabileceğini biliyorum" dedi. Zeyd "Hanif dini nedir?" diye sorunca o Yahûdi âlimi: "O, İbrâhim'in dinidir. İbrâhim ne bir Yahûdi, ne de bir Hristiyandı. O, Allah'tan başkasına ibâdet etmezdi" dedi. Zeyd, o kişinin yanından çıktı ve Hristiyanlar'dan bir âlimle karşılaştı. Ona da Yahûdi âlimine söylediklerinin benzerini söyledi. O kişi de Zeyd'e "Sen, Allah'ın la'netinden nasibini almadıkça aslâ bizim dinimiz üzere olamayacaksın" dedi. Zeyd, ona da " Ben, Allah'ın la'netinden kaçmaktayım, ebediyen Allah'ın la'netinden de

gazâbından da hiçbirşey taşıyamam. Bunu taşımamaya muktedir halde bulunuyorum. Sen, bana başka dinlerden bahseder misin?” dedi. Hristiyan alimi de “Ben, o dinin Hanif dini olabileceğini biliyorum” dedi. Zeyd, Hanif dininin ne olduğunu ona sorunca o kişi “İbrâhim’in dinidir. O (İbrâhim), ne bir Yahûdi ne de bir Hristiyandı. O, yalnızca Allah’a ibâdet ederdi” dedi. Zeyd b. Amr, onların İbrâhim peygamber hakkındaki sözlerini duyunca oradan çıktı. Onların topraklarından ayrıldığında iki elini semâya doğru kaldırdı ve şöyle dua etti: “Allah’ım! Ben, Sen’i şahit tutuyorum. Ben, İbrâhim’in dini üzereyim” dedi.¹⁴

Bu rivâyette, Yahûdi ve Hristiyan âlimleri ve din adamlarının târif etmiş olduğu Hz.İbrâhim’in dini Kura’n-ı Kerim’de de benzer şekilde târif edilmiştir. Allah (c.c.), Al-i İmran Sûresi 67. âyetinde şöyle buyurmaktadır. “*İbrâhim, ne Yahûdi idi, ne de Hristiyan. Fakat o, hanif (Allah’ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir müslümandı. Allah’a ortak koşanlardan da değildi*”.¹⁵

Hz.Esmâ binti Ebubekir’den rivâyet edildiğine göre o, şöyle anlatmaktadır:

Ben, Zeyd b. Amr b. Nüfeyl’i, ayakta sırtını Ka’be’ye dayamış bir halde gördüm. O, şöyle diyordu “Ey Kureyş toplulukları! Allah’a yemin ediyorum ki, benden başka sizlerden hiç kimse İbrâhim’in dini üzere değildir.” Rivâyet edildiğine göre Zeyd, diri diri toprağa gömülmek üzere olan kız çocuklarının hayâtını kurtarırdı. O, kızını diri diri toprağa gömmeye vahşetini sergileyen babasına “Onu öldürme, ben onun geçim masraflarını sana veririm” derdi, o kız çocuğunu yanına alırdı ve yetiştirirdi. Kız çocuğu büyüyünce de babasına “İstersen kızını sana geri vereyim, onun masrafını da sana ödeyeyim” derdi.¹⁶

Rivâyetlerde anlatılan Zeyd b. Amr’a bakıldığında onun, sağlam bir inanç ve düşünceye sâhip olmasının yanında inancına ve dâvâsına sâhip çıkan, ona dört elle

¹⁴ Buhâri, *Menâkib*, 24; İbn Sa’d, *Tabakât*, III, s. 353; İbn Asâkir, *Târih-ü medinet-i Dımaşk*, XIX, s.496,497.

¹⁵ *Al-i İmran*, 3/67.

¹⁶ Buhâri, *Menâkib*, 24; İbn Hişam, *Siretü’n-nebeviyye*, I, s. 243; İbn Sa’d, *Tabakât*, III, s. 353; Zehebi, *Tarihü’l-islam*, s. 88; İbn Esir, *Üsdü’l-Gâbe*, II, s. 252.

sarılan, oturup beklemek yerine kalbinin meylettiği o hak dini aramak üzere diyar diyar gezdiği görülmektedir. Ama, o yolculuğunun ve karşılaşmış olduğu olduğu zorluk ve sıkıntıların neticesinde amacına ulaşmış ve Hz.İbrâhim'in dini olan Hanifliği seçmiştir. Ayrıca kavminin içinde bulunduğu yanlış gidişâtı tüm açık sözlülüğüyle eleştirmesi ve onların putlar adına kurban etmiş olduğu hayvanların etinden yememesi kayda değerdir. Ancak burada altı çizilmesi gereken bir husus da kız çocuklarının diri diri gömülmesine göstermiş olduğu isyandır. Hiçbir suçu ve günâhı olmayan o mâsum yavruları sâhiplenmesi ve onların bakımlarını üstlenmesi, câhiliye dönemi de olsa vicdânının sesini dinleyen, şefkat ve merhamet sahibi olan, kalbinde Allah korkusu olan iman erlerinin, her dönemde ve her yerde eksik olmadığını göstermektedir. Said b. Zeyd (r.a.), diğer insanlara nazaran bu anlamda çok şanslıdır. Henüz, İslam Dini gelmemiş, Hz.Muhammet risâletle görevlendirilmemiş ama yine de o dönemde hakkı savunan ve bâtıla meydan okuyan iman erleri olmuştur. Zeyd b. Amr da bunların başında gelmektedir. İşte böylesi bir dâva ve aksiyon adamının oğlu olduğu için bahtiyar bir insandır Said b. Zeyd. Çünkü, câhiliyye döneminde böylesine bir şuura ve vicdâna sâhip bir babanın terbiyesi altında yetişmek elbette oğlu Said'e bir şeyler kazandıracaktır.

2. Hz.Said'in, Babası Zeyd ile İlgili Rivâyeti

Zeyd b.Amr ile ilgili bir rivâyet de oğlu Said'den nakledilmiştir. Hz.Said'in bildirdiğine göre Hz.Peygamber, Zeyd b. Hârise (v. h.8) ile berâber Mekke'de iken Zeyd b. Amr b. Nüfeyl onlara uğruyor. Allah Resulü ile Zeyd b. Hârise için hazırlanan sofraya hâne sâhipleri, Zeyd b. Amr'ı da dâvet ediyorlar. Bu dâvete yanaşmayan Zeyd b. Amr şöyle demiştir: “Ey amcamın oğlu! Ben putlar adına kesilen (kurban edilen) etten yemem.” Sonra, Said b. Zeyd dedi ki: “O hâdiseden sonra Hz.Peygamber'in, putlar adına kesilen bir şey yediği görülmedi”. Said b. Zeyd şöyle devâm etti. “Ey Allah'ın Resulü! Babam gördüğün ve tanıdığın gibi birisidir. Senin peygamberliğine yetişseydi sana iman eder ve tâbi olurdu. Onun için istiğfarda bulun ve Allah'tan kendisi için bağışlanma

dile” dedim. Bunun üzerine Hz.Peygamber şöyle buyurdu “*Evet, onun için istiğfarda bulunuyorum. Şüphesiz o, kıyâmet günü tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir.*”¹⁷

Hz.Said’in, babası Zeyd b. Amr hakkında rivâyet etmiş olduğu bu hadiste Allah Resulü, Zeyd’in kıyâmet günü tek başına bir ümmet olarak diriltileceğini müjdeleyerek oğlu Said’in gönlüne de su serpmiştir. Ancak bu rivâyette Hz.Said, Hz.Peygamber’in bu hâdiseden sonra bir daha putlar adına kurban edilen hayvanlardan yemediğini belirtmekle Allah Resulü’nün, o sofrada bulunan putlar adına kesilmiş hayvanın etini yediği mesajını vermektedir. Burada akla şöyle bir soru gelmektedir: Zeyd b. Amr, Allah’tan başkası adına kesilen hayvanın etinden yemiyor da Hz. Peygamber nasıl yiyor? Evet, Zeyd tevhit inancına sâhip birisiydi, Kureyşlilerin düştüğü hatalara ve isyanlara düşmüyordu. Onları, bu gâfilâne davranışlarından ötürü eleştiriyordu. Hz. Peygamber, Zeyd’den farklı mıydı? O da mı Kureyşliler gibi hakkı ve gerçeği görmüyordu da Zeyd’in uyarmasıyla mı bu davranışını terk etti. Şu bir gerçek ki, Allah Resulü nübüvvetinden önce de müşriklerin içinde bulunmuş oldukları gaflet ve cehâletten, yanlış uygulamalardan en az Zeyd b. Amr kadar kendisini uzak tutan biriydi. O, gerek kendisine vahiy gelmeden önce olsun gerekse vahiy geldikten sonra olsun zinâdan, emânete hıyânet etmekten, insanları aldatmaktan, yalan söylemekten, içki içmekten, putlara tapmaktan, avret yerini açmaktan vb. kötü davranışlar sergilemekten uzak durmuştur.¹⁸ Buna şöyle bir cevap verildiğini görmekteyiz. Zeyd b. Amr, bunu ferdi bir görüşü ile yapmış, geçmiş bir şeriatın hükmüyle yapmamıştır. Kaldı ki Zeyd b. Amr, muvahhit olmakla birlikte din konusunda bilgisi olmadığı için bu konuda Şam’a araştırmalarda bulunmaya gittiği bilinmektedir. Ordaki araştırmalarının neticesinde, aradığı dinin Hz. İbrâhim’in şeriatı olduğu kendisine söyleniyor ve bunun neticesinde Hz. İbrâhim’in dinine tâbi oluyor. Ancak, Hz.İbrâhim’in şeriatında Allah’tan başkası adına kesilen hayvanın haram kılınması diye bir hüküm yoktu. Sâdece lâşenin yenilmesi haram kılınmıştı. Allah’tan başkası adına kesilen bir şeyin haram kılınması hükmü İslâmiyet ile gelmiştir. Bununla ilgili olarak Allah (c.c.), Kur’an-ı Kerim’de, En’am Suresi 121. ayette şöyle buyurmaktadır “*Üzerine Allah adı anılmayan (hayvanlardan)*

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 117; Tayâlisi, *Müsnet*, I, s. 251; İbn Sa’d, *Tabakât*, III, s. 353.

¹⁸ Zehebi, *Siyeru- a’lâmi’n-nübelâ*, I, s. 131.

yemeyin. Çünkü bu şekilde davranış fasıklıktır.”¹⁹ Dolayısıyla Hz. Peygamber’in o etten yemesi haram değil mübah bir davranış olarak görülmektedir. Zeyd’in, yememesi de bireysel bir tercih olarak değerlendirilmektedir.²⁰

Hz.Peygamber’in yanında bulunan, Zeyd b. Hârise’nin, Allah Resulü’nün haberi olmadan bu hayvanı putlar adına kestiği ihtimâli düşünülecek olsa bunun pek de mantıklı olmayacağı aşikârdır. Zirâ Hz.Peygamber, nübüvvetinden önce de Zeyd b. Hârise’nin putlara yaklaşmasını engellemiştir. Bu durumda Hz.Zeyd’in, böyle bir uygulamasının olması sözkonusu değildir. Buna şöyle bir yaklaşımda bulunulmuştur: Putlar adına kesilen hayvanın etinin yenilmesine Zeyd b. Amr, kişisel tercihi olarak tepkide bulunuyor. Hz.Peygamber (s.a.v.) de Zeyd ile aynı görüşü paylaşmasına rağmen, fitneye ve huzursuzluğa sebebiyet vermemek için, putlara olan nefretini ve onlar adına bir şeyin yenilmesini tasvib etmediğini, dile getirmemiştir.²¹

Hz. Peygamber (s.a.v.) ile Zeyd b. Amr arasında geçen şu diyalog da bu yaklaşımı destekler vaziyettedir. Bir gün Hz.Peygamber (s.a.v.), Zeyd b. Amr ile karşılaşır ve Zeyd’e, kavminin neden ona buğzettiğini sorar. Zeyd, bunun nedenini, kendisinin onları putlara tapmasından dolayı sapıklık içinde görmesi, onların dinini beğenmemesi ve hak din arayışı içinde olması şeklinde belirtmiştir.²² Görüldüğü üzere, Zeyd b. Amr’ın bu tepkilerine ve eleştirilerine Kureyşliler’in pek de sempatikçe bir karşılık verdikleri söylenemez.

Allah Resulü (s.a.v.), Zeyd b.Amr’dan bahsederken şöyle buyurmuştur “*Zeyd, putlara tapmayı ilk ayıplayan ve kınayan, benim de putlara tapmaktan uzak durmamı tavsiye eden kimsedir.*”²³ Zeyd’in, Hz.Peygamber’e böyle bir tavsiyede bulunması, Allah Resulünün, putlara taptığı anlamına gelmemektedir. Hz. Peygamber, Zeyd b. Amr’ın bu konudaki duyarlılığını ve hassâsiyetini dile getirmiştir. Ancak böylesi bir duyarlılığa ve

¹⁹ el-En’am, 6/121.

²⁰ Ege, Hasan, *Siret-i İbn-i Hişam Tercemesi*, I, s. 297.

²¹ Zehebi, *Siyer*, I, s. 135.

²² İbn Asâkir, *Tarih*, XIX, s. 509; İbn Esir, *Üsdü’l-Gâbe*, II, s. 251; Zehebi, *Târih*, s. 87.

²³ İbn Asâkir, *a.g.e.* , XIX, s. 507.

şuura sâhip olan kimse, kavminin sapıklıklarını yüzlerine haykırabilir, onların zinâdan uzak durmalarını, zirâ zinanın fakirlik getiren bir kötülük olduğunu söyleyebilir²⁴

Zeyd b. Amr'ın, muvahhit olduğundan bahsederken, onun Mekke'de yalnız olmadığını, kendisiyle aynı görüşü paylaşan kimselerin olduğunu belirtmek gerekir. Şu hâdise buna en güzel örnektir. Kureyşliler, bir bayram günü putlarının yanında toplandılar. Putlarına ta'zimde bulunuyorlar ve onun için develer kurbân ediyorlardı. Önünde ibâdet edip etrâfında dönüyorlardı. Bu, onların senede bir gün kutladıkları bir bayramdı. Ancak, Kureyşliler'den dört kişi aralarında gizli konuşarak oradan ayrıldılar. Bunlar, Varaka b. Nevfel b. Esed, Ubeydullah b. Cahş, Osman b. Huveyris b. Esed ve Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'di. Kendi aralarında şöyle anlaştılar: "Birbirimize karşı doğru hareket edelim, birbirimizi gizleyelim." Bu dört kişi, kavimlerinin gittiği yolu tasvib etmiyordu. Onlar, Hz. İbrâhim'in dinini aramak için, başka memleketlere dağılmışlardı.²⁵

Rivâyetlere göre, bu dört kişiden, Zeyd b. Amr'ın dışındakiler, araştırmaları sonrasında Hristiyanlaştılar. Zeyd b. Amr ise ne Yahûdiliğe girdi ne de Hristiyanlığa. Kavminin dini olan müşriklikten, putlardan, lâşeden (ölü hayvan etinden), putlar için boğazlanan hayvanları yemekten uzak durdu. Kız çocuklarını, diri diri toprağa gömmekten kavmini sakındırdı. "İbrâhim'in Rabbi'ne ibâdet ederim." dedi ve kavminin hata ve kusurlarını yüzlerine karşı söyleyerek, açıktan kavmine tavır aldı.²⁶

Kimi rivâyetlerde, Zeyd'in din konusunda araştırmada bulunmak için, Hz. Hatice'nin amcasının oğlu olan Varaka b. Nevfel ile yolculuğa çıktığı belirtilmektedir.²⁷

Zeyd, kavminin câhilâne davranışlarını eleştirirken, kendisi de Allah'a şöyle bir niyazda bulunmuştur: "*Allah'ım! Sana ne şekilde ibâdet edileceğini bilseydim öyle ibâdet*

²⁴ Zehebi, *Siyer*, I, s. 131, 132; İbn Asâkir, *a.g.e.*, XIX, s. 513.

²⁵ İbn Hişam, *Siretü'n-nebeviyye*, I, s. 241; Zehebi, *Siyer*, I, s.127; İbn Asâkir, *Tarih*, XIX, s. 494.

²⁶ İbn Hişam, *Siret*, I, s. 242, 243; İbn Asâkir, *a.g.e.*, XIX, s. 494, 495.

²⁷ Tayâlisi, *Müsned*, I, s. 129; İbn Abdülber, *İstiab*, II, 179.

ederdim. Ancak, sana nasıl ibâdet edileceğini bilmiyorum.” Zeyd, bu şekilde niyazda bulunduktan sonra, avucunun içine secde ediyordu.²⁸

3. Zeyd b. Amr’ın Tevhîde Dâir Şiirleri

Zeyd b.Amr, bir şiirinde, kavmi Kureyş’in putlara tapmasını şöyle tenkit etmektedir:

“İşler taksim olunduğu zaman, bir tek rabbe mi, yoksa bin tâne rabbe mi ibâdet edeceğim.”

“Lât ve Uzzâ’yı hep birlikte azlettim. Çok sabırlı ve güçlü kimse böyle yapar.”

“Ne Uzzâ’ya ibâdet ederim ne de onun iki kızına. Ve ne de Ben-i Amr’ın iki putunu ziyâret ederim.”

“Yeni aklım kestiği zaman, ne de Hubel’e ibâdet ederim. Eski zamanda o bizim için bir rab idi .”

“Hayret ettim, gecelerde ve gündüzlerde hayret verici şeyler vardır ki, Basir onları görmektedir.”

“Şöyle ki Allah, çok adamları yok etti ki onların şanları, fışk ve fücürdu.”²⁹

Zeyd b.Amr, Hz.İbrâhim’in dinine olan bağlılığını, Ka’be’ye yönelerek söylemiş olduğu şu dizelerde ifâde etmektedir:

“Hak olarak, hak olarak! Kulluk ve kölelik etmekte emrine hazırım.”

“İbrâhim’in ayakta kıbleye yönelerek sığındığı şeye sığındım. O (İbrâhim), şöyle dedi: - Senin için yerden yere koşarım. – Ey Allah’ım! Ben esirim. Alçak gönüllü,

²⁸ İbn Hişam, *Siret*, I, s. 243; Zehebi, *Târih*, s. 91; Siyer, I, s. 129.

²⁹ İbn Hişam, *Siret*, I, s. 242, 243; İbn Asâkir, *Tarih*, XIX, s. 513, 514.

burnu, yüzü yerde bir kimseyim. – Ne zaman bana teklif edersen, ben teklifi en güç şartlarda yerine getiririm.³⁰

Hız.İbrâhim'in bu sözlerini okuyan Zeyd, bir başka şiirinde ise Rabbi'ne olan teslimiyetini şöyle dile getirmektedir:

“ Bütün vücudumla, kendisine yerin boyun eğdiği kimseye boyun eğdim.”

“ Ağır büyük kuyuları taşıyan yer rabbi için, onu döşedi.”

“ Suyun üzerine durduğunu gördüğü zaman, üzerine dağları sâbit kıldı ve dağlarla onları ağırlaştırdı.”

“ Kendisine bulutların inkıyâd ettiği (boyun eğdiği) kimseye, bütün varlığımla boyun eğdim.”

“ O bulutlar, tatlı suları taşır.”

“ Bir de bakarsın ki onlar, itaat eden bir beldeye suyunu bırakır ve böylece o beldenin üzerine çok yağmur döker.”³¹

Zeyd b. Amr'ın böylesine gönülden ve tutkulu bir tevhit ehli olması, Kureyşliler gibi, bazı yakınlarını da rahatsız etmiştir. Onun, atalarının dinlerine dil uzatmasına içerlenen amcası Hattab b. Nüfeyl (Hz.Ömer'in babası), Zeyd'e eziyet etmeye başladı. Hattab, Zeyd'i Mekke'den kovdurtup Mekke'nin yukarı tarafına çıkarttı. Zeyd de Mekke'nin karşısındaki Hira dağına gitti. Hattab, Kureyş'in gençlerinden ve ayak takımlarından bâzılarını Zeyd'i Mekke'ye sokmamak için görevlendirdi. Zeyd, bu durum karşısında Mekke'ye gizlice girebiliyordu. Görevli gençler, bunu öğrendiklerinde durumu Hattab'a bildiriyorlar Zeyd'e eziyet ederek tekrar onu Mekke'den çıkartıyorlardı.³²

³⁰ İbn Asâkir, a.g.e. , XIX, s. 495.

³¹ İbn Hişam, *Siret*, I,s. 247, 248; İbn Asâkir, *Tarih*, XIX, s.515, 516.

³² İbn Asâkir, a.g.e. , XIX, s. 495.

Hattab b. Nüfeyl, sadece Kureyş'in gençlerini değil, aynı zamanda Zeyd'in hanımı Safiye binti el-Hadrami'yi de (Hz.Said b. Zeyd'in annesi Fâtım binti Ba'cedir. Safiyye Zeyd'in başka bir eşidir.) görevlendirmiş, Zeyd'in faaliyetlerini kendisine bildirmesini Safiyye'den istemişti. Zeyd b. Amr, hanımının da Hattab'ın yanında yer alıp kendisine karşı olduğunu görünce, hanımına sitemde bulunarak şöyle demiştir:

“ Ey Safiyyem! Beni zillet ve hakârette hapsetme.”

“ Benim âdetim, onun âdeti değildir.”

“ Ben, zillet ve hakâretten korktuğum zaman, üzengileri alçalmış bir bineğin şecaatli bir binicisiyimdir.”

“ Benim kardeşim, anamın oğlu, amcamdır.”

“ Onun hitâbı, bana muvâfık gelmez.”

“ Bana bir kötülükle itabta bulunduğu zaman, derim ki onun cevâbı sana zor mu gelir.”

“ Şâyet, bana zarar verirse elbette derim ki: - Benim yanımda onun kapıları ve anahtarları yoktur.”³³

Şiirde Zeyd b. Amr, Hattab b. Nüfeyl için anamın oğlu şeklinde bir ifâde de bulunmaktadır. Çünkü Hattab, Nüfeyl'in oğludur. Nüfeyl ise Zeyd'in babası Amr'ın ve Hattab'ın babasıdır. Dolayısıyla Hattab, Zeyd ile ana bir kardeş iken Amr ile baba bir kardeş olduğu için Zeyd'in amcasıdır. Böylelikle, Hattab, bir yönüyle Zeyd'in kardeşi bir yönüyle de amcası olmaktadır.³⁴

³³ İbn Hişam, *Siret*, I, s. 247.

³⁴ İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s. 252.

Hız.Peygamber dâvâsı uğruna amcası Ebu Leheb'ten nasıl eziyet ve kötölük gördüyse Zeyd b. Amr da aynı kötölüğü ve eziyeti amcası, bir yönüyle de kardeşi olan Hattab'tan görmüştür.

Bir rivâyete göre Zeyd, İbrâhim (a.s.)'in dinini araştırmak için, Şam'a gittiğinde oradaki din adamlarından gerekli bilgileri aldığında, bir râhip Zeyd'e "Sen, bir din arıyorsun. Ama seni ona götürecek kimseyi göremezsin. Fakat, bir peygamberin, zamanı yaklaşmıştır ki O peygamber, senin memleketinden çıkacaktır. (Râhip, Zeyd'e nereden geldiğini sormuştu. Zeyd de ona Mekke'den geldiğini söylemişti.) O peygamber, İbrâhim'in Hanifiyye olan dini ile (tevhit ile) gönderilecektir. Bu durumda ona kavuşman gerekir ." diyince Zeyd Mekke'ye gitmeye niyet edip yola koyuldu.³⁵ Zeyd, Mekke'ye dönerken, Lahm bölgesine vardığında (Hattab'ın adamları) üzerine saldırdılar ve Zeyd'i katlettiler.³⁶

Zeyd b.Amr, vefât ettiğinde Hirâ dağının eteklerinde bir yere defnedildi.³⁷ O, vefât ettiğinde Kureyşliler, Ka'be'yi ta'dilattan geçirip bina ediyorlardı. Zeyd'in vefâtı, Hz. Peygamber'in risâletinden beş sene öncesine tekâbül etmektedir.³⁸

Zeyd b.Amr, vefât ettiği zaman, Varaka b.Nevfel, onun vefât etmesinden ötürü ağlamış ve demiştir ki:

" Ey İbn-i Amr, doğru yola erdin ve bunda çok ilerledin ve ancak kızgın olan cehennemden, bir tandırdan uzaklaştın, kurtuldun."

" Kendisi gibi, (eşi ve benzeri olmayan) bir rab olmayan bir rabbe ibâdet etmenle ve Allah'tan başkasına ibâdet edenlerin putlarını olduğu gibi terk etmenle bunu yapmış oldun."

³⁵ İbn Hişam, *Siret*, I, s. 248, 249; Hâkim, *Müstedrek*, III, s. 216; İbn Asâkir , *Târih*, XIX, s. 516; İbn Abdülber, *İstiab* , II, s. 179, 180.

³⁶ İbn Hişam, *a.g.e.* , I, s.249; İbn Asâkir, *a.g.e.* , XIX, s. 516; Zehebi, *Tarih*, s. 92.

³⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 354; İbn Asâkir, *Târih*, XIX, s. 516

³⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 354; İbn Asâkir, *a.g.e.* , XIX, s. 512.

“ Talep edip aramış olduğun dine kavuşmanla ve rabbin tevhidini unutmadan.”

“ Böylece kendisinde ikâmet etmek güzel olan bir yurtta (Cennet'te) oldun.”

“ İkramlarla eğlenerek dönüyorsun.”

“ Orada, Allah'ın hâliline (Allah'ın dostu İbrâhim'e) rastgeldin.”

“ Cebbâr olmadın.”

“ İnsana, Rabbi'nin rahmeti erişebilir.”

“ Her ne kadar, yedi kat yerin altında bir vâdide olsa bile.” ³⁹

4. Zeyd b. Amr'ın, Son Peygamber Hakkındaki Düşünceleri

Amr b. Rebia'dan rivâyet edildiğine göre, Zeyd, din konusunda araştırma yapıyor, Yahudiliği, Hristiyanlığı, putlara ve taşlara tapmayı tasvib etmiyordu. Kavmi'nin, putlara tapmasına karşı çıkıyordu. Zeyd, bana dedi ki: “Ey Âmir! Ben kavmimin ibâdet anlayışına karşıyım. Ben, İbrâhim (a.s.)'ın dinine tâbi oldum, İsmâil (a.s.) ve ondan sonrakilerin ibâdet ettiği şeye uydum. Onlar, bu kibleye doğru namaz kılıyorlar. Ben, İsmâil'in neslinden bir peygamberi bekliyorum, ama onun risâletine ulaşacağımı sanmıyorum. Ben, O peygambere inanıyor, O'nu tasdik ediyor ve O'nun peygamberliğine şehâdet ediyorum. Eğer, senin ömrün o peygamberin zamanına yetişirse, O'nu görürsen, O peygambere benden selam söyle.” Âmir dedi ki “ Ben müslüman oldum, Zeyd'in Hz.Peygamber hakkındaki sözlerini Allah Resulüne bildirdim, Zeyd'in selâmını da kendisine ilettim. Hz.Peygamber, Zeyd'in selâmını aldı, onu için Allah'tan rahmet diledi ve Zeyd b. Amr'ı cennette gördüğünü müjdeledi.⁴⁰

³⁹ İbn Hişam, *Siret.* , I, s 249; Zehebi, *Siyer*, I, s. 135; İbn Esir, a.g.e. , II, s. 135; İbn Asâkir, *Târih*, a.g.e. , XIX, s. 515.

⁴⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 352.

Bu hâdise ile ilgili başka bir rivâyette ise, Zeyd, Âmir'e Hz. Peygamber'in vasıflarını anlatmış ve şöyle demiştir : “ O zat, ne kısa ne de uzun boyludur. Saçı, ne sık ne de seyrek. Gözlerinde, hiç gitmeyen bir kırmızılık ve iki küreği arasında peygamberlik mührü vardır. O'nun ismi, Ahmed'dir. Doğacağı ve peygamber olacağı şehir, burasıdır. (Mekke'dir.) Kavmi, O 'nu buradan çıkarırlar, getirdiği şeyden hoşlanmazlar. Zeyd b. Amr devâmında, Hz. Peygamber'in Yesrib'e (Medine'ye) hicret edeceğini ve O'nun tebliğ ettiği dinin yayılacağını söyler. Âmir'e de Hz. Peygamber (s.a.v.) hakkında koparılacak yaygaralara kapılmamasını ve O'ndan başka bir peygamber gelmeyeceğini Yahûdiler, Hristiyanlar ve Mecûsiler'den öğrendiğini söyler.⁴¹

5. Hz. Peygamber'in, Zeyd ile İlgili Oğlu Said b. Zeyd'e Müjdesi

Hz. Peygamber'in, Zeyd b. Amr'dan övgüyle bahsettiği, onun kıyâmet günü, tek başına bir ümmet olarak diriltileceğini, cennet ile mükâfatlanacağını müjdelediği belirtilmektedir. Hz. Said'den rivâyet edildiğine göre Hz. Said, Allah Resûlüne şöyle demiştir: “Ey Allah'ın Resûlü! Babam, senin gördüğün ve tanıdığın gibiydi. Senin peygamberliğine yetişseydi sana iman ederdi ve tâbi olurdu. Onun için, bağışlanma dile.” Allah Resûlü şöyle buyurdu: “Evet, onun için bağışlanma diliyorum. O kıyâmet günü, tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir.”⁴²

Hz. Ömer ile Hz. Said, Zeyd b. Amr'ı, Allah Resûlü'ne sordular ve Zeyd için Hz. Peygamber'den istiğfarda bulunmasını istediler. Hz. Peygamber buyurdu ki: “Evet, onun için, istiğfarda bulunuyorum. Zira o, kıyâmet günü, tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir.”⁴³

⁴¹ İbn Asâkir, *Târih*, III, s. 352.

⁴² Ahmed b. Hanbel, III, 117; Tayâlisi, *Müsned*, I, s. 190; İbn Sa'd, *a.g.e*, III, s. 353.

⁴³ Hâkim en-Nisâburi, *el- Müstedrek ale's- Sahiheyne*, III s. 440.

Hz.Âişe'den (v. h.57) rivâyet edildiğine göre, Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "Cennet'e girdim ve Zeyd b. Amr için, mükafaat olarak iki cennet ağacı gördüm."⁴⁴

Said b. Müseyyib'in (v.h.94), anlattığına göre, Hz.Peygamber'in, Zeyd b. Amr hakkındaki bu sözlerinden sonra, Müslümanlar, Zeyd'i rahmetle anmışlar ve onun için, Allah'tan istiğfarda bulunmuşlardır. Said b. Müseyyib de Zeyd için, Allah'tan rahmet ve bağışlanma dilemiştir.⁴⁵

Hz. İbrâhim'in dinine sımsıkı bağlanan, tevhit inancından asla vazgeçmeyen, ne pahâsına olursa olsun gerçekleri dile getirmekten çekinmeyen, bu uğurda kavminin ve yakınlarının işkence ve kötülüğüne mâruz kalan Zeyd b. Amr gibi bir baba, Said b. Zeyd'in hayat hikâyesinde çok önemli bir kilometre taşını oluşturmaktadır.

6. Said b. Zeyd'in Eşi Fâtımâ binti Hattâb

Hz. Ömer'in kızkardeşi ve aynı zamanda Hz. Said'in amcasının kızı olan Hz. Fâtıma'nın ismi şöyledir:

Fâtıma binti Hattab b. Nüfeyl b. Abdi'l-Uzza b. Riyâh b. Abdillâh b. Kurd b. Rizah b. Adiy b. Ka'b.⁴⁶

Fâtıma'nın annesi, Hanteme b. Hâşim b. Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzumdur.⁴⁷

Hz. Fâtıma'nın künyesi Ümmü Cemildir.⁴⁸ Nisbesi, Kureyşîye ve Adeviyedir.⁴⁹ Kureyşli olduğu için Kureyşîye denildiği bilinmekle beraber Adeviye nisbesini alma nedeni, eşi ve amcasının oğlu olan Hz. Said gibi Adiy b. Ka'b'ın neslinden olmasıdır.⁵⁰

⁴⁴ İbn Asâkir, *Târih*, XIX, s. 506; Zehebi, *Târih*, s. 91.

⁴⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 354; İbn Asâkir, *a.g.e.*, XIX, s. 512.

⁴⁶ İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, s. 253.

⁴⁷ İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, s. 253.

⁴⁸ İbn Hacer, *İsâbe*, VIII, s. 271; İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, s. 254.

Hz. Fâtıma'nın lakabının Ümeyme olduğu belirtilmektedir. O, Hz. Said'in oğullarından olan Abdurrahman Ekber'in annesidir.⁵¹

Fâtıma binti Hattab eşi Said ile berâber ilk müslüman olanların arasında yer almaktadır. Onlar, Fâtıma'nın kardeşi Ömer'in müslüman olmasından önce ve Hz. Peygamber'in Erkam'ın evine yerleşmesinden evvel İslam'la müşerref olmuşlardır.⁵²

Fâtıma ve eşi Said'in müslüman olması, kardeşi Ömer'in de müslüman olmasına vesile olmuştur.⁵³ Bu konu, Hz. Said ve eşinin, Hz. Ömer'in müslüman olmasındaki rolünde detaylı bir şekilde aktarılacaktır.

B. İsmi, Nesebi ve Künyesi

Hz.Said'in ismi, tam olarak şöyledir:

Said b. Zeyd b. Amr b Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurd b. Adiy b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib.⁵⁴

Said b. Zeyd'in soy silsilesi, Nüfeyl'de Hz.Ömer ile⁵⁵, Ka'b b. Lüey'de ise Hz.Peygamber'in soyu ile birleşmektedir.⁵⁶

⁴⁹ İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, V, s. 363.

⁵⁰ İbn Hazm, *Cemheret-ü ensâbi'l-arab*, V, s. 151; Belâzuri, *Ensâbü'l-eşraf*, X, s. 469; İbn Esir, *Lübab*, II, s. 329; Sem'ani, *Ensâb*, VIII, s. 412; Kelbi, *Cemheretü'n-neseb*, s. 106.

⁵¹ İbn Hacer, *İsâbe*, VIII, s. 271.

⁵² İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, s. 254; İbn Esir, *a.g.e.*, V, s. 363.

⁵³ İbn Esir, *a.g.e.*, V, s. 363.

⁵⁴ İbn Sa'd, *a.g.e.*, III, s. 352; Taberi, *Târih*, XI, s. 513; Zehebi, *Siyer*, I, s. 124; İbn Abdülber, *İstiab*, II, s. 178; İbn Esir, *a.g.e.*, II, s. 325; İbn Ma'kula, *İkmâl*, VII, s. 360; İbn Ebi Hayseme, *Târih*, III, s. 360.

⁵⁵ Mizzi, *Tehzibü'l- Kemâl*, X, s. 446; İbn Esir, *a.g.e.*, II, s. 325.

⁵⁶ Ebu Nuaym, *a.g.e.*, İbn Cevzi, *a.g.e.*; Çev. : Aykut, Sait; Günenç, Enver; Atak, Yahya; Birişik, Abdülhamit; Aydın, Fuat, (*Sahâbe'den Günümüze Allah Dostları*), I, s. 221.

Hz.Said'in, el- Kureyşi ve el-Adevi şeklinde iki nisbesi bulunmaktadır.⁵⁷ Kureyşi nisbesinin, Kureyş kabilesinden olması nedeniyle verildiği bilinmektedir. Adevi nisbesini almasının sebebi ise, amcasının oğlu Hz.Ömer ve eşi Hz. Fâtıma gibi, Adiy b. Ka'b'in neslinden olmasıdır.⁵⁸

Hz.Said'in künyesi, Ebu Âver'dir.⁵⁹ Ebu Sevr diye künyesi olduğu söylenmekle birlikte, Ebu Âver, Hz.Said'in daha çok bilinen ve kullanılan künyesidir.⁶⁰

C. Said b. Zeyd'in Müslüman Oluşu

Zeyd b. Amr gibi tevhit ehli, hakikat yolcusu ve Allah Resulü'nün risâletini müjdeleyen bir zâtın oğlu olan Hz.Said'in böyle bir babadan feyiz alması ve istifâde etmesi kaçınılmazdı. Dolayısıyla o, İslam ve Hz.Peygamber konusunda gerekli alt yapıyı almıştı. İbrâhimi olan Zeyd b. Amr'ın terbiyesi altında büyüyen Hz.Said'in, İslâmiyeti ilk kabul edenlerin arasında yer almasından daha doğal bir şey olamazdı.

Said b. Zeyd, Allah Resulü'nün Erkam b. Ebi Erkam'ın evine yerleşip İslâma dâveti bu evde sürdürmeye başlamasından önce müslüman olmuştur.⁶¹

Said b.Zeyd'in eşi Fâtıma binti Hattab da onunla berâber müslüman olmuştur. O ve eşinin İslâmiyet'i seçmeleri kayınbirâderi ve amcasının oğlu Hz.Ömer'den önce olmuştur.⁶²

⁵⁷ Zehebi, *Siyer*, I, s.124, *Târih*, II, s.495; Mizzi, *Tehzibü'l-kemâl*, X, s.446; İbn Abdülber, *İstiab*, II, s.178; İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s.325; İbn Ebu Hâtim, *Kitâb-u cerh ve ta'dil*, I, s.21.

⁵⁸ İbn Hazm, *Cemheret-ü ensâbi'l-arab*, V, s.151; Belâzuri, *Ensâbü'l-eşraf*, X, s.469; Sem'ani, *Ensâb*, VIII, s.412; İbn Esir, *Lübâb*, II, s.329; Kelbi, *Cemheretü'n-neseb*, s.106.

⁵⁹ İbn Sa'd, *a.g.e.*, III, s.352; Zehebi, *Târih*, II, s.495; Taberi, *Târih*, XI, s.513; İbn Esir, *a.g.e.*, II, s.325.

⁶⁰ İbn Esir, *a.g.e.*, II, s.325.

⁶¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 355; Taberi, *Târih*, XI, s.513; İbn Hacer, *İsâbe*, III, s.87; Zehebi, *Tarih*, IV, s.222., *Siyer*, I, s.136; İbn Cevzi, *Muntazam*, V, s.247; İbn Asâkir, *Tarih*, s. 68, 69.

⁶² İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 87, İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, I, s.34; İbn esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s.325.

Hz.Said ile eşi Fâtıma, müslüman olduktan sonra, evleri âdetâ Kur'an evine dönmüştü. Onların evleri, İslâma dâvet konusunda önemli bir hâdiseye tanıklık etmişti. Zirâ, Hz.Ömer'in İslâmiyet ile müşerref olmasına vesile olan hâdis, bu evde vukû bulmuştur.⁶³

1. Said b. Zeyd ve Eşinin, Hz. Ömer'in Müslüman Olmasındaki Rolü

Hz.Said ve eşi Fâtıma binti Hattab, müslüman olduklarında bu durumu Ömer'den gizliyorlardı. Ömer'in kabilesinden olan Nuaym b. Abdullah da müslüman olmuştu. Nuaym da müslüman olduğunu kavminden gizliyordu. İlk müslüman olanlardan Habbab b. Eret (v. h.37), Said ile Fâtıma'nın evine gidip onlara Kur'an okumaktaydı. Ömer, bir gün Mekke'li müşriklerin direktifiyle Hz Peygamberi ve Ashâbı'nı öldürmek amacıyla kılıcını kuşanarak çıktı. Müslümanların, Safâ tepesi yanında bir evde toplandıkları, sayılarının erkek ve kadınlarla berâber kırka yakın olduğu kendisine bildirilmişti. Ömer, yolda Nuaym'a rastladı. Nuaym, ona nereye gittiğini sorunca Ömer, Hz.Peygamber'i öldürmeye gittiğini söyledi. Nuaym ona: "Vallâhi ey Ömer! nefsin seni aldatmıştır. Sen, Muhammed'i öldürürsen Abd-i Menaf oğulları seni yaşatmazlar." dedi. Ayrıca, kızkardeşinin ve eniştesi Said'in müslüman olduğunu Ömer'e söyledi. Bunun üzerine Ömer, eniştesiyle kızkardeşinin evinin yolunu tuttu.

Habbab b.Eret o sırada evdeydi ve onlara içinde Tâhâ suresinin bulunduğu bir sâhifeden ayetler okuyordu. Ömer'in ses ve hareketlerini işittiklerinde Habbab evin arkasındaki küçük bir odaya (veya evin başka bir yerine) saklanmıştı. Fâtıma, Habbab'ın okuduğu sâhifeyi aldı ve uyluğunun altına koydu. Ömer, eve yaklaştığı zaman, Habbab'ın onlara okuduğu şeyleri duymuştu. Eve girdiğinde, duyduğu şeyin ne olduğunu onlara sorduğunda, bir şey dinlemediklerini Ömer'e söylediler. Bunun

⁶³ İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 87, İbn Hacer, *Tehzib*, I, s.34; İbn Esir, *a.g.e.* , II, s.325; Demevi, *Mecelletü'l-Ezher*, S.10. , s. 1023.

üzerine Ömer, onlara Muhammed'in dinine girdiklerinden haberdâr olduğunu söyledi ve eniştesi Said'in üzerine yürüdü. Kızkardeşi Fâtımâ, ona engel olmak isteyince, kızkardeşine vurdu ve onun kafasını yaraladı. Bu durum karşısında kızkardeşi ve eniştesi Said, müslüman olduklarını, Allah ve Resûlü'ne imân ettiklerini Ömer'e söylediler. Ayrıca Ömer'e istediğini yapmasını, yapacağı kötülük ve eziyetlerden korkmayacaklarını belirttiler. Ömer, kızkardeşinden akan kanları görünce yumuşadı ve onlardan, az önce duymuş olduğu sâhifeyi kendisine getirmelerini istedi. Hz.Ömer, okur yazar bir kimse idi. Eniştesi ile kızkardeşi, gusûl abdesti aldığı takdirde, o sâhifeyi kendisine vereceklerini söylediler. Bunun üzerine Hz.Ömer gusûl abdesti aldı ve ona sâhifeyi verdiler. Sâhife'de, Tâhâ suresi vardı. Hz.Ömer, sûrenin baş taraflarını okuduğunda çok etkilendi: " Bu, ne güzel ve ne kerim bir kelâmdır" dedi. Sûre'nin başında Allah (c.c.), şöyle buyurmaktaydı:

" Bismillâhirrahmânirrahim (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla)."

" Tâ. Hâ. "

" Biz, Kur'an'ı sana, güçlük çekesin diye değil, ancak Allah'tan korkanlara bir öğüt olsun diye indirdik."

"(Kur'an) yeri ve yüce gökleri yaratan Allah (c.c.) tarafından Peyderpey indirilmiştir."

" Rahmân, Arş'i istivâ etmiştir. (Arş'i hükmü altına almıştır.)"

"Göklerde, yerde ve her ikisi arasında bulunan şeyler ile toprağın altında olanlar, hep O'nundur".⁶⁴

Habbab (v.h.37), Ömer'in bu sözlerini duyunca saklandığı yerden çıktı ve Ömer'e şöyle dedi : "Ey Ömer! Allah'a yemin ederim ki ben, Allah'ın peygamberinin duâsına

⁶⁴ et-Tâhâ, 20/1- 6.

seni mahsus kılmış olmasını umuyordum. Çünkü, Allah Resûlü şöyle dua ediyordu: Ey Allah'ım! İslâm'ı Ebu'l Hakem b. Hişam (Ebû Cehil) ile veya Ömer b. Hattab ile teyid et." Habbab'ın bu müjdesi üzerine Ömer, ondan kendisini Hz.Peygamber'e götürmesini istedi. Ömer, müslüman olmak istiyordu. Habbab da Hz.Peygamber'in, Safâ yanında bir evde olduğunu, yanında Ashâb'ından bir topluluk bulunduğunu söyledi. Ömer, Habbab'ın târif ettiği yere gitti. Kapıyı çaldığında Ashab'tan biri kalkıp kapının aralığından baktı ve Ömer'in kılıklı olduğunu gördü. Durumu Hz.Peygamber'e bildirdi. Allah Resûlü'nün yanında henüz yeni müslüman olmuş Hz. Hamza da (v. h.3) vardı. Hamza, Allah Resûlü'ne dedi ki: "Ona izin ver. Bir hayır için gelmişse istediği şeyi ona veririz. Eğer, şer isteyerek gelmişse onu kılıcı ile öldürürüz". Hz. Peygamber, Ömer'e izin verdi. Ömer içeri girdiğinde Allah Resûlü " Ey İbnü'l- Hattâb! Sana ne oluyor? Allah'a andolsun ki, Allah'ın sana bir musibet indirmesine kadar duracağını sanmıyorum". Hz.Peygamber'in bu sözleri üzerine Ömer şöyle dedi "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a ve Resûlü'ne, senin Allah katından getirdiklerine imân etmek için sana geldim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) tekbir getirdi. Evde bulunanlar, Ömer'in müslüman olduğunu anladılar. Böylece, Hz.Peygamber'in Ashâb'ı yerlerinden dağıldılar. Bundan duydukları sevinçle tekbir getirdiler. Getirdikleri tekbir, Mekke sokaklarında yankılandı. Çünkü onlar, Ömer ile Hamza'nın müslüman olmasının onlara güç kattığını hissetmişlerdi.⁶⁵

Hiz. Ömer'in müslüman olmasıyla ilgili kimi rivâyetlerde, Hiz. Ömer'in, eniştesiyle kızkardeşinin evine gittiğinde Habbab b. Eret'in onlara Hadid suresinden âyetler okuduğu ve Ömer'in bu âyetleri duyduğu belirtilmektedir.⁶⁶

Aktarılan bu rivâyette, Hiz.Ömer'in müslüman olmasına eniştesi Said b. Zeyd ve kızkardeşi Fâtımâ'nın vesile olduğu görülmektedir. Zirâ Hiz.Ömer, Habbab'ın okumuş olduğu Kur'an'ı Kerim'i onların evinde dinlemiş ve etkilenmişti.

⁶⁵ İbn Hişam, *Siret*, I, s. 366- 368; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, s.248, 249; Zehebi, *Târih*, s.174,175; İbn Asâkir, *Târih*, XXIV, s.30,31; İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, III, s.321; İbn Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, II, s. 85, 86.

⁶⁶ İbn Esir, *a.g. e.*, III, s. 320; Zehebi, *Târih*, s.177; İbn Asâkir, *a.g.e.* , XXIV, s. 32.

2. Hz.Ömer'in Müslüman Oluşuyla İlgili Diğer Bir Rivâyet

Hz.Ömer'in bizzat kendisinin anlattığına göre, bir gece Ömer içki içmek için dışarı çıktı. Bir meyhâne bulamayınca Ka'be'ye gidip tavaf yapmaya karar verdi. Ka'be'ye vardığında Hz. Peygamber'in namaz kıldığını gördü. Allah Resûlü'nün namazda okuduğu Kur'an'ı dinlemek maksadıyla ona görünmemek için Ka'be'nin örtüsünün altına girerek yavaş yavaş Hz. Peygamber'in tam önüne kadar gitti. Allah Resûlü, Ömer'i fark etmedi. Ömer, Hz.Peygamber'in namazda okuduğu Kur'an'ı dinlemeye başladı. Hz.Peygamber (s.a.v.), Hâkka suresini okuyordu. Ömer içinden “Bunun okudukları, Kureyşliler'in dediği gibi şair sözüdür” diye geçirdiğinde, Allah Resûlü namazda “*O, bir şair sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz*”.⁶⁷ âyetini okudu. Ömer, kendi kendine “Şair sözü değilse kâhin sözüdür” dediğinde Hz.Peygamber, “*O, kâhin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz*”.⁶⁸ âyetini okudu. Bunun üzerine Ömer, “Kâhin ve şair sözü değilse o zaman, Muhammed'in uydurmasıdır” diyince Allah Resûlü, “*Eğer (Peygamber) bize isnât ederek bâzı sözler uydurmuş olsaydı mutlakâ onu kudretimizle yakalardık. Sonra da onun şah damarlarını mutlakâ keserdik*”⁶⁹ âyetlerini okudu. Ömer'in, kendi içinden söylediği herşey cevaplanıyordu. Bu durum karşısında, Ömer'in kalbi yumuşadı, gözleri yaşardı. Kur'an'ı Kerim, onun İslâm'a girmesini sağladı. İslam, Ömer'in kalbine tamâmen yerleşti. Allah Resûlü (s.a.v.), namazını bitirip evine doğru gittiğinde, Ömer onu tâkip etti. Hz. Peygamber, evinin sokağında Ömer'i hissetti ve tanıdı. Ömer'in kendisine eziyet edeceğini sandı ve “Bu saatte sana ne oldu ey Ömer?” diye sorunca Ömer, “Allah'a ve Resûlü'ne ve Resûlü'nün getirdiği şeylere

⁶⁷ el-Hâkka, 69/41.

⁶⁸ el-Hâkka, 69/42.

⁶⁹ el-Hâkka, 69/44- 46.

imân etmeye geldim” dedi. Hz.Peygamber, Ömer’in göğsünü sıvazladı ve ona dua etti. Sonra, “Allah sana hidâyet nasip etti ey Ömer!” buyurdu ve evine gitti.⁷⁰

Hz.Ömer’in müslüman oluşuyla ilgili bu ikinci rivâyet, Hz.Ömer’in bizzat kendisinden gelmektedir. Bu rivâyete göre onun müslüman olması, Allah Resûlü’nün Ka’be’de namaz kılariken okuduğu Kur’an’dan etkilenmesiyle gerçekleşmiştir. Önceki rivâyette ise, Habbab b. Eret, Hz.Ömer’in kızkardeşi Fâtımâ’nın evinde kızkardeşi ile eniştesi Said’e içinde Tâhâ Sûresi’nin başka rivâyetlere göre Hadid Suresi’nin bulunduğu sâhifeden âyetler okumuş Hz. Ömer de okunan âyetlerden etkilenmiş ve bunun neticesinde müslüman olmuştu.

Hz.Ömer’in müslüman olmasıyla ilgili birinci rivâyet, (Onun, Hz. Peygamber’i öldürme niyetiyle yola çıkıp da neticesinde eniştesi Said b. Zeyd ve kızkardeşi Fâtımâ’nın evinde Habbab’ın okuduğu Kur’an’ı dinlemesi sonrası müslüman olması ile ilgili rivâyet) sâdece târîh kitaplarında geçmekte olup hadis kitaplarında geçmemektedir.

Diğer rivâyet ise (Hz.Ömer’in bizzat kendisinin rivâyet etmiş olduğu ve Ka’be’de Allah Resûlü’nün namazda okuduğu Kur’an’dan etkilenmesi neticesinde müslüman olması) hadis kitaplarından Ahmet b. Hanbel’in (v.h.241) “*Müsned*” inde mevcut olup diğer hadis kitaplarında geçmemektedir. Arıca bu rivâyet târîh kitaplarında da yer almaktadır.

Sözkonusu bu iki rivâyete bakıldığında, birinci rivâyetin ikinci rivâyetten daha yaygın olduğu görülmektedir. Özellikle halk arasında, câmilerde cemaata verilen va’z ve nasihatlarda birinci rivâyetin daha çok kullanıldığı, ikinci rivâyetin ise neredeyse hiç kullanılmadığı görülmektedir.

3. Birinci Rivâyete Yönelik Eleştiriler

⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, I, 48; İbn Hişam, *Siret*, I, s. 368- 370; İbn Esir, *Üsdü’l-Gâbe*, III, s. 320.

Birinci rivâyetin, çok yaygın olmasına rağmen ikinci rivâyetle çelişmesi hem de o dönemin sosyal yapısı gereği târihsel bir vâkıa olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığını ileri sürenler olmuştur. İkinci rivâyetin, târih kitaplarının yanı sıra sâdece Ahmet b. Hanbel'in Müsnedi'nde (v.h.241) yer alsa bile hadis kitaplarından birinde geçmiş olması, birinci rivâyetin hadis kitaplarında yer almayıp sâdece târih kitaplarında geçmesi ve ikinci rivâyetle çelişmesi nedeniyle ikinci rivâyetin, birinciye nazaran tercihe şâyan olduğu savunulmuştur.⁷¹

Bu çalışmada Hz. Ömer'in müslüman olmasını detaylı bir şekilde incelemek niyetinde değiliz. Ancak, Hz.Ömer'in müslüman olması ile ilgili birinci rivâyet, bu çalışmanın konusu olan Hz.Said b. Zeyd ile ilgili olduğu için sözkonusu iki rivâyeti de değerlendirmek gerekmektedir.

Birinci rivâyetin hadis kitaplarından hiçbirinde geçmemesi, yalnızca târih kitaplarında geçmesi ikincinin birinciye tercih edilmesi için yeterli bir gerekçe değildir. Böyle bir yaklaşım, târih kitaplarını tamâmen göz ardı etmek etmek gibi bir ön yargıya yol açmaktadır. Kaldı ki bu rivâyet bir târihi olayı aktarmaktadır. Dini hükümler ile ilgili bir rivâyet değildir. Dolayısıyla târihi bir vâkıanın sâdece târih kitaplarında geçmesi yadırganacak bir şey değildir. Ayrıca ikinci rivâyetin, sâdece Ahmet b. Hanbel'in "Müsnedi'nde" geçip de başta Buhâri (v.h.256) ve Müslim'in (v.h.261) "Sahihler'i" olmak üzere Ebu Dâvud'un (v.h.275), Tirmizi'nin (v.h.279), İbn-i Mâce'nin (v.h.273) ve Nesâi'nin (v.h.303) "Sünenleri'nde" geçmemesini eleştirenler de çıkabilir. Çünkü, ikinci rivâyet Kütüb-ü Sitte'nin hiçbirinde geçmemektedir.

Birinci rivâyete yönelik eleştirilerden biri de bu rivâyette Hz.Ömer'in elinde kılıç, hep kızgın ve birilerini öldürmeyi düşünen, akli melekeleri ön planda olmayan bir kişilik ve portre olarak gösterildiğine dâirdir.⁷²

⁷¹ Azimli, Mehmet, (İslâmiyât: "Hz. Ömer'in Müslüman Olmasıyla ilgili Rivâyete Farklı Bir Bakış"), Sy. 1, s. 173- 175.

⁷² Azimli, Mehmet, (İslâmiyât: " Hz. Ömer'in Müslüman Olmasıyla İlgili Rivâyete Farklı Bir Bakış") Sy. 1, s. 173.

Sözkonusu rivâyette Hz.Ömer'in elinde kılıçla Hz.Peygamber'i öldürmeye gittiği, kızkardeşi ve eniştesine kızdığı, onları tartakladığı özellikle kızkardeşinin başına vurarak onun başını kanattığı zikrediliyor. Ancak bu rivâyette Hz.Ömer'in hep kızgın, şiddet yanlısı, birilerini öldürmeyi planlayan ve akli melekeleri ön planda olmayan bir kişilik olarak lanse edildiği şeklindeki bir eleştiriye katılmıyoruz. Zirâ, Hz.Ömer, müslüman olduğunda nasıl dâvasına sadık, sözünü esirgemeyen, gözünü daldan budaktan esirgemeyen ve sâhip olduğu değerlere dil uzatılmasını kabullenemeyen bir kimse idiyse müslüman olmadan önce de (bâtıl da olsa) dâvâsının eri, atalarının dinini korumak için pervâsızca tavırlar sergileyen ve korku nedir bilmeyen bir şahsiyet idi. Hz. Said'in, Hz. Ömer hakkındaki şu sözleri de görüşümüzü desteklemektedir: "Yemin olsun ki, ben kendimi şu halde görmüşümdür. Ömer b. Hattab, İslâm'a girmeden önce (tazyik ve zorlama yaparak bir esir gibi) beni sanki bir bağla İslâm üzerine sâbit kılıcı idi".⁷³

Hz. Ömer, korkusuz ve heybetli, nevi şahsına münhasır bir zat olduğu için Hz. Peygamber'i öldürme teklifini hiç düşünmeden kabul etmişti. Kız kardeşiyle eniştesini tartaklama nedeni, kızkardeşiyle eniştesinin ona karşı direnmeleri ve kendisinden gerçeği gizlemelerinin neticesinde anlık bir refleks olarak görülmelidir. Sözkonusu rivâyette akli melekeleri ön planda olmayan bir portre çizildiğine dâir eleştirileri de biraz abartılı bulmaktayız.

Birinci rivâyetin tenkit edilmesinin nedenlerinden biri de şudur: Hz.Ömer'in müslüman olmasıyla ilgili bir başka rivâyette, Ömer müslüman olduktan sonra içinden gelen bir coşkuyla Mekke'nin liderlerinden Ebû Cehil'in evine gitti. Ebû Cehil, kapıyı açıp Ömer'e niye geldiğini sorunca Hz.Ömer müslüman olduğunu ona söylüyor bunun üzerine Ebû Cehil de Hz.Ömer'e lânet okuyup kapıyı onun yüzüne kapatıyor.⁷⁴ Bu rivayetlerde, Ebu Cehil'in Hz.Ömer'in dayısı olduğu için Hz.Ömer'e "Kızkardeşimin oğlu" diye hitâb ettiği belirtilmektedir.⁷⁵

⁷³ Buhâri, *Fadâil-ü Ashâb*, 33, 34.

⁷⁴ İbn Hişâm, *Siret*, I, s. 371; İbn Asâkir, *Tarih*, XXIV, s. 41.

⁷⁵ İbn Hişâm, *a.g.e.*, I, s. 371; İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, III, s.322- 323.

Bu rivâyetten hareketle birinci rivâyete şöyle bir eleştiri yöneltilmektedir: “Ömer’e Allah Resulü’nü öldürme görevini Mekkeli müşrikler vermişti. Ömer’i kendileri göndermişlerdi. Nasıl oluyor da bunun sonucundan haberdâr olmuyorlar? Tasarladıkları bir planın nasıl son bulduğunu neden araştırmadılar? Onları iki sonuçtan biri bekliyordu; Ya Ömer Hz.Peygamber (s.a.v.)’i öldürecek böylelikle onlar Allah Resûlü’nden kurtulacaklar ya da Ömer, Allah Resûlü’nün yakınları tarafından öldürülecekti. Ömer’i, Hz.Peygamber’i öldürmeye gönderen bu insanlar Mekke için özellikle de kendileri için önemli olan bir olayın sonucunu nasıl bilmezler? Zîrâ birinci rivâyette, Dâru’l-Erkam’da bulunan Müslümanların Hz.Ömer’in müslüman olmasından dolayı sevinçe tekbir getirdikleri ve tekbir seslerinin Mekke sokaklarında yankılandığı belirtilmektedir. Ebû Cehil gibi Mekke’nin ileri gelenlerinden birinin bundan nasıl haberi olmuyor? Mekke gibi o günün şartlarında her ne kadar merkezi bir konuma sâhip olsa da ufak olan bir yerde Ebû Cehil’in Ömer’in müslüman olmasından nasıl haberi olmuyor da bunu bizzat Hz. Ömer’in kendisi gelip ona haber veriyor ?”⁷⁶

Burada sözkonusu olan, Hz.Ömer’dir. Korkusuz, gözüpek, dâimâ mazlumun yanında yer alıp zâlimlere meydan okuyan bir sâhâbiden bahsedilmektedir. Bu sebeple, müslüman olduğun göğsünü gere gere söylemek için Ebû Cehil’in yanına gitmiştir. O, bu davranışıyla Ebû Cehil’e lisânı haliyle şunu söylemiştir “Ey Ebû Cehil! Bak ben de müslüman oldum. Gücünün yettiği, savunmasız Müslümanlar’a her türlü kötülüğü ve eziyeti yapıyorsun. Ömer de müslüman oldu ve korkusuzca kapına gelip müslüman olduğunu sana haykırıyor. Hadi, o savunmasız Müslümanlar’a yaptığını Ömer’e de yap da görelim bakalım” Hz.Ömer’in bu davranışı, Ebû Cehil ve yandaşlarına meydan okumak şeklinde yorumlanabilir.

Birinci rivâyete yöneltilen bir başka eleştiri de şudur: Buhârî’de geçen bir rivâyete göre Hz. Ömer müslüman olunca müslüman olduğunu, bütün Mekke’ye ilân etmek için, Mekke’de olup bitenleri yaymakla tanınan Cemil b. Ma’mer el-Cumâhi isimli adama gidip durumu bildirir. Cemil de haberi Mekke liderlerine götürür. Ömer de arkasından giderek İslam’a girdiğini onların yüzlerine karşı haykırır. Bunun üzerine Hz.

⁷⁶Azimli, Mehmet, (İslâmiyât: “Hz.Ömer’in Müslüman Olmasıyla İlgili Rivâyete Farklı Bir Bakış”) Sy.1, s. 177.

Ömer ile müşrikler arasında bir kavga başlar. O esnâda Mekke'nin önde gelenlerinden As b. Vâil ne olup bittiğini onlara sorunca Mekke'li müşrikler, Ömer'in müslüman olduğunu ve bundan dolayı kavga ettiklerini söylerler. Bunun üzerine As b. Vâil müşriklerden Ömer'i serbest bırakmalarını ve ona dokunmamalarını ister.⁷⁷

Bu rivâyetten hareketle de birinci rivâyete eleştiri yöneltildiğini görmekteyiz. Mekke'li müşriklerin Hz.Ömer'in müslüman olmasından haberleri olmadığı için Hz. Ömer, bu durumu Cemil b. Ma'mer vâsıtasıyla onlara duyuruyor. Ancak, cesur ve gözüpek bir Hz. Ömer portresi bizim şu soruyu sormamıza neden olmaktadır: "Hz. Ömer, müşriklerin onun müslüman olduğunu bilmelerine rağmen Cemil b. Ma'mer'e, müşriklere inat olsun diye ve onlara meydan okuma amacıyla bunu ilân ettirmiş olamaz mı? Çünkü akabinde Hz. Ömer, Cemil'in peşinden gitmiş ve müşriklerle kavga etmiştir.

Ne kadar cesur olursa olsun, sülâlesi güç açısından pek de itibarlı olmayan Hz. Ömer'in, Abdimenaf oğulları gibi Mekke'de nüfuz ve itibar sâhibi bir âileden olan Hz.Peygamber'i güpegündüz Ashâbı'nın yanında öldürmeye gitmesinin mantıkla izâh edilemeyeceği, aynı zamanda bu durumun o günkü sosyal yapıya uygun düşmediği gerekçesiyle de birinci rivâyet eleştirilmiştir.⁷⁸

Hz.Ömer, tez canlı ve değerlerine dil uzatılmasına tahammül edemeyen bir şahsiyet idi. Müslüman olmadan önce bu özelliklere sâhip olduğu gibi müslüman olduktan sonra da aynı karakteristik özelliğini devâm ettirmiştir. Onun için, karşısındakinin nüfuzlu ve itibarlı olması ya da olmaması pek bir şey değiştirmez. Gözü kara bir kişiliktir. Onun sülâlesinin Mekke'de güç açısından pek de itibarlı olmadığına gelince öncelikle Hz.Ömer'in soyunun, Ka'b b. Lüey'de Hz. Peygamber'in soyuyla birleştiğini belirtmek gerekir. Kaldı ki, onu Hz. Peygamber'i öldürmekle görevlendirenler de Mekke'nin ileri gelenleridir. Kimi rivâyetlerde Mekke'nin liderlerinden biri olan Ebû Cehil'in, Hz. Ömer'in dayısı olduğu belirtilmektedir.⁷⁹ Dolayısıyla Hz. Ömer'i Allah Resûlü'nü öldürmekle görevlendirenler, bu konuda Hz.

⁷⁷Buhâri, *Menâkib*, 35; İbn Hişâm, *Siret*, I, 370, 371; İbn Asâkir, *Tarih.*, XXIV, s. 42, 43.

⁷⁸ Azimli, Mehmet, *a.g.e.*, Sy. 1. , s. 179, 180.

⁷⁹ İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, III, s. 322, 323; İbn Hişâm, *a.g.e.*, I, s. 371; İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXIV, s.41.

Ömer'e gereken desteği vermişlerdi. Ayrıca, Ebû Cehil'in de derecesi uzak veya yakın olsun Hz.Ömer'in akrabâsı olması sözkonusudur.

Yeri gelmişken, Allah Resûlünün şu duâsını da aktaralım “Allah'ım! Bu iki adamdan (Ömer b. Hattab ile Amr b. Hişâm'dan “Ebû Cehil”) sana en sevimli olan biriyle İslâm'ı aziz eyle”.⁸⁰

Allah Resûlü'nün, Hz. Ömer ve Ebû Cehil için bu şekilde dua etmesinde, onların Mekke içinde sâhip oldukları nüfûz ve itibârın büyük bir etken olduğu kanaatindeyiz. Zirâ onların müslüman olması Mekke' de büyük büyük bir yankı uyandıracak ve ses getirecekti. Başkalarının müslüman olmasına vesile olabileceği gibi Müslümanların ezilmelerine de engel olacaktı. Abdullah bin Mesu'd (v. h.32), bu gerçeği şöyle dile getirmektedir “ Biz Ka'be'nin yanında namaz kılmaya kâdir değildik. Tâ ki Ömer b. Hattab müslüman oluncaya kadar. O, müslüman olunca Kureyş ile savaştı ve Ka'be'nin yanında namaz kıldı. Biz de onunla birlikte namaz kıldık. İbn-i Mesu'd, Hz. Ömer'in müslüman oluşunu bir fetih olarak nitelendirmektedir.⁸¹

Buhârî'de geçen bir rivâyette Abdullah b. Mesu'd şöyle demektedir “Ömer, müslüman olduğu günden beri biz (Müslümanlar), azizler ve şerefli olmakta devâm ettik”.⁸²

Ayrıca Allah Resûlü, Hz. Ömer için özel olarak şöyle bir duâ etmiştir “Allah'ım! dini (İslâm'ı), Ömer ile aziz eyle!”⁸³

Allah Resûlü'nün, Hz.Ömer'in müslüman olması için dua etmesi, İbn-i Mesu'd'un Hz. Ömer müslüman olduğundan beri Müslümanların dâimâ aziz ve başlarının dik olduğunu belirtmesi, Hz. Ömer'in Mekke'deki itibârının sâdece cesâretinden ve korkusuzluğundan kaynaklanmadığı kanaatindeyiz. Hz. Ömer'in, âilesinin de bunda

⁸⁰ Tirmizi, *Menâkib*,18; İbn Hişâm, *Siret*, I, s. 367; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 247.

⁸¹ İbn Hişâm, *a.g.e.* , I, s. 364, 365; İbn Sa'd, *a.g.e.* , III, s. 250; İbn Esir, *a.g.e.* , III, s. 324.

⁸² Buhârî, *Menâkib*, 35; İbn Sa'd, *a.g.e.* , III, s. 250; Zehebi, *Târih*, s. 272, 273.

⁸³ İbn Sa'd, *a.g.e.* , III, s. 247; Hâkim, *Müstedrek*, III, s. 83; İbn Asâkir, *a.g.e.* , XXIV, s. 26,27; Zehebi, *Târih*, s. 172; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, s. 486.

önemli bir faktör olduğunu düşünmekteyiz. Hz Ömer'in babası Hattab'ın, Hz.Said'in babası Zeyd b. Amr'ı Mekke'den çıkarmak için Mekke'li gençleri görevlendirmesi, Hattab âilesinin de Mekke'de nüfuz ve itibâr sâhibi olduğunu göstermektedir.

4. İkinci Rivâyeti Tercih Edenlerin Gerekçeleri

Rivâyet edildiğine göre, Ümmü Abdullah b. Ebi Hasme isimli kadın sahâbi, oğlu ile birlikte Habeşistan'a gitmek üzere hazırlanırken, o günlerde Mekke'de Müslümanlara işkenceler yapan Ömer oraya uğrar. Ümmü Abdullah'ın oğlu kısa bir süre için bir yere ayrılmıştır. Ömer'in, ona nereye gittiklerini sorması üzerine bu kadın durumu anlatır. Müslüman olmalarından dolayı kendilerine yapılan işkenceler sonucu ibâdetlerini daha iyi yapabilecekleri bir yere, daha hür memleketlere gideceklerini söyler. Ömer'e hitâben de "Bize Mekke'yi dar ettiniz, bize zulüm ettiniz" der. Bunun üzerine Ömer, gâyet yumuşak bir şekilde "Allah yardımcınız olsun" der ve hiçbirşey yapmadan oradan gider. Onun bu durumuna şaşırان kadın, biraz sonra yanına gelen oğluna bu durumu anlatarak Ömer'de müslüman olma belirtileri gördüğünü söyler. Ümmü Abdullah'ın oğlu ise böyle bir şeyin mümkün olamayacağını, Ömer'in babası Hattab'ın eşeğinin dahi müslüman olabileceğini ama Ömer'in aslâ müslüman olmayacağını söyler.⁸⁴

Bu rivâyete bakıldığında Ömer, Müslümanlara karşı yumuşak davranıyor, onlar için Allah'tan yardım diliyor. Böylesi bir olgunluk gösteren Ömer'in, daha sonra kılıcını çekip Müslümanlar'ın lideri Hz.Peygamber'i öldürmeye gitmesinin çelişki olduğu dolayısıyla birinci rivâyetin değil de ikinci rivâyetin tercih edilmesinin gerektiği belirtilmiştir.⁸⁵

Bu rivâyette dikkat çeken bir nokta vardır. Şöyle ki, birinci rivâyette Hz. Ömer'in öfkeli ve insanlara şiddet uygulayan bir kişilik olarak lanse edilmesinden ötürü birinci

⁸⁴ İbn Hişâm, *Siret*, I, s. 365.

⁸⁵ Azimli, Mehmet, (*İslâmiyat " Hz. Ömer'in Müslüman Olmasıyla İlgili Rivâyete Farklı Bir Bakış"*), Sy. 1. , s. 182- 183.

rivâyet eleştirilmişti. Halbu ki bu rivâyette de Ömer'in Müslümanlara işkence yapmasından bahsediliyor aynı zamanda da Müslümanlara karşı yumuşak tavırlar sergilediği belirtiliyor. Bu da bir çelişki olarak görülebilir. Kaldı ki birinci rivâyette Hz. Ömer'in, sâdece eniştesi Said b. Zeyd ve kızkardeşi Fâtımâ'ya sert muâmelede bulunduğunu görmekteyiz. Birinci rivâyette, Hz.Ömer'in Müslümanlara işkence yaptığından bahsedilmemektedir.

İkinci rivâyette Hz. Ömer'in İslâm'a girişinin, Ka'be'de Kur'an dinlemesi sonucunda, Kur'an-ı Kerim'in etkisiyle olduğu dile getirilmekte bu sebeple ikinci rivâyetin tercih edilmesinin gerektiği belirtilmektedir.⁸⁶

İkinci rivâyette, Hz. Ömer'in İslâm'a girişinin Kur'an'ın etkisiyle olduğu dile getirildiği için sözkonusu rivâyetin tercih edilmesi gerektiği belirtilirken bir nokta gözardı edilmektedir. Birinci rivâyette de Hz. Ömer'in Kur'an'ı dinleyip O'ndan etkilenmesi neticesinde müslüman olduğu bir vâkıâdır. Belki, ikinci rivâyette olduğu gibi Hz. Ömer, Kur'an'ı Ka'be'de Hz. Peygamber namaz kılarken okuduğunda dinlememiş, neticesinde eniştesi Said b. Zeyd'in evinde Habbab b. Eret, eniştesi ile kızkardeşi Fâtımâ'ya Kur'an okurken kulak misâfiri olmuş, Allah'ın kelâmından etkilenererek müslüman olmuştur. Onun, Kur'an'ın etkisiyle müslüman olduğu, ikinci rivâyette olduğu gibi birinci rivâyette de net bir şekilde gözler önüne serilmektedir.

Özet olarak, Hz.Ömer'in müslüman oluşuyla ilgili birinci rivâyetin gözardı edilmemesi gerektiği kanaâtindeyiz. Bu rivâyetin, yalnızca târih kitaplarında geçip de hadis kitaplarından hiçbirinde yer almaması gerekçesiyle bir kenara bırakılmasının biraz acımasızca bir yaklaşım olduğunu düşünmekteyiz. Sözkonusu rivâyetin, kıssacı bir anlayışın ürünü olduğu şeklindeki yaklaşımlara katılmıyoruz. Korkusuz, gözü pek, dâvâsının yılmaz savunucusu olan, cesur ve dirâyetli Ömer rûhu, birinci rivâyette daha fazla kendisini göstermektedir. Bu rivâyette kaba, zorba ve akli melekeleri gelişmemiş bir Ömer karakteri ve portresinin çizilmediği kanaâtindeyiz.

⁸⁶Azimli, Mehmet, *a.g.e.* , Sy. 1. , s. 183.

Birinci rivâyeti bırakıp ikinci rivâyeti tercih etmek yerine iki rivâyetin birleştirilmesinin daha uygun olacağı kanaatini taşımaktayız. Her iki rivâyette de Hz. Ömer'in müslüman olmasına vesile olan hâdisenin, onun duymuş olduğu Kur'an-ı Kerim'den etkililenecek İslâmiyetle müşerref olduğunu görmekteyiz. İşte bu hâdis, söz konusu iki rivâyetin de ortak paydası olarak kabul edilebilir.

Hz.Ömer, Allah Resûlü'nün nübüvvetinin 6. yılında 26 yaşında iken müslüman olmuştur. ⁸⁷ Onun müslüman oluşu, Müslümanlar'ın Habeşistan'a hicretlerinden sonra gerçekleşmiştir. ⁸⁸ Hz. Ömer müslüman olduğunda, Müslümanların sayısı erkek ve kadın olarak kırkı geçmişti. ⁸⁹

5. Said b. Zeyd'in İslam Uğruna Katlandığı Zorluklar

Hz. Said ve eşi Fâtımâ'nın müslüman oluşunun, Hz. Ömer'in müslüman oluşuna vesile olduğunu bahsi geçen birinci rivâyette görmekteyiz. Evet, onların müslüman oluşu İslâm Târîhi'nde özel bir yere sâhip olan, adâletin simgesi yüce sahâbi Hz. Ömer'in müslüman olması yolunda da bir alt yapı oluşturmuş ve hakkında "Hattab'ın eşiği müslüman olur da oğlu Ömer, müslüman olmaz" denilen Hattab oğlu Ömer (r.a.) da İslâm ile müşerref olmuştur.

Hz. Said ve eşi Fâtımâ, İslâm uğruna her türlü zorluk ve sıkıntıya katlanmışlardır. Nitekim Hz. Said'in, müslüman olduklarında kayınbirâderi Ömer'in kendilerinin hor görmesi nedeniyle şöyle dediği rivâyet edilmektedir : "Yemin olsun ki, ben kendimi şu halde görmüşümdür. Ömer b. Hattab, İslâm'a girmeden önce (tazyik ve zorlama yaparak bir esir gibi) beni sanki bir bağla İslâm üzerine sâbit kılıcı idi. ⁹⁰

⁸⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 250; İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, III, s. 323.

⁸⁸ İbn Asâkir, *Tarih*, XXIV, s. 43; Taberi, *Târih*, II, s. 335; İbn Esir, *Kâmil*, II, s. 84.

⁸⁹ İbn Sa'd, *a.g.e.* , III, s. 249, 250; Zehebi, *Târih*, s. 181; İbn Asâkir, *a.g.e.* , XXIV, s. 41.

⁹⁰ Buhâri, *Fadâilü's- Sâhâbe*, 33, 34; Hâkim, *Müstedrek*, III, s. 440; Zehebi, *Siyer*, I, s. 136.

Said b. Zeyd'in bu sözlerine baktığımızda onun, ne kadar zor şartlar altında olursa olsun, ne tür aşağılama ve horlama ile karşılaşırsa karşılaşsın, dâvâsından aslâ vazgeçmeyen, İslâm'a sınıksız bağlı olan, işkenceler ve baskılar arttıkça kalbindeki İslâm sevgisi de o oranda çoğalan bir imân eri, Allah ve Resûl sevdâlısı olduğunu görmekteyiz. Onun müslüman oluşunun hikâyesine bakıldığında bundan şöyle bir mesaj çıkartılması gerekmektedir:

Müslüman insan aktif olmalı, sürekli aksiyon ve hareket içinde olmalı, sâdece kendi dünyâsında ve dâiresinde sıkışıp kalmamalıdır. Kendisi İslâm'ı yaşadığı gibi etrâfına da öneyak olabilmelidir. Hiçbir güç, hiçbir problem ve sıkıntı, inanan insanı dâvâsı uğruna gayret ve çaba göstermekten aslâ vazgeçirmemelidir. Hz. Said b. Zeyd ve eşi Fâtîma binti Hattab, müslüman olduktan sonraki çalışma ve gayretleriyle, göstermiş oldukları fedâkarlıkla bu mesajı vermişler ve güzel bir örnek olmuşlardır.

D. Said b. Zeyd'in Hicreti

Said b. Zeyd (r.a.), Mekke'den Medine'ye hicret eden ilk Müslümanların arasında bulunmaktadır. Eşi, Fâtîmâ binti Hattab da kendisiyle berâber Mekke'den Medine'ye hicret etmiştir.⁹¹

Hz. Said ile eşi Fâtîmâ, Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde Rifaa b. Münzir'in evinde kalmışlardır.⁹²

Artık, Mekke'den Medine'ye hicret eden Muhâcirler ve onlara yardımcı olan Ensâr (Medine'li Müslümanlar) ile berâber Said b. Zeyd için yepyeni bir hayat başlamıştır.⁹³ Mekke'de Kureyş'li müşriklerin eziyet ve işkencelerinden sonra Medine'li

⁹¹ İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, II, s. 325; İbn Hacer, *Tehzib*, IV, s. 34; İbn Abdülber, *İstiaab*, II, s. 178; İbn Asâkir, *Tarih*, XXI, s. 65.

⁹² İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 355; Demevi, (*Mecelletü'l Ezher " Said b. Zeyd"*) Sy. 10. , s. 1024.

⁹³ Demevi, *a.g.e.* , Sy. 10. s. 1024.

Müslümanların Hz. Peygamber ve Ashâbı'na kucak açması, onları bağrılarına basması Allah' (c.c.) nün, Muhâcirler'e (Mekke'li Müslümanlar'a) bir lütfu olmuştur.

Allah Resûlü, Medine'ye hicretten sonra Mekke'li Müslümanlar'dan bâzılarını hem kendi aralarında birbirleriyle, hem de Medine'li Müslümanlar ile kardeş kılmıştı. Bu kardeşlik, maddi mânevi yardımlaşma, dayanışma ve birbirlerine çoluk çocuklarından önce vâris olma esâsına dayanmaktaydı. Vatandan, yuvadan, kabileden ayrı düşmenin verdiği mahzunluğu ortadan kaldırmak, Mekke'li Müslümanları Medine'ye ısındırmak ve Medine'li Müslümanlar ile kaynaştırmak, kendilerine destek ve kuvvet kazandırmak amacını taşıyordu.⁹⁴

Bu düşünceden hareketle Hz. Peygamber, Said b. Zeyd'i Medine'li Müslümanlar'dan Rafii b. Malik ile kardeş kılmıştır.⁹⁵

Kimi rivâyetlerde ise, Hz. Said'in Übey b. Ka'b ile kardeş kılındığı belirtilmektedir.⁹⁶

Allah Resûlü'nün Said b. Zeyd'i, Müslümanlardan Talhâ b. Ubeydullah ile Medine'ye hicretten önce Mekke'de kardeş kıldığına dâir rivâyetler de bulunmaktadır.⁹⁷

E. Hz. Peygamber'le Münâsebeti

Said b. Zeyd'in Allah Resûlü ile çok özel ve samimi bir münâsebeti olduğunu görmekteyiz. Onun, savaşlarda dâimâ Hz. Peygamber'in önünde, namazda ise Allah Resûlü'nün arkasında yer aldığı belirtilmektedir.⁹⁸

⁹⁴ Köksal, M.Asım, *İslam Târihi (Mekke Devri)*, s. 108, 109.

⁹⁵ İbn Sa'd, *Tabakât.*, III, s.355.

⁹⁶ İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, II, s. 325.

⁹⁷ Köksal, M.Asım, *a.g.e.* , s. 112.

⁹⁸ İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 87; İbn Esir, *a.g.e.* , II, s. 326; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 83.

Hız. Peygamber ile olan münâsebetinde böylesi bir fedâkarlılık ve bağılılık gösteren Hız. Said'in bu konuda kendisi gibi fedâkarlık gösteren ve yine onun gibi Aşere-i Mübeşşere'den olan Hız. Talhâ ile berâber Bedir savaşına iştirâk edemediklerini görmekteyiz.

1. Hız. Peygamber Tarafından, Hız. Said ve Hız.Talhâ' ya Verilen Görev

Hız.Peygamber, Hız. Said ve Hız. Talhâ b.Ubeydullah'ı, müşriklerin Şam'a giden kervanları hakkında bilgi toplamaları için görevlendirmişti. Bu iki sahâbi, böylesine önemli ve kritik görevleri sebebiyle Bedir savaşına katılamamıştı. Ancak, döndüklerinde Allah Resûlü, ikisine de savaştan elde edilen ganimetten paylarını vermişti.⁹⁹ Said b. Zeyd'in, Bedir savaşına katıldığı söylense de sözkonusu görevi nedeniyle savaşa katılamadığına dâir rivâyetler daha sahihtir.¹⁰⁰

Hız. Peygamber, Bedir'e hareket etmeden yaklaşık on gün önce Said b. Zeyd ve Talhâ b. Ubeydullah'ı, Kureyş kervanı hakkında bilgi toplamak için görevlendirir. Bu iki sahâbi görevlerini yerine getirmek üzere Havrâ adı verilen bölgeye vardıklarında, Kureyş kervanı çoktan Mekke'ye doğru hareket etmiştir. Kervan'ın geçtiğini öğrenen Hız. Said ve Hız. Talhâ, Medine'ye döner. Hız. Peygamber de kervanın geçtiği haberini başka kaynaklardan almış ve kervanın peşine düşmüştür. Allah Resûlü, kervanı yakalayamamış olsa da Mekke'li müşriklerin ordusuyla karşılaşmıştır. Bedir'de müşrik ordusuyla yapılan savaşın neticesinde Müslümanlar, müşrikleri bozguna uğratmıştır. Bu neticeden haberi olmayan Hız. Talhâ ve Hız. Said dönüş yolunda Allah Resûlü ile karşılaşır. Allah Resûlü, kervan hakkında bilgi toplamakla görevlendirdiği bu iki sahâbiyi hiçbir şekilde kınamadığı gibi kendilerine hem Bedir Savaşı'ndan elde edilen

⁹⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 355, 356; İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, II, s. 325; İbn Abdülber, *İstiab*, II, s. 178.

¹⁰⁰ İbn Esir, *a.g.e.* II, s. 325.

ganimetlerden paylarını vermiş, hem de savaştan elde edilen sevâba ortak olduklarını, onlara müjdelemiştir.¹⁰¹

Hz.Peygamber'in, bu iki sahâbiye karşı sergilemiş olduğu tavır kayda değerdir. Şu da untulmamalıdır ki Allah Resûlü, Hz. Said ve Hz. Talhâ'nın görevlerini en güzel bir şekilde yerine getirmek için ellerinden gelen gayreti gösterdiklerini çok iyi biliyordu. Bu konuda, kötü niyet niyet taşımadıklarından emindi. Bu sebeple, her iki sahâbiye de ganimetten paylarını vermiş ve savaş sevâbına ortak olduklarını kendilerine müjdelemiştir. Bu konudaki rivâyetin, Hz. Peygamber'in adâlet anlayışla bağdaşmadığından hareketle sözkonusu rivâyete yönelik eleştiriler samimi ve objektif gözükmemektedir.¹⁰²

Her iki sahâbinin de Kureyş kervanı hakkında araştırma yapmak ve bilgi toplamak üzere görevde olmaları nedeniyle savaşa katılamadıkları bir realitedir. Sebepsiz yere savaşa katılmasalardı da Hz. Peygamber, kendilerine ganimetten pay verseydi o zaman sözkonusu rivâyetin, Hz. Peygamber'in adâlet anlayışıyla örtüşmediğinden bahsedilebilirdi. Kaldı ki Allah Resûlü'nün böyle bir tutum sergilemesi sözkonusu olamaz. Bu sebeple bu eleştirinin sahâbeyi karalama amaçlı, subjektif, sağlam bir temel üzerine oturtulmamış ve iknâ edici olmayan, seviyesi düşük bir yaklaşım olduğu kanaatindeyiz.

Allah Resûlü, eşi Hz. Rukiye ölüm döşeginde olduğu için Bedir Savaşı'na katılamayan Hz. Osman'a da savaştan elde edilen ganimetten payını vermişti. Bedir Savaşı'nın sevâbına ortak olduğunu Hz.Osman'a da müjdelemiştir.¹⁰³ Bu konuya şu açıdan bakmanın gerektiği kanaatindeyiz. Hz. Said ile Hz. Talhâ, böylesine kritik bir görevleri nedeniyle Bedir Savaşı'na katılamıyorlar. Üstelik Kureyş kervanının yerini tesbit edememişler. Bu sebeple moralleri bozuk olan bu iki sahâbiye Hz. Peygamber'in savaştan elde edilen ganimetten pay vermemesi, Allah Resûlü'nün adâlet anlayışıyla

¹⁰¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, III s. 355, 356; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 69, 70; Zehebi, *Siyer*, I, s. 136, 137; Kurucan, Ahmet; Mercan, Zühdü, *Aşere-i Mübeşşere*, s. 313, 314.

¹⁰² Tüsteri, *Kâmusu'r-ricâl*, V, s. 95.

¹⁰³ İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, III, s. 212; İbn Abdülber, *İstiab*, III, s. 156; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, s. 378.

nasıl bağdaştırılacaktı? Aynı durum Hz. Osman için de sözkonusudur. Hz. Osman, eşi ve Allah Resûlü'nün kızı Hz. Rukiye, ölüm döşeğinde olduğu için Bedir Savaşı'na katılamamıştı. Bundan dolayı üzüntülü ve kederli olan Hz. Osman'a ganimetten bir pay verilmemesi adilâne bir tutum olur muydu? Dolayısıyla bizler için en güzel bir örnek olan Allah Resûlü'nün bu uygulaması müslümanın nasıl bir adâlet anlayışına sâhip olması gerektiğine dâir güzel bir mesajdır. Ayrıca, bir liderin başında bulunduğu topluluğa yaklaşım tarzına dâir de mükemmel bir ders vermektedir. Bu olay, Hz. Peygamber'in sâhip olduğu geniş ufku da bizlere çok bâriz bir şekilde göstermektedir.

Hz. Said b. Zeyd, Bedir Savaşı'na katılamadığı için diğer savaflara katılma konusunda büyük bir heves ve iştîyâk içindeydi.¹⁰⁴ O, Bedir Savaşı'nın dışında Hz. Peygamber ile Uhut ve Hendek Savaşları'na katılmış ve bu savaflarda kahramanca savaşmıştır. Ayrıca diğer seferlere de iştirâk etmiştir.¹⁰⁵

2. Said b.Zeyd'in, Hz. Peygamber'den İsteği

Tevhit inancına bağlı Zeyd b. Amr'ın oğlu olan Said b. Zeyd, Allah Resûlü'ne ilk imân edenlerdendi. O, imân ettikten sonra Hz. Peygamber'e gelmiş, Allah Resûlü'ne babası Zeyd'den bahsetmiş, babasının Allah Resûlü hakkında söylediklerini O'na anlatmış ve Hz. Peygamber'den babası için istiğfar ve duâda bulunmasını istemiştir. Allah Resûlü de Hz. Said'in bu talebine icâbet etmiş ve ona, babası Zeyd b. Amr'ın, kıyâmet günü tek başına bir ümmet olarak diriltileceği müjdesini vermiştir.¹⁰⁶

Başka bir rivâyette, Hz. Said babası hakkında istiğfâr ve duâ talebinde bulunmak için Allâh Resûlü'nün yanına Hz. Ömer ile berâber gelmiştir. Hz. Peygamber de onların

¹⁰⁴ Muhammed Mütevellî es-Sabbâğ, *el-Aşeretü'l-Mübeşşerûne bi'l-Cenne*, s. 128.

¹⁰⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 356; Taberi, *Târih*, XI, s. 513; Zehebi, *Siyer*, I, s.137; İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 87; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 70.

¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, III, 117; Tayâlisi, *Müsned*, I, s. 190; İbn Sa'd, *a.g.e.*, III, s. 353.

bu isteğine icâbet etmiş ve onlara Zeyd b. Amr'ın kıyâmet günü tek başına bir ümmet olarak diriltileceği müjdesini vermiştir.¹⁰⁷

Said b. Zeyd'in Allah Resûlü ile olan ilişkisinin her dâim içten ve sâmimi olduğu görülmektedir. Şu cümleler, onun Hz. Peygamber ile olan münâsebetinin ne denli iyi olduğunu çok bâriz bir şekilde gözler önüne sermektedir : “Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zübeyir, Sa'd, Abdurrahman b. Avf, Said b. Zeyd, savaşlarda Hz.Peygamber'in önünde namazlarda ise her dâim arkasında yer almışlardır”.¹⁰⁸

Bu ifâde, Said. Zeyd'de bulunan peygamber sevgisinin hangi seviyede olduğunu, onun Allah ve Resûlü'nün yolunda göstermiş olduğu fedakarlığı net bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylesine bir teslimiyet şuuruna sâhip olan Hz.Said'in, Hz. Peygamber'in yanında özel bir yere sâhip olması kaçınılmazdır. Hz. Peygamber'in, onu cennet ile müjdelediğini Hz. Said'in bizzat kendisinden öğrenmekteyiz.

Muğire b. Şûbe, bir mecliste Hz. Ali hakkında kötü sözler sarfedince buna tahammül edemeyen Said b. Zeyd ayağa kalkıyor ve şöyle diyor: “Şehâdet ederim ki Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim “Peygamber cennettedir, Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talhâ cennettedir, Zübeyir cenettedir, Sa'd cennettedir”. Sonra Hz. Said, “Dilerseniz onuncusunu da söylerim” dedi ve Hz. Peygamber'in cennet ile müjdelemiş olduğu sahâbiler arasında kendisini de zikretti.¹⁰⁹

Hz. Said gibi cennet ile müjdelenen bir başka sahâbi olan Hz. Abdurrahmân b. Avf'ın ve Hz. Said'in bir başka rivâyetinde ise cennet ile müjdelenen sahâbilerin arasında Hz. Peygamber, Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrah'ı da zikretmektedir.¹¹⁰

Hz. Abdullah b. Ömer'in rivâyetinde de Hz. Peygamber'in Ebû Ubeyde b. Cerah'ı cennet ile müjdelenen sahâbiler arasında zikrettiği görülmektedir.¹¹¹

¹⁰⁷ Hâkim, *Müstedrek*, III, s. 440; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 506.

¹⁰⁸ İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 87; İbn Esir, *a.g.e.*, II, s. 326; İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXI, s. 83.

¹⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, III, 112; Ebû Dâvud, *Sünnet*, 8; İbn Mâce, *Mukaddime*, 11.

¹¹⁰ Ahmed b. Hanbel, II, s. 315; Tirmizi, *Menâkib*, 87..

Görüldüğü gibi Hz. Said b. Zeyd, Allah ve Resûlü'ne olan bağlılığını ve bu yolda göstermiş olduğu fedâkarlığın mükafatını daha dünyâda iken almış, Hz. Peygamber onu cennet ile müjdelenen sahâbiler arasında zikretmiştir.

F. Hz. Peygamber'den Sonraki Durumu

Said b. Zeyd, Hz. Peygamber'in vefâtından sonra Hz. Ömer'in hilâfeti zamânında Şam'ın kuşatılmasına katılmış ve Şam'ın fethedilmesine şahit olma bahtiyarlığını elde etmiştir.¹¹² Şam'ın fethinde berâber çarpıştığı İslâm ordusu komutanı Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrah, onu Şam'a vâli tâyin etmek istediğinde Hz. Said bu görevi kabul etmemiş, hayatının geri kalan kısmında İslâm'a hizmet eden bir nefer olmayı yeğlemiştir.¹¹³

Makam ve mevkiye tenezzül etmeyen, hayatını Allah yolunda cihâd etmeye adanmış ve zühd içersinde bir yaşantı sürmeyi kendine gâye edinen Hz. Said, Yermük Savaşı'na da katılmıştır.¹¹⁴

Said b. Zeyd'in Hz. Peygamber'in vefâtından sonraki hayâtından bahsederken, Hz. Ömer'in kendisinden sonra gelecek halifenin belirlenmesi için seçmiş olduğu altı kişilik Şûrâ heyetine Hz. Said'i katmamasına değinmek gerekmektedir. Hz. Ömer'in seçmiş olduğu bu heyette Cennet ile müjdelenen sahâbiler bulunmaktadır. Bu sahâbiler, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Talhâ b. Ubeydullâh, Hz. Zübeyir b. Avvâm, Hz. Abdurrahmân b. Avf ve Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas idi.¹¹⁵ Hz. Ömer'in, şûrâ heyeti için belirlemiş olduğu bu altı sahâbi gibi, Hz. Said de cennet ile müjdelenenler arasında bulunmaktadır. Hz. Said de bu altı sahâbi gibi ilk müslüman olanlardandır. Bu kriterler göz önünde bulundurulduğunda, Said b. Zeyd'in sözkonusu sahâbilerden geri kalır bir yanı yoktu. O

¹¹¹ Taberâni, *Mu'cemü's-sağir*, I, s. 29.

¹¹² Zehebi, *Siyer*, I, s. 124; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 62.

¹¹³ Zehebi, *Siyer*, I, s. 124; İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXI, s. 62; Kurucan, Ahmet; Mercan, Zühdü, *Aşere-i Mübeşşere*, s. 337.

¹¹⁴ İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXI, s. 62; Kurucan, Ahmet; Mercan, Zühdü, *a.g.e.*, s. 337, 338.

¹¹⁵ İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, III, s. 221. ; Kurucan, Ahmet; Mercan, Zühdü, *a.g.e.*, s. 146.

zaman, Hz. Ömer neden Hz.Said'i şûrâ meclisine seçmemişti? Bu sorunun cevâbının şu cümlelerde saklı olduğu kuvvetle muhtemeldir. Said b. Zeyd, Hz. Ömer'in hem eniştesi hem de amcasının oğlu idi. Hz. Ömer'in onu şûrâ heyetine seçmemesinin gerekçesi, Hz.Said'in onun akrabâsı olması sebebiyle, insanların zihninde ona iltimasta bulunduğu dâir bir intibâ ve önyargı oluşmaması içindir.¹¹⁶ Sözkonusu şûrâ heyetini belirleyen, en ufak bir haksızlığa tahammülü olmayan ve adâletin simgesi olarak görülen Hz. Ömer olduğuna göre, onun Hz. Said'i bu heyete almamasının arkasında başka bir neden aramanın pek de mantıklı olmayacağı âşikârdır.

Hz. Said'e, Hz. Osman'ın hilâfeti döneminde paylaştırılan ganimetlerden Kûfe taraflarında bir arâzi verilmiştir.¹¹⁷

G. Said b. Zeyd'in Vefâtı

Hayâtının son dönemlerini Medine yakınlarındaki Akik'te geçiren Hz. Said b. Zeyd, Hicri 50 ya da 51 yılında 70 küsur yaşında iken Akik'te vefât etmiştir. Cenâzesi Medine'ye getirilerek orada defnedilmiştir.¹¹⁸

Hz. Said'in cenâzesini, Abdullah b. Ömer ve Sa'd b. Ebî Vakkas yıkamıştır.¹¹⁹ Namazını İbn-i Ömer kıldırmıştır.¹²⁰ Sa'd b. Ebi Vakkas ve İbn-i Ömer, Hz. Said'in cenâzesini mezara indirmişlerdir.¹²¹

Kimi rivâyetlerde, Said b. Zeyd'in Kûfe'de vefât ettiği, cenâze namazını da Muğire b. Şûbe'nin kıldırdığı belirtilmektedir.¹²²

¹¹⁶ Zehebi, *Siyer*, I, s. 138; Demevi, (*Mecelletü'l-Ezher*), Sy. 10. , s. 1028.

¹¹⁷ İbn Abdülber, *İstiab*, II, s. 180.

¹¹⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 357, 358; Mâlik, *Cenâiz*, 10 (Hadis No: 624) ; Taberi, *Târih*, XI, s. 513; İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 88; İbn Abdülber, *a.g.e.* , II, s. 182; Zehebi, *Tarih*, s.224, *Siyer*, I, s. 140.

¹¹⁹ İbn Sa'd, *a.g.e.* , III, s. 357; Zehebi, *Târih*, s. 224; İbn Cevzi, *Muntazam*, V, s. 247; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 90- 92; Yusuf el-Hâc Ahmet, *Ehlü'l-cenne*, s. 162.

¹²⁰ İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s. 326.

¹²¹ İbn Sa'd, *a.g.e.* , III, s. 358; Zehebi, *Siyer*, I, s. 140, *Târih*, s. 224.

II. SAİD B. ZEYD'İN DÎNÎ ŞAHSİYETİ

Hz. Said'in dîni şahsiyeti bölümünde, onun dini kişiliği, Aşerei- Mübeşşere'den oluşu ve ilmi şahsiyetine yer verilecektir.

A. Dindarlığı

Said b. Zeyd, hakkı söylemekten çekinmeyen, malını Allah yolunda infâk eden ve dünyevi değerlere tenezzül etmeyen şahsiyet idi. Allah yolunda, kınayanın kınamasından çekinmezdi. Duâsı makbul bir zat olan Hz. Said, kendisine teklif edilen vâililik görevini kabul etmeyerek idâreciliğe yanaşmamıştır. Nefsinin isteklerini reddedip, dünyâlık yarışından uzak durmuştur. Onun, sünnete uygun bir yaşantıyı tercih edip, ümmetin başına gelen musibetlere bulaşmadığını, kişiyi zarâra ve boş

¹²² İbn Sa'd, *a.g.e.* , III, s. 358; Zehebi, *Siyer*, I, s. 140; İbn Asâkir, *a.g.e.* , XXI, s. 92.

gurûra sevk eden işlere karışmadığı görülmektedir. Onun tek gâyesi, Allah'ın râzı olacağı ve kişiyi dinde ileri götüren işleri yapmaktır.¹²³

1. Zühd Hayâtı Yaşamasi

Hiz. Said, Şam'ın fethine katılmış ve burada kahramanca çarpışmıştır. İslam ordusu komutanı Ebu Ubeyde b. Cerrah, kendisini Şam'a vâli tâyin etmişti. Ancak, Hiz. Said kendisine verilen bu görevi kabul etmemiş hayâtının geri kalan kısmında bir nefer olarak İslam'a hizmet etmeyi tercih etmişti.¹²⁴ Nitekim o, Ebu Ubeyde'ye (v.h.17) göndermiş olduğu mektupta gâyesinin Allah'ın rızâsını kazanmak ve nefsi ile mücâdele etmek olduğunu, teklif edilen bu göreve kendisinden daha hevesli ve istekli birini tâyin etmesini Ebu Ubeyde'ye (v.h.64) bildirmişti. Ebu Ubeyde de Hiz. Said'in bu cevâbı üzerine onun yerine Yezid b. Muâviye b. Ebu Süfyan'ı Şam'a vâli tâyin etmiş, Hiz. Said de bir asker olarak İslam ordusundaki görevine devâm etmiştir.¹²⁵

O dönem hilâfet makâmında bulunan Hiz.Ömer (v.h.23), Ebu Ubeyde'ye (v.h.17) yazdığı mektupta Ebu Ubeyde ile berâber Şam'da bulunan Hiz. Said ve Muaz b. Cebel'in (v.h.18) durumlarını sorduğunda Ebu Ubeyde, her iki sahâbinin de zühd hayâtı yaşadığını, hayatlarını ahirete adayıp dünyâdan ellerini eteklerini çektiklerini Hiz. Ömer'e cevâben göndermiş olduğu mektubunda belirtmiştir.¹²⁶

Birçok insan, şan ve şöhet uğruna idârecilik makâmına ulaşmak için birbirleriyle yarışırken, Hiz. Said'e bakıldığında sözkonusu şeylere zerre kadar tenezzül etmediği

¹²³ Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, I, s. 95.

¹²⁴ Zehebi, *Siyer*, I, s. 124, 125; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 62; Kurucan, Ahmet; Mercan, Zühdü, *Aşere-i Mübeşşere*, s. 337.

¹²⁵ Tantâvi, *Min- Fezâili'l- Aşeretü'l-Mübeşşerine bi'l-Cenne*, s. 264; Demevi, *Mecelletü'l-Ezher*, S. 10. s. 1026, 1027.

¹²⁶ Sabbâğ, *el-Aşeretü'l- Mübeşşerüne bi'l-Cenne*, s. 128,129; Muhibbüddin et-Tâberi, *er-Riyâzü'n-Nazire fi- Menâkibi'l-Aşere*, s. 342.

görülmektedir. Kimi insanlar, sıkıntı ve darlık zamanlarında, imkânları olmadığında zühd hayâtı yaşarlar. Ancak, bu insanlar geniş bir imkâna ve maddi güce sâhip olduklarında, dünyâ nâmına birçok şeyi elde ettiklerinde arzu ve hevesleri o oranda çoğalır, zühd yaşantılarından zerre kadar bir şey kalmaz. Said b. Zeyd'de bunun tam tersi bir durum söz konusudur. Kendisine vâililik teklif ediliyor, o bunu kabul etmiyor, dünyevi makam ve mevkiye sâhip olma imkânı var iken bunların hiçbirine tenezzül etmiyor, nasıl bir gönül zenginliğine sâhip olduğunu tüm samimiyetiyle gösteriyor.¹²⁷

2. Açık Sözlülüğü

Said b. Zeyd, hakkı söylemek uğruna hiçbirşeyden çekinmeyen Zeyd b. Amr b. Nüfeyl gibi bir babanın oğlu olduğunu açık sözlülüğünde göstermektedir.

Muâviye b. Ebu Süfyân (v.h.50), Medine vâlisi Mervan'a göndermiş olduğu bir mektupta oğlu Yezid'in (v.h.64) halifeliği için insanlardan biat almasını Mervan'dan istemişti. Mervan'ın henüz biat almadığını gören Şam halkından biri, bunun sebebini Mervan'a sorduğunda o, Said b. Zeyd'i beklediğini zirâ Said'in halkın önde geleni ve efendisi olduğunu, o biat ettiği takdirde insanlardan biat alacağını söylemiştir. Şam'lı kişi, Hz.Said'in yanına gelip onun Yezid'e biat etmeye gitmesini aksi takdirde kendisinin boynunu vuracağını Said B. Zeyd'e söylemiştir. Hz. Said ise biat etmeye aslâ yanaşmayacağını, öldürülmekten de hiçbir şekilde korkmadığını zirâ kendileriyle İslâm adına çarpıştığı kimseler için yapılan bu biat dâvetine sıcak bakmadığını belirtmiştir. O kişi, bu durumu Mervan'a gidip anlattığında Mervan hiçbirşey söyleyememiştir.¹²⁸

Başka bir rivâyette ise Said b. Zeyd, kendisinden Yezid'e biat edilmesi istendiğinde Yezid'e tâbi olan Şam halkının tam olarak İslâm'a girmediğini söylemiş ve Yezid'e biat etmesi yönündeki talepleri geri çevirmiştir. Onun bu sözlerinden dolayı, hakkı

¹²⁷ Demevi, a.g.e. , Sy. 10. s. 1026, 1027.

¹²⁸ İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 88; Zehebi, *Siyer*, I, s. 138, 139, *Târih*, s. 223.

söylemekten zerre kadar çekinmeyen bu yüce sahâbiye, bâzı kimseler “mecnun” yakıştırmasında bulunmuşlardır.¹²⁹

Her dönemde, hakkı savunan, Allah ve Resûlü için, Dîn-i Mübîn-i İslam için her türlü fedâkarlığı göz önüne alan samimi ve ihlaslı insanları hazmedemeyen bâzı odaklar buna reaksiyon olarak, bu insanlara hoş olmayan çeşitli nitelemelerde bulunmuşlardır. İşte Hz. Said de dâvası uğruna, böylesine seviyesizce bir nitelemeye mâruz kalmış bir îmân eridir.

3. Fitneler Karşısındaki Tavrı

Said b. Zeyd, Sünnet-i Seniyye doğrultusunda bir hayat sürmeye gayret gösteren bir sahâbiydi. Ümmet-i Muhammed’in birlik ve berâberliğine zarar verici düşünce ve faaliyetlerin karşısında yer alan bir şahsiyetti. Özellikle, Hz. Peygamber’in Ashâbı’nın önde gelenlerine karşı derin bir saygısı vardı. Onlara dil uzatılmasına ve haklarında kötü sözler sarfedilmesine aslâ tahammül edemezdi.

Abdullah b. Zalim anlatıyor:

Muâviye b. Ebu Süfyan, Kûfe’ye geldiğinde Muğire b. Şûbe bir hutbe okumuştı. Muğire, okuduğu hutbede Hz. Muâviye’yi överken Hz. Ali’yi de kötülemişti. Buna dayanamayan Said b. Zeyd, Muğire’ye tepkide bulundu ve onun zâlimlik yaptığını söyledi. Said b. Zeyd, dokuz kişinin Hz. Peygamber tarafından cennet ile müjdelendiğine şahitlik ettiğini söyledi ve onların kim olduğu kendisine sorulunca o, şöyle cevap verdi: Resûlullah, Hirâ dağı üzerinde iken dağ bir ara sarsılmaya başlayınca Hz. Peygamber, dağa hitâben “*Ey Hirâ dur! Senin üzerinde bir peygamber, bir siddik, bir de şehit vardır*” buyurdu. Bunun üzerine dağın sarsılması sona erdi. Hz. Said’e dokuz kişinin kim olduğu sorulunca o, : “Resûlullah “ (Bu cennetlikler) Ebûbekir, Ömer,

¹²⁹ İbn Asâkir, *a.g.e.* , XXI, s. 89.

Osman, Ali, Talhâ, Zübeyir, Sa'd b. Ebi Vakkas, Abdurrahman b. Avf'tır" buyurdu" cevâbını verdi. Hz. Said, onuncunun kim olduğu sorusuna,onuncunun da kendisi olduğu cevâbını vermiştir.¹³⁰

Riyâh b. Haris anlatıyor:

Muğire b. Şûbe Kûfe'nin büyük mescidinde idi. Sağında ve solunda Kûfeli'ler oturuyordu. Said b. Zeyd içeri girdi. Muğire, onu yanı başına oturttu. Ardından Kûfe'li biri içeri girdi. Mûğire o kişiyi de karşıladı. Fakat adam kötü sözler sarfetti. Hz. Said " Bu adam kime sövüyor ey Muğire" diye sordu. Muğire " Ali b. Ebi Tâlib'e sövdü" dedi. Bunun üzerine Said b. Zeyd " Ey Muğire b. Şûbe! Ey Muğire b. Şûbe! Ey Muğire b. Şûbe! Bu duyduğum nedir ? Yanında Resûlullah'ın Ashâbı'na sövülüyor da senin karşı çıkıp ayıpladığını görmüyorum. Hz. Peygamber'den kulağımın işttiği, kalbimin bellediği bir şeye şahit oldum. Ben, Resûlullah ile karşılaştığımda, benden hesap soracağı bir haberi O'ndan yalan olarak da rivâyet etmiyorum. Resûlullah şöyle buyurdu: " Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talhâ cennettedir, Zübeyir cennettedir, Sa'd b. Mâlik (Sa'd b. Ebi Vakkas) cennettedir, Mü'minler'in dokuzuncusu da cennettedir" Said b. Zeyd, " Eğer, bu dokuzuncunun adını söylemek istesem söyledim" dedi. O sırada mescitte bulunanlar hep bir ağızdan ve Allah'ın adını anarak " Ey Allah Resûlü'nün arkadaşı! Dokuzuncu kimdir?" diye sordular. Bunun üzerine Hz. Said " Beni, Allah'ın adını anarak konuşturdunuz. Vallâhi o dokuzuncu bendim. Resûlullah ise onuncuydu" dedi ve yemin ederek sözlerine şöyle devâm etti "Bir müminin Resûlullah (s.a.v.)'la berâber savaş meydanlarında bulunması ve Hz. Peygamber'le berâber yüzü gözü toprak içinde kalması, Nuh (a.s.) kadar yaşasanız da sizden birinin işlemiş olduğu amelden daha faziletlidir.¹³¹

Görüldüğü gibi Hz. Said, Hz. Peygamber'in Ashâbı'na büyük saygı ve hürmet beslemiş, onların hakkında ileri geri konuşup, kötü sözler sarfedenlere, fitne ve

¹³⁰ Ahmed b. Hanbel, III, 112; Ebu Dâvud, *Sünnet*, 8; Tirmizi, *Menâkib*, 93; İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 11; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s.356; İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, II, s. 326.

¹³¹ Ahmed b. Hanbel, III, 108,109; Ebû Dâvud,*Sünnet*, 8; İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 11; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 356.

kargaşaya sebebiyet vermek isteyenlere, özellikle de bunu dönemin idâresine yaranmak amacıyla yapanlara büyük tepkide bulunmuştur. Ashâb'ı Kirâm'a olan saygı ve hürmetinden zerre kadar tâviz vermemiştir.

Said b. Zeyd, kayınbirâderi ve amcasının oğlu olan Mü'minlerin emiri Hz. Ömer b. Hattab, Ebu Lu'lu tarafından hunharca hançerlenip şehit edildiğinde bu duruma çok üzülmüş ve Hz. Ömer'in vefâtından dolayı ağlamıştı. Kendisine ağlamasının nedeni sorulduğunda Hz. Said, İslam adına ağladığını, zîrâ Hz. Ömer'in vefâtının İslam adına büyük bir kayıp olduğunu belirtmiştir.¹³²

Hz. Said'i en çok etkileyen hâdiselerden biri de Hz. Osman'ın şehit edilmesi olmuştu. O, bu hâdiseden duymuş olduğu büyük üzüntüyü şu şekilde dile getirmiştir “Alah'a yemin olsun ki, sizin Osman'a karşı bu hareketiniz yüzünden Uhut dağı, yerinden oynasaydı, değerdi”.¹³³

4. Duâsının Kabûl Edilmesi

Said b. Zeyd, duâsı makbûl bir insandı. Akik'te ikâmet ederken arâzi komşusu olan Ervâ binti Üveys adında bir kadın, dönemin Medine vâlisi Mervan b. Hakem'e gider ve Hz. Said'in onun arâzisine tecâvüz ettiğini söyler. Mervan da bu hâdisle ilgili araştırma yaptırır. Olayı yerinde araştırmak üzere gelen görevliler, her iki tarafı da dinledikten sonra kimin haklı olduğunu Mervan'a bildireceklerdir. Görevliler, Akik'te Hz. Said ile görüşmeye geldiklerinde onları karşılamaya gelen Said (r.a.), niçin geldiklerini anlar ve onlara şöyle der: Ben, Hz. Peygamber'den şunu duydum “*Kim ki kendisine âit olmayan bir arâzi parçasını alırsa, yerin yedi katında da olsa kıyâmet gününde o toprak, onun boynuna dolanacaktır*”.¹³⁴

¹³² İbn Sa'd, *a.g.e.*, III, s. 345.

¹³³ Buhâri, *Fadâil-ü Sahâbe*, 33, 34; Zehebi, *Siyer*, I, s. 132.

¹³⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 114- 117; Buhâri, *Mezâlim*, 13; Buhâri, *Bed'ül-Halk*, 2 ; Müslim, *Müsâkât*, 30; İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s.326; İbn Abdülber, *İstiab*, II, s. 180,181.

Hız. Said, Hız. Peygamber'in sözkonusu hadisini rivâyet ettikten sonra, kendi arâzisinde dışarı çıkmadığı ve Ervâ'nın arâzisine girmediğine dâir yemin etmiş ve o kadın hakkında şöyle bir duâda bulunmuştur: “Allah'ım! Eğer bu kadın yalan söylüyorsa gözü kör, kuyusu da ona mezar olsun!” Aradan bir müddet geçtikten sonra, Ervâ binti Üveys isimli bu kadın gözlerini kaybetmiş, evinin bahçesinde dolaşırken hizmetçiliğini yapan kadın da yanında olmadığı için bahçede bulunan kuyuya düşmüş ve orada ölmüştür.¹³⁵

Hız. Said'in şu şekilde duâ ettiği de zikredilmektedir “ İlâhi! Bu kadın, benim kendisine haksızlık yaptığımı iddia ediyor. Eğer yalancıysa gözünü kör et ve kendi kuyusuna düşerek ölsün. Müslümanlar'a benim haklı olduğumu isbatlayacak bir işaret göster de, o kadına haksızlık yapmadığımı anlasınlar” dedi. Said ile Ervâ, böyle tartışma hâlindeyken vâdiyi öyle bir sel kapladı ki, böyle bir sel daha önceden hiç görülmemişti. Akan sel, anlaşmazlığa düştükleri sınırı ortaya çıkardı. Böylece, Hız. Said'in doğru söylediği ve dâvâsında haklı olduğu ortaya çıktı. Aradan bir ay geçmeden kadının gözleri kör oldu. Bir gün tarlasında dolaşırken, kuyuya düşüp öldü.¹³⁶

Bu hâdiseden sonra, insanlar birbirlerine “ Allah seni, Ervâ'yı kör ettiği gibi kör etsin” derlerdi. Hâdiseyi bilmeyenler ise Ervâ'dan maksadın, dağlarda bulunan vahşi hayvanlardan biri olduğunu zannediyorlardı. Ervâ'nın, Hız. Said'in bedduâsına tutulan bir kadın olduğundan haberleri yoktu.¹³⁷

Burada akla şöyle bir soru gelebilir: Ervâ isimli bu kadın, Hız. Said gibi sahâbenin önde gelenlerinden ve Aşere-i Mübeşşere'den olan bir şahsiyetii onun arâzisine tecâvüz etmekle nasıl suçlayabilir? Said b. Zeyd ve Ashab'tan olan diğer güzide insanlar bulundukları bölge halkı için her yönleriyle bir örnek konumunda iken, nasıl olur da bu kadın Hız. Said'i, kendi arâzisine tecâvüz etmekle suçlar?

¹³⁵ İbn Abdülber, *İstiab*, II, s.182; İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s. 326; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 84 – 86.

¹³⁶ Ebû Nuaym, *Hilye*, I, s. 97; İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 88; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 87.

¹³⁷ Ebu Nuaym, *a.g.e.* , I, s. 97; İbn Hacer, *a.g.e.* , III, s. 88; İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s. 326; İbn Abdülber, *İstiab*, s. 181; İbn Asâkir, *a.g.e.* , XXI, s. 86.

O devirde Emeviler'in başlatmış olduğu sahâbe karşıtı propagandalar ve sahâbeyi baskı altına almak isteyen faaliyetlerin bunda önemli bir etken olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Ervâ'nın da, bu konjôktürde bir şeyler koparabileceği umûdu ve beklentisiyle Hz. Said'in hakkında böyle bir suçlamada bulunduğu belirtilmektedir.¹³⁸

Said b. Zeyd'in Ervâ'ya beddua etmesini, hırsızlıkla suçlanan ve isnât edilen bu suçtan ötürü canı yanan, gönlü incinen bir mazlumun feryâdı şeklinde görmek uygun olacaktır. Yoksa o, ufak bir şey için insanlara bedduâ edecek kadar katı ve acımasız bir şahsiyet değildir.

Câhiliyye döneminde Kureyş halkı putlara taparken, büyük bir sapıklığın içinde yaşarlarken onların bu gidişâtını ve yanlış uygulamalarını eleştiren, yalnızca bir olan Allah'a ibâdet eden, tevhit yolunun yolcusu hanif Zeyd b. Amr'ın oğlu Said b. Zeyd, tıpkı babası Zeyd gibi mümtaz bir kişiliğe sâhiptir. Aynı zamanda babasının vefât etmesinden dolayı ulaşamadığı Resûlullah'ın risâletine imân etme bahtiyarlığına, o ulaşmıştır. Evet, Said b. Zeyd makam ve mevkiye, paraya pula tenezzül etmeden zâhidce bir hayat sürdürmüştür. Hakkı ve doğruyu açıkça söyleyecek kadar cesurdur. Fitne ve fesâda karşı tavır koyacak kadar korkusuzdur. Ashâb-ı Kirâm'a en ufak bir laf atılmasına aman vermeyecek kadar gözü pek bir zattır. Çünkü o, aynı zamanda Hz. Ömer gibi bir şahsiyetin amcasının oğludur. Uğradığı bir haksızlık karşısında Allah (c.c.), onu korumuş ve duâsını kabûl etmiştir. Çünkü o, en ufak bir zulme ve haksızlığa dahi meyletmeyecek kadar sarsılmaz bir irâdeye ve güçlü gibi bir imâna sâhiptir.

5. İslam Toplumu İçindeki Misyonu

Said b. Zeyd'in, samimiyetinden ve sâhip olduğu faziletten olsa gerek, Hz. Peygamber'in hanımlarından müminlerin annesi Hz. Zeynep (Bir rivâyette Ümmü Seleme başka bir rivâyete göre ise Hz. Meymûne), vefât etmeden önce cenâze namazını Hz. Said'in kıldırmasını vasiyet etmişti. Müminlerin annesi ahirete irtihâl edince onun bu vasiyeti gereği namazını Said b. Zeyd kıldırması. Medine vâlisi Mervan'a cenâze

¹³⁸ Kurucan, Ahmet; Mercan, Zühdü, *Aşere-i Mübeşşere*, s. 86.

namazını kendisinin kıldırılmamasının nedeni sorulduğunda Mervan, müminlerin annesinin vasiyeti gereği namazı Hz. Said'in kıldırıldığını belirtmiştir.¹³⁹

Hz. Said, yaşadığı dönemde İslam toplumunun çok önemli bir unsuru olarak dikkat çekmektedir. Onun hayâtında rahâta ve pasifliğe yer yoktu. O, dâimâ bir faaliyet içerisindeydi. Hz. Peygamber'in cemaatinden aslâ ayrılmamış, bütün hal ve davranışlarında İslam Ahlâkı üzere hareket etmiştir. Ticâret hayâtında, alışverişinde, hayır işlerinde Müslümanlar için iyi bir örnektir. O, yardımsever ve cömert bir şahsiyet olup her türlü yardımlaşma faaliyetine katılmıştır.¹⁴⁰

Said b. Zeyd'in, Allah yolunda cihâd etmeye büyük bir önem verdiği görülmektedir. O, Hz. Talhâ ile berâber Kureyş kervanı hakkında bilgi toplamakla görevli olduğu için, Bedir Savaşı'na katılamamıştı. Ancak, Bedir Savaşı'nda bulunamadığından olsa gerek büyük bir şevkle daha sonraki savaşların hepsinde de bulunmuş kahramanca savaşmıştır.¹⁴¹ Uhut Savaşı'nda, Hendek'te, Hayber'de, Mekke'nin fethinde ve Huneyn Savaşı'nda Hz. Peygamber'in yanında yer almış ve büyük bir kahramanlık göstermiştir. Hz. Said, dinden dönenlerle yapılan savaşlarda ve târihe geçen meşhur İslâmi hâdiselerde büyük bir rol üstlenmiştir. Çünkü o, Allah yolunda cihâd etmeyi müminin bu dünyâda kendisiyle ölçüldüğü ve sınavdan geçirildiği bir kriter olarak görmüştür.¹⁴² Şu söz, Said b. Zeyd'in İslam toplumu içindeki misyonunu ve aktifliğini en güzel bir şekilde vurgulamaktadır: “*Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zübeyir, Sa'd, Abdurrahman b. Avf, Said b. Zeyd, savaşlarda Hz. Peygamber'in önünde, namazlarda ise dâimâ arkasında yer almışlardır*”.¹⁴³

¹³⁹ İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 88, 89; Sabbâğ, *el-Aşere*, s. 129, 130.

¹⁴⁰ Demevi, (*Mecelletü'l-Ezher*), Sy. 10. s. 1024.

¹⁴¹ Sabbâğ, *el-Aşere*, s. 128.

¹⁴² Demevi, *a.g.e.*, Sy. 10. , s. 1025, 1026.

¹⁴³ İbn Hacer, *İsâbe*, III, s. 87; İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, II, s. 326; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 83.

B. Said b. Zeyd'in Aşere-i Mübeşşere'den Oluşu

Dünyevi ikbal ve menfaatleri elinin tersiyle bir kenara atan, hayâtını Allah'ın rızasını kazanmaya adan ve züht içinde bir yaşam sürdüren, savaşlarda Hz. Peygamber'in önünde namazlarda ise dâimâ O yüce Resûl'ün arkasında yer alan Hz. Said b. Zeyd, bu ihlâsının ve samimiyetinin mükâfatını daha dünyâda iken elde etmiş ve Hz. Peygamber tarafından, dünyâda iken cennetle müjdelenen sahâbiler kervanına katılmıştır.

Kaynaklarda, “el-aşeretü'l-mübeşşere”, “el-mübeşşerüne bi'l-cenne”, “el-aşeretü'l-meşhûdü lehüm bi'l-cenne” şeklindeki ifâdelerle cennetlik oldukları zikredilen bu on sahâbi, Hz. Ebûbekir (v.h.13), Hz. Ömer (v.h.23), Hz. Osman (v.h.35), Hz. Ali (v.h.40), Hz. Talhâ b. Ubeydullah (v.h.36), Hz. Zübeyir b. Avvâm, (v.h.36), Hz. Abdurrahman b. Avf (v.h.32), Hz. Sa'd b. Mâlik (Sa'd b. Ebi Vakkas) (v.h.55), Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrah, (v.h.17), Hz. Said b. Zeyd'dir. (v.h.51)¹⁴⁴

Aşere-i Mübeşşere konusuna girmeden önce sahâbenin tanımı, fazileti ve sahâbe tabakalarının üzerinde durmak gerekecektir.

1. Sahâbe'nin Tanımı

Sahâbe kelimesi sözlükte, bağlılık, teslim olmak, az ya da çok sürede başkasıyla arkadaşlık yapmak anlamına gelen sohbet kelimesinden türemiştir.¹⁴⁵

Sahâbi ve sâhib kelimelerinin, sahâbe kelimesinden türediği ifâde edilmektedir. Bu kelimenin çoğulu ise ashâb ve sahbtır.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Aydınli, Abdullah; Çakan, İsmâil Lutfü, (DİA- Aşere-i Mübeşşere) , III, s. 547.

¹⁴⁵ İbn Abdülber, *el- İstiab fi-ma'rifeti'l-Ashâb*, I, s. 9; İbn Esir, *Üsdü'l-Gâbe fi-ma'rifeti's-Sahâbe*, I, s. 8.

Sahâbenin terim anlamı ise şöyledir: “ Hz. Peygamber ile hayâtında müslüman olarak karşılaşan ve müslüman olarak ölen kimsedir”.¹⁴⁷

İmâm-ı Buhâri (v.h.256) ise sahâbeyi şöyle tanımlamaktadır: “ Müslümanlardan, Hz. Peygamber ile birlikte olan ya da O’nu gören kimse Hz. Peygamber’in ashâbından sayılmaktadır”.¹⁴⁸

Ancak sahâbe kavramına farklı şekilde bakanlar da olmuştur. Şöyle ki, hayatlarını Allah ve Resûlü’ne adayan, Hz. Peygamber’in yanından hiç ayrılmayan, mescidde olsun, savaşlarda olsun her dâim Hz. Peygamber ile berâber olanlar da sahâbidir, Allah Resûlü’nü çok kısa bir süre için görmüş olanlar da sahâbidir. Bu çerçeveden hareketle Hz. Peygamber’in Ashâbı kavramına çok özel yorum getirenler olmuştur. Hz. Enes b. Mâlik, (v.h.93) hayâtının son dönemlerinde kendisine: “ Hz. Peygamber’in ashâbından kimse kaldı mı ?” diye sorulunca Hz. Enes “ O’nu gören kimi bedeviler var ama O’nunla sohbet etmiş ashâbından kimse kalmadı” demiştir.¹⁴⁹ Enes b. Mâlik’in bu cevâbı, Hz. Peygamber’in ashâbı tanımını çok daha özel ve derin mânâlar taşıyan bir kavrama indirgemıştır. Sahâbe kavramına daha özel bir perspektiften bakılmasına vesile olmuştur. Nitekim ashaptan olmak için, Hz. Peygamber’le birlikte en az bir yıl geçirmiş olmak, birkaç seferde bulunmuş olmak şeklinde görüş belirtenler de olmuştur.¹⁵⁰

Sahâbe kavramına böyle özel açıdan bakanlar olmakla birlikte, bizler “ Sahâbe kimdir?” sorusuna “ Hz. Peygamber’i hayâtında müslüman olarak gören ve müslüman olarak ölen kimse” şeklinde cevap verilmesinin ilmi açıdan yeterli olacağı kanaatindeyiz.

¹⁴⁶ Tahhân, Mahmut, *Teysir-ü mustalahi’l- hadis*, s. 198.

¹⁴⁷ İbn Abdülber, *a.g.e.* , I, s. 11; İbn Hacer, *el- İsâbe*, I, s. 158.

¹⁴⁸ Buhâri, *Fadâilü’s-Sahâbe*, 1.

¹⁴⁹ İbn Salâh, *Ulûmü’l- Hadis*, s. 294.

¹⁵⁰ İbn Salâh, *Ulumü’l- Hadis*, s. 293.

Zirâ, O yüce Resûl'ü çok kısa bir süre için de olsa görebilmenin, Hz. Peygamber'i hiç görememiş olan biz ümmeti için ne anlama geldiğini, nasıl bir pâyeye ve bahtiyarlık olduğunu dile getirmek için satırları, sayfaları bir tarafa bırakalım, ciltler hâlinde kitapların dahi yetersiz kalacağı düşüncesindeyiz.

2. Sahâbe'nin Fazileti

Hz. Peygamber'le hayâtında müslüman olarak karşılaşan ve müslüman olarak ölen kimseye sahâbi denilmektedir.¹⁵¹

Bu kutlu nesil, Kur'an-ı Kerim'de Allah (c. c.) tarafından, Hadis-i Şerifler'de de Hz. Peygamber tarafından övülmektedir.

Sahâbe hakkında Kur'an-ı Kerimde şöyle buyurulmaktadır:

*“İslâm'ı ilk önce kabûl eden Mûhâcirler ve Ensar ile, iyilikle onlara uyanlar var ya Allah onlardan râzı olmuş, onlar da O'ndan râzı olmuşlardır. Allah onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu, büyük başarıdır”.*¹⁵²

Diğer bir âyette ise şöyle buyurulmaktadır:

*“Şüphesiz Allah, ağaç altında sana biat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir. Allah mutlak güç sâhibidir, hüküm ve hikmet sâhibidir”.*¹⁵³

Allah (c. c.), sahâbe ile ilgili bir başka âyette ise onları şu şekilde övmektedir:

¹⁵¹ İbn Abdülber, *İstiab*, I, s. 11. ; İbn Hacer, *İsâbe*, I, s. 158;

¹⁵² et-Tevbe, 9/100.

¹⁵³ el-Fetih, 48/18.

“Muhammet (s.a.v.), Allah’ın Resûlüdür. Onunla berâber olanlar, inkarcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler. Onların, rükû, ve secde hâlinde, Allah’tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün. Onların, secde eseri olan alâmetleri yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrat’ta ve İncil’de anlatılan durumlarıdır. Onlar, filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ziraatçıların hoşuna giden bir ekin gibidirler. Allah, kendileri sebebiyle inkârcıları öfkelendirmek için onları böyle sağlam ve dirençli kılar. Allah, içlerinden sâlih amel işleyenlere bir bağışlama ve büyük bir mükâfaat va’d etmiştir”.¹⁵⁴

Cenâb-ı Mevlâ bir başka âyette ise Hz. Peygamber’in Ashâbı’ndan şöyle bahsetmektedir :

“Fakat, peygamber ve berâberindeki müminler, mallarıyla canlarıyla cihâd ettiler. Bütün hayırlar, işte bunlarındır. İşte bunlar, kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir. Allah, onlara, içinde ebedi kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu, büyük başarıdır”.¹⁵⁵

Hz. Peygamber’in de Ashâbı’ndan övgüyle bahsettiği görülmektedir. İmran b. Husayn’ın (v.h.52), rivâyet ettiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurmaktadır:

*“Ümmetimin en hayırlısı, benim asrımdır. Sonra onlara yakın olanlardır. Sonra onlara yakın olanlardır.”*¹⁵⁶

Bu hadiste, Allah Resûlü’nün kendi asrında yaşamış olan Ashâbı’nı insanların en hayırlısı olarak tanımladığı görülmektedir.

¹⁵⁴ el-Fetih, 48/29.

¹⁵⁵ et-Tevbe, 9/88- 89.

¹⁵⁶ Buhâri, *Fadâilü’s-Sahâbe*, 1; Şehâdât,9; Eymân ve’n-Nüzûr, 10 ; Müslim, *Fadâilü’s-Sahâbe*, 52; Ebû Dâvud, *Sünnet*, 10/ 9; Tirmizi, *Menâkib*, 130.

Ebû Said el-Hudri,(v.h..74)'nin bildirdiğine göre bir adam Hz. Peygamber'e "Ey Allah'ın Resûlü! Seni gören ve sana imân eden kimseye müjdeler olsun!" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber "*Beni gören ve bana imân edenlere müjdeler olsun* (Burada Hz. Peygamber "*Tûbâ*" kelimesini ifâde buyuruyor). Sonra üç defâ "*Müjdeler olsun! Müjdeler olsun! Müjdeler olsun! Beni görmeyen ve bana imân edene*" buyurdu. Bir adam Allah Resûlü'ne "*Tûbâ nedir*" diye sorunca Hz. Peygamber "*Bir ağaçtır ki Cennet'te yüzyıllık mesâfede bulunmaktadır. Cennetlikler'in elbiseleri o ağacın lif ve yapraklarından meydana gelmektedir*" buyurdu.¹⁵⁷

Allah Resûlü, Ashâbı'na kötü söz söylenmesini kınamış ve bu konuda ümmetini uyarmıştır. Yine Ebû Said el-Hudri'nin rivâyet ettiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurmaktadır:

*"Ashâbım'dan hiç kimseye sövmeyin! Çünkü sizden biriniz Uhut dağı kadar altın infâk etse, onların bir ölçeğine veyâ yarısına erişemez".*¹⁵⁸

H. Peygamber, Ashâbı'nın hakkında kötü sözler sarfedilmesini eleştirirken onların sâhip oldukları fazileti bu şekilde dile getirmiştir. Çünkü bu yüce nesil Allah Resûlü ile berâber her türlü zorluk ve sıkıntıya göğüs germiş, İslam uğruna yeri gelmiş canlarını ve mallarını fedâ etmişlerdir. Bu yüzden de Allah Resûlü, ümmetinden Ashâbı'na dil uzatmamalarını, onların hakkında ileri geri konuşmamalarını istemiştir.

Allah (c.c.)'nün Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamber'in hadislerinde övmüş olduğu bu kutlu nesil, ana hatlarıyla bakıldığında beş özelliğiyle ön plana çıkmaktadır:

- 1- Cemaat'ten ayrılmamak.
- 2- Vahiy öncelikli yaşamak.
- 3- Sünnet'e uymak.

¹⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, IV, 141; Taberâni, *Mu'cemü's-sağir*, I, s. 34.

¹⁵⁸ Buhâri, *Fadâilü'l-ü Ashâbi'n-Nebi*, 2; Müslim, *Fadâilü's-Sahâbe*, 2; Ebû Dâvud, *Sünnet*, 11/ 10; Ahmed b. Hanbel, IV, 24; Tirmizi, *Menâkib*, 132.

4- Mescitleri imâr etmek.

5- Kur'an-ı Kerim tilâvetinde bulunmak ve Allah yolunda cihâd etmek.

Bu özellikler ön plana çıkarılırken, amaç sahâbeyi başkalarından ayırmak değil bu yüce nesli, başta Muhammet Ümmeti'ne ve tüm insanlığa tanıtmaktır. İyi bir kul olabilmek için, Hz. Muhammet'e lâyıkı ile ümmet olabilmek için neler yapılması gerektiği noktasında Ashâb-ı Kirâm'ın bu özellikleri bir model olarak karşımızda durmaktadır.¹⁵⁹

3. Sahâbe Tabakaları

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde insanlık için bir model olarak gösterilen sahâbe kendi içerisinde bir kısım tabakalara ayrılmıştır.

Sözlükte, mertebe anlamına gelen tabakanın terim anlamı ise “Kendilerini kapsayan ortak bir vasıfta toplanan topluluktur”.¹⁶⁰

İbn Hibbân (v.h.354), sahâbenin tamâmını bir tabaka kabûl edip onları kendi içerisinde tabaka ve mertebelere ayırmamıştır.¹⁶¹

İbn Sa'd (v.h.230), “*Tabakât*” adlı eserinde Ashâb-ı Kirâm-ı beş tabakaya ayırmıştır :

1- Bedir savaşına katılanlar.

2- İlk Müslümanlar'dan Habeşistan'a hicret edenler, Uhut savaşı ve ondan sonraki sonraki savaşlara katılanlar.

3- Hendek savaşı ve sonraki savaşlara katılanlar.

4- Mekke'nin fethi sırasında ve sonrasında müslüman olanlar.

¹⁵⁹ Çakan, İsmâil Lütfü, *Sahâbe Kıvâmı*, s. 96.

¹⁶⁰ İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, I, s. 10.

¹⁶¹ İbn Hibbân, *Sikât*, III, s. 466.

5-.Peygamberimiz vefât ettiğinde küçük yaşta olan sahâbiler.¹⁶²

Hâkim en-Nisâburi (v.h.405) ise Ashâb'ı 12 tabakaya ayırmıştır:

1- Mekke'de müslüman olanlar: Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve diğerleri gibi. Bunlar, ilk müslüman olan sahâbiler olup 51 kişiydiler. 8'i kadındı. Bunlardan sonra Hz. Hamza, ondan sonra da Hz. Ömer müslüman oldu. Bunların arasında dört halifenin yanı sıra Aşere-i Mübeşşere'den olan Sa'd b. Ebi Vakkas, Talhâ b. Ubeydullah, Zübeyir b. Avâm, Abdurrahmân b. Avf, Ebû Ubeyde b. Cerrah ve Said b. Zeyd bulunmaktadır.

2- Dâru'n-Nedve Ashâbı: Hz. Ömer müslüman olduğunda Hz. Peygamber ile berâber Dâru'n-Nedve'ye gitmişti. Mekke halkından bir topluluk da Allah Resûlü'ne biat etmişti.

3- Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar.

4- Akabe'de Hz. Peygamber'e biat edenler.

5- 2. Akabe Biatı Ashâbı.

6- Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ederken Medine'ye varmadan önce Medine yakınlarındaki Kûbâ'da iken Hz. Peygamber'e ulaşan ilk Muhâcirler.

7- Bedir savaşına katılanlar.

8- Bedir savaşı ile Hudeybiye Antlaşması arasındaki süre içerisinde Medine'ye hicret edenler.

9- Rıdvân Biatı'nda bulunanlar.

10- Hudeybiye Antlaşması ile Mekke'nin fethedilmesi arasındaki süre içerisinde Medine'ye hicret edenler.

¹⁶² İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 6, IV, s. 5, V, s. 5, VI, s. 5, 320.

11- Mekke'nin fethi günü müslüman olanlar.

12- Mekke'nin fethedildiği gün ve Vedâ Haccı'nda Hz. Peygamber'i gören küçük çocuklar.¹⁶³

Hakim'in bu tabakalara ayırma sistemi, Sahâbeler'in tabakalara ayrılması konusunda en itbâr edilen ve en şöhret bulan uygulamadır.¹⁶⁴

Ashâb-ı Kirâm'ı tabakalara ayırma esâsına bakıldığında, İslam'da önce olma, hicret etme, biatlarda bulunma ve savaşlara katılma gibi faktörlerin önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Sözkonusu tabakalandırma sisteminin, şu âyet-i kerime ile paralellik arzettiği görülmektedir:

*"İçinizden, fetihten (Mekke'nin fethinden) önce harcayanlar ve savaşanlar, diğerleri ile bir değildir. Onların derecesi, sonradan harcayan ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber Allah (c. c.) hepsine de en güzel olanı (Cennet'i) va'd etmiştir. Allah, bütün yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır".*¹⁶⁵

4. Aşere-i Mübeşşere'den Olan Sahâbiler

1- Hz. Ebûbekir, (v. h.13) ¹⁶⁶ : *Abdullah b. Osman b. Âmir b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre b. Ka'b b. Lüey el- Kureyşi, el-Teymi.*¹⁶⁷

2- Hz. Ömer, (v. h. 23) ¹⁶⁸ : *Ömer b. Hattab b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyah b. Abdullah b. Kurd b. Rezah b. Adiy b. Ka'b b. Lüey el- Kureyşi, el- Adevi.*¹⁶⁹

¹⁶³ Hâkim en-Nisâburi, *Ma'rifet-ü Ulûmi'l-Hadis*, s. 158- 163.

¹⁶⁴ İbn Hacer, *İsâbe*, I, s. 83; İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, I, s. 10.

¹⁶⁵ el-Hadid, 57/10.

¹⁶⁶ Zehebi, *Siyer*, I, s. 330, 331.

¹⁶⁷ İbn Esir, *a.g.e.* , III, s. 20; İbn Abdülber, *İstiab*, III, s. 92.

¹⁶⁸ Zehebi, *a.g.e.* , I, s. 359, 360.

3- Hz. Osman, (v. h.35)¹⁷⁰ : *Osman b. Affân b. Ebu'l-As b. Ümeyye b. Abd-i Şems b. Abd-i Menaf el-Kureysi, el-Emevi.*¹⁷¹

4- Hz. Ali, (v. h. 40)¹⁷² : *Ali b. Ebû Tâlib b. Abdü'l-Muttalib b. Hâşim b. Abd-i Menaf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre el-Kureysi, el- Hâşimi.*¹⁷³

5- Hz. Talhâ b. Ubeydullah, (v. h.36)¹⁷⁴ : *Talhâ b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne el- Kureysi, et-Teymi.*¹⁷⁵

6- Hz. Zübeyir b. Avvâm, (v. h.36)¹⁷⁶ : *Zübeyir b. Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Aabdüluzzâ b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey el-Kureysi, el-Esedi.*¹⁷⁷

7- Hz. Abdurrahmân b. Avf, (v. h.32)¹⁷⁸ : *Abdurrahmân b. Avf b. Abd b. Hâris b. Zühre b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib el-Kureysi, ez-Zühri.*¹⁷⁹

8- Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas, (v. h.55)¹⁸⁰ : *Sa'd b. Mâlik b. Vüheyb b. Abd-i Menâf b. Zühre b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne el-Kureysi, ez-Zühri.*¹⁸¹

¹⁶⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 245; İbn Esir, *a.g.e.*, III, s. 318; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, s. 484.

¹⁷⁰ Zehebi, *a.g.e.*, I, s. 95.

¹⁷¹ İbn Hacer, *a.g.e.*, IV, s. 377; İbn Esir, *a.g.e.*, III, s. 215.

¹⁷² Zehebi, *Siyer*, I, s. 429.

¹⁷³ İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, III, s. 282; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, s. 464.

¹⁷⁴ Zehebi, *a.g.e.*, II, s. 2063.

¹⁷⁵ İbn Esir, *a.g.e.*, II, s. 490; İbn Abdülber, *İstiab*, II, s. 382.

¹⁷⁶ Zehebi, *a.g.e.*, II, s.1711.

¹⁷⁷ İbn Esir, *a.g.e.*, II, s. 209; İbn Hacer, *a.g.e.*, II, s. 457.

¹⁷⁸ Zehebi, *a.g.e.*, II, s. 2209.

¹⁷⁹ İbn Abdülber, *a.g.e.*, II, s. 386, 387; İbn Esir, *a.g.e.*, III, s. 141.

¹⁸⁰ Zehebi, *a.g.e.*, II, s. 1784.

9- Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrah, (v. h.17) ¹⁸² : *Ebû Ubeyde b. Cerrah b. Hilâl b. Üheyb b. Damme b. Hâris b. Fihri b. Mâlik b. Nadr el-Kureysi, el-Fihri.*¹⁸³

10- Hz. Said b. Zeyd, (v. h.51) ¹⁸⁴ : *Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurd b. Adiy b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib el-Kureysi, el-Adevi.*¹⁸⁵

Cennetlik oldukları topluca haber verilen bu on sahâbiden başka Hz. Hatice, (v. h.43), Hz. Abdullah b. Ömer, (v. h. 43), Hz. Abdullah b. Selâm, (v. h. 43) ve Hz. Abdullah b. Mesud'un da (v. h.32) ferdi olarak cennetle müjdelendiği kaynaklarda belirtilmektedir.

Hz. Hatice'nin Cennet'te bir köşkle müjdelendiği ¹⁸⁶, Abdullah b. Ömer'in Cennet ehlerinden olduğu ¹⁸⁷, Hz. Peygamber'in, Abdullah b. Selâm için Cennetlik on kişinin onuncusu olduğunu buyurduğu ¹⁸⁸ kaynaklarda zikredilmektedir.

Hz. Peygamber'in, Abdullah b. Mesud'u da cennetle müjdelediği Zehebi'nin "Ma'rifetü'l-Kurrâ" isimli eserinde belirtilmektedir.¹⁸⁹

Aşere-i Mübeşşere ile ilgili hadislerin büyük bir kısmını rivâyet eden Said b. Zeyd'in bir rivâyetinde, Abdullah b. Mes'ud da Aşere-i Mübeşşere arasında zikredilmiştir.¹⁹⁰

¹⁸¹ İbn Esir, *a.g.e.* , II, s. 307; İbn Abdülber, *a.g.e.* , II, s. 171.

¹⁸² Zehebi, *a.g.e.* , II, s. 2108.

¹⁸³ İbn Esir, *a.g.e.* , V, s. 38; İbn Hacer, *a.g.e.* , III, s. 61, 62.

¹⁸⁴ Zehebi, *a.g.e.* , II, s. 1802.

¹⁸⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, s. 352; Taberi, *Târih*, XI, s. 513; İbn Esir, *a.g.e.* , II, s. 325; İbn Abdülber, *a.g.e.* II, s. 178; Zehebi, *Siyer*, I, s.124; İbn Mâkûlâ, *İkmâl*, VII, s.360.

¹⁸⁶ İbn Hacer, *İsâbe* , VII, s. 102.

¹⁸⁷ İbn Hacer, *a.g.e.* , IV, s. 158.

¹⁸⁸ İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, II, s. 614.

¹⁸⁹ Zehebi, *Ma'rifetü'l-Kurrâ*, I, s. 34.

¹⁹⁰ İbn Abdülber, *İstiab*, III, s. 112.

Sözkonusu sahâbilerin cennetle müjdelenmiş olması diğer sahâbilerin de cennet mükâfaatına nâil olmayacağı anlamına gelmemelidir. Hz. Peygamber (s.a.v.), ümmetinden 70 bin kişinin sorgusuz süalsiz cennete gireceğini bildirmiştir. Hadisin devâmında “*Ben, Cenâb-ı Hak’tan arttırmasını istedim. Her 1’e bedel, bir 70 bin, bir 70 bin oldu*” buyurmuştur.¹⁹¹

Hz. Peygamber (s.a.v.) diğer bir hadisinde “Cennet ehli 120 saftır. 80’i bu ümmetten 40’ı da diğer ümmetlerdendir” buyurmuştur.¹⁹²

Allah Resûlü, bu konuyla ilgili olarak bir başka hadisinde ise, Cennet ehlinin 120 saf olduğunu, bunun 80 safını ümmetinin oluşturduğunu Hz. Peygamber’in Ashâbı, bunların arasında bulunmazsa başka kimin Cennetlikler arasında yer alacağını buyurmuştur.¹⁹³

5. Aşere-i Mübeşşere’nin Ortak Vasıfları

Dünyâ’da iken Hz. Peygamber tarafından cennetle müjdelenen bu on sahâbide bâzı ortak vasıflar bulunmaktadır. Bu vasıflar vesilesiyle cennetle müjdelendiklerine dâir kanaatler ağır basmaktadır. Söz konusu ortak vasıflar şunlardır:

1- Tamâmı İslâmiyet’e ilk girenlerden ve Mekke’de müslüman olanlardan oluşan bu on sahâbinin Allah Resûlü’ne ve İslâm’a büyük hizmetleri ve yardımları olmuştur.

2- Bu sahâbiler Kureyş kabilesine mensup olup, nesepleri Hz. Peygamber’in nesebiyle birleşmektedir.

3- Bu on sahâbi, Bedir savaşına ve Rıdvân biatına katılmışlardır.

¹⁹¹ İbn Mâce, *Zühd*, 34.

¹⁹² Tirmizi, *Sıfatü’l-Cenne*, 13.

¹⁹³ İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 81.

4- Allah ve Resûlü'nü sevdikleri, Hz. Peygamber'in bizzat kendisi tarafından açıklanmıştır.

5- Bu sahâbiler, Allah yolunda kendi yakınlarına karşı savaştan çekinmemişlerdir.¹⁹⁴

Aşere-i Mübeşşere'den Hz. Osman, eşi ve Hz. Peygamber'in kızı Hz. Rûkiye ölüm döşeginde olduğu için Bedir savaşına katılamamıştır. Ancak, Hz. Peygamber, Bedir savaşından elde edilen ganimetten Hz. Osman'a payını vermiştir. Aynı zamanda, Bedir savaşının sevâbına nâil olduğunu da Hz. Osman'a iletmiştir.¹⁹⁵

Hz. Said ile Hz. Talhâ da Kureyş kervanı hakkında bilgi toplamakla görevli oldukları için Bedir savaşına katılamamışlardır. Hz. Peygamber her ikisine de Bedir savaşından elde edilen ganimetten paylarını vermiş tıpkı Hz. Osman'da olduğu gibi Bedir savaşından elde edilen sevâba ortak olduklarını kendilerine müjdelemiştir.

6. Aşere-i Mübeşşere ile İlgili Rivâyetler

Dünyâda iken cennet ile müjdelenen sahâbiler (Aşere-i Mübeşşere) ile ilgili hadisler, Hz. Ali, Hz. Abdurrahmân b. Avf, Hz. Said b. Zeyd ve Hz. Abdullah b. Ömer tarafından rivâyet edilmiştir. Abdullah b. Ömer'in dışındakiler, Aşere-i Mübeşşere'den olan sahâbilerdir.

Bu konuda en fazla rivâyeti bulunan sahâbi Said b. Zeyd'dir. Hz. Said'in bu konu ile ilgili, rivâyet dönemindeki eserlerde mükerrerleri ile birlikte kırk altı rivâyeti bulunmaktadır.

a. Said b. Zeyd'in Rivâyetleri

¹⁹⁴ Aydın, Abdullah; Çakan, İsmâil Lütfü, (DİA- Aşere-i Mübeşşere-), III, 547.

¹⁹⁵ İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, II s. 212; İbn Abdülber, *İstiab*, III, s. 156; İbn Hacer, *İsâbe*, IV, s. 378.

Riyâh b. Haris anlatıyor: Muğire b. Şûbe (v.h.50), Kûfe'nin büyük mescidindeydi. Sağında ve solunda Kûfeli'ler bulunuyordu. Said b. Zeyd içeri girdi. Muğire onu yanına oturttu. Ardından Kûfeli biri içeri girdi. Muğire b. Şûbe'ye yöneldi. Bu kişi kötü sözler sarfetti. Said b. Zeyd “ Bu adam kime sövüyor ey Muğire?” diye sordu. Muğire “Ali b. Ebi Tâlib'e sövüyor” dedi. Bunun üzerine Hz. Said: “Ey Muğire b. Şûbe! Ey Muğire b. Şûbe! Ey Muğire b. Şûbe! (Hz. Said, bu hitâbını üç defâ tekrarladı.) Bu duyduğum nedir? Yanında Resûlullah'ın Ashâbı'na sövülüyor da senin karşı çıkıp ayıpladığını görmüyorum. Resûlullah'tan kulağımın işittiği, kalbimin bellediği bir şeye şahitlik ederim. Ben, kendisiyle kıyâmette karşılaştığımda, benden hesap soracağı bir haberi ondan yalan olarak da rivâyet edici olmadım. Resûlullah şöyle buyurdu “*Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Ali cennettedir, Osman cennettedir, Talhâ cennettedir, Zübeyir cennettedir, Sa'd b. Mâlik (Sa'd b. Ebi Vakkas) cennettedir, müminlerin dokuzuncusu cennettedir*” Hz. Said “Eğer bu dokuzuncunun adını söylemek istesem söylerdim” dedi. Riyâh b. Hars dedi ki “O sırada mescittekiler hep bir ağızdan ve Allah'ın adını anarak “Ey Allah Resûlü'nün arkadaşı dokuzuncu kimdir?” diye sordular” dedi. Bunun üzerine Hz. Said, “Beni Allah'ın adını anarak konuşturdunuz. Vallâhi o dokuzuncu bendim. Resûlullah ise onuncusudur” dedi ve yemin ederek sözüne şöyle devâm etti. “Bir kimsenin, Resûlullah ile berâber savaş meydanında yüzünün toprak içinde kalması, Nuh (a.s.) kadar yaşasanız da sizden birinin yaptığı amelden dahâ faziletlidir.”¹⁹⁶

Abdullah b. Zâlim anlatıyor:

Muâviye b. Ebi Süfyân (v.h.60), Muğire b. Şu'be'yi Kûfe vâlisi yapmıştı. Muğire, Hz. Ali hakkında kötü sözler içeren bir hutbe okudu.. Bunun üzerine Said b. Zeyd, Hz. Ali'ye lânet edilmesini emretmesinden ötürü Muğire'ye tepkide bulundu ve onun zâlimlik yaptığını söyledi. Said b. Zeyd, dokuz kişinin Hz. Peygamber tarafından cennetle müjdelendiğine şahitlikte bulundu ve onların kim olduğu sorusuna şöyle cevâp verdi “Resûlullah, Hirâ dağı üzerinde iken dağ sarsılmaya başlayınca Hz. Peygamber,

¹⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, III, 108, 109; Ebû Dâvud, *Sünnet*, 8. (Ebû Dâvud'da geçen rivâyette Kûfeli kişinin, Kays b. Alkame olduğu belirtilmektedir.) ; İbn Mâce, *Mukaddime*, 11; Nesâî, *Sünen-i Kübrâ, Menâkib*, V, s. 56; Bezzâr, *Müsned*, I, s. 99.

dağa hitâben “*Ey Hirâ sâkin ol! Çünkü şu anda senin üzerinde bir peygamber, bir sıddık, bir de şehit vardır*” buyurdu. Bunun üzerine dağın sarsılması sona erdi”. Abdullah b. Zâlim devâmında şöyle diyor “Said b. Zeyd’e dokuz kişinin kim olduğunu sorduğumda o, “(Bu cennetlikler) Resûlullah, Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zübeyir, Sa’d b. Ebi Vakkas, Abdurrahmân b. Avf’tır” dedi. Hz. Said sustu ve bir müddet konuşmadı ve sonra onuncunun kendisi olduğunu belirtti.¹⁹⁷

Abdullah b. Zalim’in bir başka rivâyetinde ise Said b. Zeyd şöyle demektedir: “Biz, Allah Resûlü ile berâber Hirâ dağının üzerinde idik. Allah Resûlü cennetlik on kişiyi zikretti. Onlar; Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zübeyir, Abdurrahmân b. Avf, Sa’d b. Mâlik (Sa’d b. Ebi Vakkas), Said b. Zeyd ve Abdullah b. Mes’ud idi. Allah kendilerinden râzı olsun”.¹⁹⁸

Abdurrahmân b. Ahnes anlatıyor:

Muğire b. Şu’be hutbe okuduğunda Hz. Ali’yi kötölemişti. Buna dayanamayan Said b. Zeyd ayağa kalktı ve dedi ki: Resûlullah’ın şu sözlerini işittiğime şehâdet ederim “*Resûlüllâh cennettedir, Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Abdurrahmân cennettedir, Talhâ cennettedir, Zübeyir cennettedir, Sa’d cennettedir*” Said b. Zeyd “Dilerseniz onuncusunu da söylerim” dedi ve onuncunun kendisi olduğunu belirtti.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Ebû Dâvud, *Sünnet*, 8; Ahmed b. Hanbel, III, 110, 112, 115; Tirmizi, *Menâkib*, 91. (Tirmizi’deki rivâyette, “cennetlikler” ifâdesi geçmektedir.); İbn Mâce, *Mukaddime*, 11; Nesâî, *Sünen-i Kübrâ*; *Menâkib*, V, s. 58, 59; İbn Hibbân, *Sahih*, XV, s. 457, 458; Tayâlisi, *Müsned*, I, s.191; Humeydi, *Müsned*, I, s.45. (Humeydi’deki rivâyette de “cennetlikler” ifâdesi geçmektedir.); Ebû Ya’lâ el-Mevsili, *Müsned*, II, s. 258; Bezzâr, *Müsned*, I, s. 91. (Bezzâr’daki rivâyette de “cennetlikler” ifâdesi geçmektedir.)

¹⁹⁸ İbn Abdülber, *İstiab*, III, s. 112.

¹⁹⁹ Ahmedb. Hanbel, III, 110- 112; Ebû Dâvud, *Sünnet*, 8; Tirmizi, *Menâkib*, 91; Taberânî, *Mu’cem-ü Evsat*, I, s. 480. , VIII, s. 108. (Taberânideki rivâyetlerde Hz. Said’in, kendisini zikrettikten sonra ağladığı bildirilmektedir.); Nesâî, *Sünen-i Kübrâ*, (*Menâkib*), V, s. 60. ; İbn Hibbân, *Sahih*, XV, s. 454; Tayâlisi, *Müsned*, I, s. 192; Ebû Ya’lâ el-Mevsili, *Müsned*, II, s. 259; Bezzâr, *Müsned*, I, s. 95.

Abdurrahmân b. Humeyd b. Abdurrahmânın anlattığına göre Said b. Zeyd bir ara Humeyd'e Resûlüllâh'ın şöyle buyurduğunu anlatmıştır: "On kişi cennettedir. Ebûbekir cennettedir, Ömer cenettedir, Osman, Ali, Zübeyir, Talhâ, Abdurrahmân, Ebû Ubeyde, Sa'd b. Ebi Vakkas cennettedir". Humeyd şöyle dedi: Said b. Zeyd bu dokuz kişiyi saydı onuncuyu söylemedi. Orada bulunan topluluk Allah'ın adını anarak onuncunun kim olduğunu Said'e sordular. Said şöyle dedi: "Allah'ın adını anarak bana onuncunun kim olduğunu sordunuz. Ebû Âver de (Said b. Zeyd) cennettedir".²⁰⁰

Hz. Said'den Aşere-i Mübeşşere ile ilgili Riyâh b. Haris, Abdullah b. Zâlim ve Abdurrahmân b. Ahnes'in dışında Humeyd b. Abdurrahmân²⁰¹, Ebû Tufeyl²⁰², Muğire b. Şu'be²⁰³ ve Zir b. Hubeyş²⁰⁴ de rivâyette bulunmuşlardır.

Rivâyetler arasında az bir metin farklılıkları olmakla birlikte konu bütünlüğü açısından bütün rivâyetlerin birbirine benzediği görülmektedir.

Aşere-i Mübeşşere ile ilgili Said b. Zeyd rivâyetlerine bakıldığında Tirmizi'deki bir rivâyetin dışında²⁰⁵ Hz. Peygamber'in Ebû Ubeyde b. Cerrah'ı cennetlikler arasında zikretmediği görülmektedir. Söz konusu rivâyetlerde, cennetle müjdelenen on kişinin arasında Ebû Ubeyde'nin yerine Hz. Peygamber kendisini zikretmiştir. Abdullah b. Zâlim'in Hz. Said'den bir başka rivâyetinde ise cennetlikler arasında Abdullah b. Mes'ud da zikredilmektedir.

b. Abdurrahmân b. Avf'ın Rivâyeti

²⁰⁰ Tirmizi, *Menâkib*, 87.

²⁰¹ Tirmizi, *Menâkib*, 87; Nesâî, *Sünen-i Kübrâ (Menâkib)*, V, s. 56.

²⁰² Taberâni, *Mu'cem-ü Evsat*, III, s. 21.

²⁰³ Taberâni, *a.g.e.*, IX, s. 108.

²⁰⁴ Ebû Ya'lâ el-Mevsili, *Müsned*, II, s. 259.

²⁰⁵ Tirmizi, *Menâkib*, 87.

Abdurrahman b. Humeyd, babası Humeyd b. Abdurrahmân'dan, Humeyd'in de babası Abdurrahmân b. Avf'tan bildirdiğine göre Peygamberimiz şöyle buyurmuştur “*Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talhâ cennettedir, Zübeyir cennettedir, Abdurrahmân b. Avf cennettedir, Sa'd b. Ebi Vakkas cennettedir, Said b. Zeyd cennettedir, Ebû Ubeyde b. Cerrah cennettedir*”.²⁰⁶

Abdurrahmân b. Avf'ın rivâyetlerinde, Hz. Peygamber'in Aşere-i Mübeşşere arasında Ebû Ubeyde'yi de zikrettiği görülmektedir.

c. Hz. Ali'nin Rivâyeti

Zir b. Hubeyş'in, Hz. Ali'den naklettiğine göre, Hz. Peygamber Hirâ dağı üzerinde idi. Bu esnâda dağ sarsılmaya başlayınca Allah Resûlü şöyle buyurdu: “*On kişi cennettedir; Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Abdurrahmân, Sa'd ve Said b. Zeyd*”.²⁰⁷

Hz. Ali'nin bu rivâyetinde “on kişi cennettedir” ifâdesi olduğu halde 8 kişi zikredilmiş, Hz. Zübeyir ve Hz. Ebû Ubeyde zikredilmemiştir.

d. Abdullah b. Ömer'in Rivâyeti

Hubeyb b. Ebi Sâbit'in Abdullah b. Ömer'den bildirdiğine göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur “*Kureyş'ten on kişi cennettedir. Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talhâ cennettedir, Zübeyir cennettedir, Sa'd cennettedir, Said b. b Zeyd cennettedir, Abdurrahmân b. Avf cennettedir, Ebû Ubeyde b. Cerrah cennettedir*”.²⁰⁸

²⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, I, 410; Tirmizi, *Menâkib*, 87; Nesâi, *Sünen-i Kübrâ (Menâkib)*, V, s. 56; İbn Hibbân, *Sahih*, XV, s. 463; Bezzâr, *Müsnet*, s. I, s. 231.

²⁰⁷ Bezzâr, *Müsnet*, I, s. 181, 182.

²⁰⁸ Taberânî, *Mu'cemü's-Sağır*, I, s. 29.

Abdullah b. Ömer'in rivâyetinde Hz. Peygamber “Kureyş'ten on kişi cennettedir” ifâdesini kullanmaktadır. Ayrıca bu rivâyette Hz. Peygamber'in cennetliklerin arasında Ebû Ubeyde'yi de zikrettiği görülmektedir.

Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyetlere bakıldığında, bu hadisleri rivâyet eden sahâbilerden Hz. Ali, Hz. Abdurrahmân b. Avf ve Hz. Said b. Zeyd Aşere-i Mübeşşere'den olan sahâbilerdir. Yalnızca Hz. Adullah b. Ömer, Aşere'den değildir.

Sözkonusu on kişinin toplu bir şekilde her rivâyette zikredilmediğini görmekteyiz. Bu konuda, rivâyetlerde bir bütünlüğün olmadığı görülmektedir. Kimi rivâyetlerde Hz. Peygamber kendisini zikretmekte, Ebû Ubeyde'yi zikretmemektedir. Yalnızca, Abdurrahmân b. Avf ve Abdullah b. Ömer'in rivâyetlerinde on kişinin de topluca zikredildiğini görmekteyiz. Said b. Zeyd'in rivâyetlerinde Tirmizi'deki bir rivâyetin dışında, genellikle Ebû Ubeyde zikredilmemektedir. Said b. Zeyd'in bir başka rivâyetinde ise Abdullah b. Mes'ud zikredilmiştir. Hz. Ali'nin rivâyetinde ise Zübeyir b. Avvâm ve Ebû Ubeyde zikredilmemektedir.

Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyetlerin neredeyse tamâmı denilecek kadar büyük bir kısmı Said b. Zeyd'den nakledilmiştir. Said b. Zeyd'in Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyet dönemindeki eserlerde, mükerrerleriyle birlikte kırk altı rivâyeti bulunmaktadır.

Bu konuda Hz. Said'e yönelik eleştiriler sözkonusudur. Şöyle ki Hz. Said ve Aşere-i Mübeşşere'den olan diğer sahâbiler (Bu konuda rivâyeti bulunan Abdurrahmân b. Avf gibi), Hz. Ali'ye muhâlif iken nasıl oluyor da Hz. Peygamber, onların cennetlik olduğuna şahitlik ediyor şeklindedir. Aynı zamanda Said b. Zeyd için de “ Nasıl olur da bir kimse kendisinin cennetlik olduğuna dâir bir rivâyette bulunur” diyerek bunu mâkul karşılamamışlardır.²⁰⁹

Hz. Said'e yönelik bu eleştirinin objektiflikten ziyâde, subjektif bir bakış açısından kaynaklandığı kanaatindeyiz. Hz. Said'in Hz. Ali'ye muhâlif olduğunu söylemek acımasızca ve önyargılı bir düşüncenin ürünüdür. Bu çalışmada da belirtildiği gibi, Hz. Said, Hz. Ali'nin hakkında kötü söz sarfedilmesine dayanamayıp Hz. Peygamber'in Hz.

²⁰⁹ Tüsteri, *Kâmusu'r-Ricâl*, V, s. 94, 95.

Ali ve Ashab'tan bâzılarını cennetle müjdelediğini bildirmesi, Said b. Zeyd'in Hz. Ali'nin muhâlifi olmaktan ziyâde ona ve Ashâb-ı Kirâm'a karşı nasıl bir saygı ve hürmet beslediğinin en güzel kanıtıdır. Kaldı ki bu eleştiride bulunanlar bir gerçeğin farkında olmamışlardır. Çünkü Hz. Ali'nin de Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyeti bulunmaktadır.

“Nasıl olur da bir kimse kendisinin cennetlik olduğuna dâir bir rivâyette bulunur” şeklindeki yaklaşıma gelince, Hz. Said'in sözkonusu rivâyetlerine baktığımızda o, cennetlikleri zikrediyor ve sıra kendisine gelince susuyor, muhâtapları “Onuncu (ya da dokuzuncu) kimdi” diye Allah'ın adını anarak ona bunu sorduklarında kendisini zikrediyor. Yâni muhâtaplarına direkt olarak kendisinin de cennetlik olduğunu söylemiyor. Kaldı ki cennetlik olanları zikretmesinde de aynı durum sözkonusudur. Bulunduğu mecliste Hz. Ali'ye hakâret edilmesine dayanamayıp âdetâ “Kime hakâret ettiğinizin farkında mısınız” diyerek Hz. Ali'yi savunmuş ve kendisi de dâhil olmak üzere cennetle müjdelenen sahâbileri zikretmiştir. Kaldı ki bu konuda Hz. Said'in dışında Hz. Ali ve Hz. Abdurrahmân b. Avf'ın da rivâyetleri vardır. Onların da kendilerinin cennetlik olduklarına dâir rivâyette bulunmalarına da bir eleştiri yöneltilecekse karşımızda sözkonusu on kişinin arasında bulunmayıp da Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyeti bulunan Abdullah b. Ömer gerçeği durmaktadır. Acabâ, Abdullah b. Ömer'in de bu konuda rivâyetinin bulunmasına hangi gerekçeyle eleştiri yönelteceklerdir?

Hz. Said'in ve sözkonusu sahâbilerin Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyetlerine özellikle Şiâ tandanslı bu eleştiriye yöneltenler Hz. Said'in, Hz. Abdurrahmân b. Avf ve Hz. Abdullah b. Ömer'in, Hz. Ali'ye onlardan daha çok sevgi ve hürmet besledikleri gerçeğini göz ardı etmemelidirler. Nitekim Hz. Said örneğinde olduğu gibi o, bulunduğu mecliste Hz. Ali'ye kötü sözler sarfedilmesini kabullenemiyor ve bu hakâreti yapanlara gereken dersi veriyor. Çünkü Said b. Zeyd, Hz. Ali'ye büyük bir sevgi ve hürmet besliyordu. Hz. Ebûbekir'e, Hz. Ömer'e, Hz. Osman'a ve Hz. Peygamber'in Ashâbı'nın diğerlerine beslediği gibi. Çünkü o, Allah'ı ve O'nun Resûlü'nü sâhip olduğu her şeyden daha fazla seviyordu. Allah'ı sevmenin O'nun Resûlü'nü sevmek ve O Resûl'e tâbî olmaktan geçtiğini çok iyi biliyordu.

7. Aşere-i Mübeşşere'nin Fazileti

Aşere-i Mübeşşere'nin, sahabe tabakaları arasında 1. sırada bulunduğu belirtilmektedir.²¹⁰

Aşere-i Mübeşşere'nin İslâmiyette'ki konumunu göz önünde bulunduran İslam âlimleri, ilmi sınıflandırma ve değerlendirmelerde ilk sırayı hemen hemen onlara vermişlerdir. Ahmet b. Hanbel, “*el-Müsned*” ine Aşere-i Mübeşşere'nin rivâyet ettiği hadislerle başlamıştır. Taberânî'nin “*el- Mu'cemü'l- Kebir*” adlı eserinde ve Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin “*Hilyetü'l-Evliyâ*” adlı eserinde de sözkonusu sıralama görülmektedir. Aşere-i Mübeşşere'den olan sahâbilerin hepsiyle görüşüp, onlardan hadis rivâyet eden kimseler tâbîlerin birinci tabakası olarak kabul edilmiştir.²¹¹

Aşere-i Mübeşşere'nin tamâmı Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanlardı. Bu sahâbiler Allah'a ve Resûlü'ne karşı samimi ve içten davranışlar sergilediler. Hz. Peygamber'in hak olan dâvetine icâbet ettiler. O'na indirilen Kur'an'a tâbî oldular. Kur'an'ı öğrendiler ve onun ahkâmıyla amel ettiler. Mallarını ve canlarını Allah yolunda fedâ ettiler. Hz. Peygamber ile berâber yürütmüş oldukları İslam dâvâsı, onların samimiyetleri neticesinde Arap yarımadasına ve etrâfına yayıldı. Çünkü onlar, insanların farkına varamadıkları ve göremedikleri bâzı şeyleri görebilecek kadar geniş bir ufka sahiptiler. Bu sebeple İslâm'ı savunmada hep ön saflarda yer almışlardır. Bu gayret ve mücâdelelerinden ötürü Hz. Peygamber onları en hayırlı ve kalıcı bir mükâfaat olan cennetle müjdelemiştir.²¹²

Onlar cennet mükâfaatını hak etmek için gerekli olan liyâkata sahiptiler. Çünkü onlar, tevhidi benimsemişler, atalarının gitmiş olduğu ve tüm insanlığı karanlığı içine alan şirkten uzak durmuşlardı. Hz. Peygamber'e indirilen Kur'an'ı insanlar inkâr ederken, onlar Kur'an'a inanmışlardı. Hayatlarını hiçe sayarak Allah Resûlü'nün yanında yer almışlardı. Hz. Peygamber'in katıldığı savaşların hepsine katılmışlardı. O'nun hayâtını kendi hayatlarına tercih etmişler, O'nun için canlarını fedâ etmekte en

²¹⁰ Hâkim, *Ma'rifet-ü Ulûmi'l-Hadis*, s. 158.

²¹¹ Aydın, Abdullah; Çakan, İ. Lütfü, (*DİA-Aşere-i Mübeşşere-*), III, s. 547.

²¹² Tantâvî, *min-Fezâil-i-Aşeretü'l-Mübeşşerine bil-Cenne*, 5- 8.

ufak bir tereddüt göstermemişlerdi. Bunu niçin yapmışlardı? Çünkü onların hedefi İslâm'ı yaymak, putları yıkıp, her şeyin Rabbi ve yaratıcısı olan Allah'a kulluk etmektir. Bunu, kendi menfaat ve çıkarları için yaptıkları düşünülemezdi. Zirâ onlar, Arapların önde gelenlerindendiler. Ticâret erbâbı olup, mal mülk sâhibiydiler. Bütün bunlara rağmen Hz. Peygamber'in tevhit dinine olan dâvetini işitince, kendilerine ne faydası ne de zarârı olan putlara tapmayı terk ettiler. Gizli ve açık olan her türlü kötülüğü bıraktılar. Doğru sözlü, ahdine vefâ gösteren, zayıflara merhamet eden, açları doyuran ve selâmı yayan kimseler oldular. Sâhip oldukları rahat hayâtı, o günün şartlarına göre konforlu olan yaşantıyı bırakıp Allah ve Resûlü için, İslam için, Kur'an için zorlu ve meşakkatli bir yolu tercih ettiler.²¹³

Şu cümleler, cennetin anahtarının Allah yolunda cihâd etmek ve Allah rızâsı için amel işlemek olduğunu çok iyi idrâk etmiş olan bu kutlu insanları çok net bir şekilde tanıtmaktadır:

“Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zübeyir, Sa'd, Abdurrahmân b. Avf ve Said b. Zeyd, savaşlarda Hz. Peygamber'in önünde namazlarda ise dâimâ O'nun arkasında yer almışlardır.”²¹⁴

Mücâdele Sûresi'nin, “ Allah'a ve âhiret gününe imân eden hiçbir topluluğun, babaları, oğulları, kardeşleri yâhut kendi soy soplaları olsalar bile, Allah'a ve peygamberine düşmân olan kimselere sevgi beslediklerini göremezsin. İşte Allah, onların kalplerine imânı yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, içinden ırmaklar akan ve içlerinde ebedi kalacakları cennetlere sokacaktır. Allah onlardan râzı olmuş, Onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki,

²¹³ Tantâvî, *a.g.e.*, s. 10, 11; Kurucan, Ahmet; Mercan, Zühdü, *a.g.e.*, s. 49.

²¹⁴ İbn Hacer, *İsâbe*, II, s. 87; İbn Esir, *Üsdü'l- Gâbe*, II, s. 326; İbn Asâkir, *Târih*, XXI, s. 83.

Allah'ın tarafında olanlar kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir"²¹⁵ meâlindeki 22. âyetinin Aşere-i Mübeşşere hakkında nâzil olduğuna dâir birtakım rivâyetler bulunmaktadır.²¹⁶

Sözkonusu sahâbilerin, cennetle müjdelenmeleriyle ilgili hadislerin dışında, Hz. Peygamber'in onlardan sitâyîşle bahsettiği başka rivâyetler de bulunmaktadır.

Yusuf b. Sehl b. Yusuf b. Mâlik el-Ensâri'nin babası Sehl'den, Sehl'in de babası Mâlik'den rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber Mekke'den Medine'ye döndüğünde bir hutbe îrâd etti. Allah'a hamd-ü senâda bulunduktan sonra şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Şüphe yok ki Ebûbekir es-Sıddık bana aslâ kötülükte bulunmamıştır. Bunu kendisine bildirin. Ey insanlar! Şüphesiz ben, Ebû Bekir'den, Ömer'den, Osman'dan, Ali'den, Talhâ'dan, Zübeyir'den, Abdurrahman'dan, Sa'd'dan, Said b. Zeyd'den ve ilk hicret edenlerden râzıyım. Bunu kendilerine haber verin. Ey insanlar! Şüphesiz Allah (c. c.) Bedir ehlinin ve Hudeybiye ehlinin günahlarını bağışlamıştır. Ey insanlar! Ashâbım ve yakınlarım husûsunda bana eziyet etmeyin! Sizden hiç kimse onlardan haksızlık ve zulüm talebinde bulunmasın! Hiç kuşku yok ki o haksızlık ve zulüm kıyâmet gününde hiç kimse için bağışlanmaz ve affedilmez. Ey insanlar! Dillerinizle Müslümanlara eziyet etmeyin! Bir kimse öldüğünde onun hakkında hayırlı şeyler söyleyin"*.²¹⁷

Hz. Peygamber'in bu hadisinde öcelikli olarak Hz. Ebû Bekir zikredilmekte sonra Aşere-i Mübeşşere'den olan diğer sahâbiler zikredilmekte onların arkasından da ilk Muhâcirler, Bedir ve Hudeybiye Ehli gelmektedir. Bu rivâyette de Hz. Peygamber'in Aşere'den Ebû Ubeyde'yi zikretmediği görülmektedir.

İbn-i Abbas'tan rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber, Aşere-i Mübeşşere'den her biri hakkında şöyle buyurmaktadır:

" Ümmetim'in en merhametlisi, Ebûbekir'dir. Ümmetim'in dinde en sağlamı Ömer'dir. Onların hayâ bakımından önde geleni Osman'dır. Hüküm vermeye en liyâkatli

²¹⁵ el-Mücâdele, 58/22.

²¹⁶ Aydın, Abdullah; Çakan, İ. Lütfü, (DİA- Aşere-i Mübeşşere) , s. 547.

²¹⁷ İbn Asâkir, Târih, XXI, s. 83.

*olanı Ali'dir. Her peygamberin bir havârisi vardır. Benim havâriterim, Talhâ ve Zübeyir'dir. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın olduğu yerde hak onunla berâber olur. Said b. Zeyd, Rahmân'ın sevgililerindendir. Ebû Ubeyde b. Cerrah, Allah ve Resûlü'nün emindir. Her peygamberin bir sır arkadaşı vardır benim sır arkadaşım, Muâviye b. Ebi Süfyan'dır (v.h.60). Kim, onları severse kurtuluşa erer. Kim, onlara buğzederse hüsrâna uğrar.*²¹⁸

Hz. Peygamber'in Aşere-i Mübeşşere'nin vasıflarını zikretmiş olduğu bu rivâyette Aşere'den olmayan Muâviye'yi de zikretmiş onun için de Resûl'ün sır arkadaşı olduğunu ifâde buyrmıştır. Allah Resûlü'nün, Muâviye için “Benim sır arkadaşım” diye nitelemeye bulunmasının Muâviye'nin Hz. Peygamber'in vahiy kâtiplerinden birisi olmasından kaynaklandığı kanaatindeyiz.

Aşere-i Mübeşşere ile ilgili olarak Ebû Zer'in (v.h.32) de şöyle bir rivâyeti bulunmaktadır:

Resûlüllah, Hz. Âişe'nin evine geldiğinde şöyle buyurdu: “Ey Âişe! Sana bir müjde vereyim mi?”. Hz. Âişe “ Ver” diyince, Allah Resûlü şöyle buyurdu “Baban (Ebûbekir) cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı İbrâhim (a. s.)'dir. Ömer cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı Nuh (a.s.)'tur. Osman cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı benim. Ali cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı Yahyâ b. Zekeriya (a.s.)'dır. Talhâ cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı Dâvut (a.s.)' tur. Zübeyir cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı İsmâil (a.s.)'dir. Sa'd b. Ebi Vakkas cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı Süleyman b. Dâvut (a.s.)'tur. Said b. Zeyd cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı Mûsâ b. İmran (a.s.)'dır. Abdurrahmân b. Avf cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı İsâ b. Meryem (a.s.)'dir. Ebû Ubeyde b. Cerrah cennettedir. Onun cennetteki arkadaşı İdris (a.s.)'dir. Sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu “Ey Âişe! Ben,

²¹⁸ Muhibbüddin Taberi, *er-Riyâzü'n-Nazire*, s. 36.

*peygamberlerin efendisiyim. Baban (Ebûbekir), sıddıkların en faziletlisidir. Sen de müminlerin annesisin”.*²¹⁹

Bu rivâyette Hz. Peygamber, Aşere ile ilgili Abdurrahman b. Avf ve Abdullah b. Ömer rivâyetlerinde olduğu gibi cennetle müjdelenenler arasında Hz. Ebû Ubeyde’yi de zikretmiştir.

C. İlmi Şahsiyeti

Said b. Zeyd, savaşlarda ve namazlarda her dâim Hz. Peygamber’le berâber olan, İslam cemaatinden hiç kopmayan ve bu konuda oldukça aktif olan bir sahâbidir. Hz. Said, Allah Resûlü ile berâber oturur, O’nu dinlerdi. Hz. Peygamber’in anlattıklarını ezberler ve hadislerini rivâyet ederdi.²²⁰

Hz. Peygamber’den hadis rivâyetinde bulunan sahâbilere bakıldığında, onların iki kategoriye ayrıldığı görülmektedir:

1-) Müksirûn: Allah Resûlü’nden binin üstünde hadis rivâyet eden sahâbilere denilmektedir. Ebû Hureyre (v.h.57), Abdullah b. Ömer (v.h.73), Enes b. Mâlik (v.h.93), Hz. Âişe (v.h.57), Abdullah b. Abbas (v.h.68), Câbir b. Abdullah (v.h.78) ve Ebû Said el-Hudri (v.h.74), “Müksirûn”dan olan sahâbiler olup, yedi kişidirler.²²¹

Ahmed b. Hanbel’in bir rivâyetinde ise Müksirûn’dan olan sahâbilerin sayısının altı olduğu belirtilmekte ve Ebû Said el-Hudri bunların arasında zikredilmemektedir.²²²

2-) Mukillûn: Binin altında hadis rivâyet edenlere denilmektedir. İlk dört halife ile sahâbilerin büyük bir kısmı “Mukillûn” arasında yer almaktadır.²²³

²¹⁹ Muhibbüddin Taberi, *a.g.e.* , s. 35.

²²⁰ Demevi, *Mecelletü’l-Ezher*, S. 10. , s. 1024.

²²¹ İbn Esir, *Üsdü’l-Gâbe*, I, s. 12, 13. ; Koçyiğit, Talat, *Hadis Usûlü*, 170.

²²² İbn Salâh, *Ulûmü’l-Hadis*, s. 266, 267.

Said b. Zeyd de sahâbilerin büyük bir kısmı gibi Hz. Peygamber'den az hadis rivâyet eden “Mukillûn” kısmında yer almaktadır. O'nun az hadis rivâyet etmesinin gerekçesi, özellikle Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer'in de fazla hadis rivâyet etmemelerine neden olan unutmama ve hatâ yapmama endişesi, Hz. Peygamber'e yalan isnâd etme şüphesine düşmekten kaçınmaktır.²²⁴

Hz. Said, bu gerekçeyle Allah Resûlü'nden fazla hadis rivâyet etmemiştir. Ancak İbn Kuteybe, “*Te'vil'ü Muhtelifi'l-Hadis*” isimli eserinde Said b. Zeyd'in neredeyse hiç hadis rivâyet etmediğini belirtmektedir.²²⁵

İbn Kuteybe böyle demekle birlikte, Hz. Said'in, Allah Resûlü'nden rivâyet ettiği hadislerle bakıldığında sözkonusu rivâyetlerin neredeyse hiç yok denilecek kadar azımsanamayacağı bir gerçektir. Onun, Kütüb-ü Tis'a'da (Mâlik'in (v.h.795) Muvattâ'ı hâriç), metin değişikliği bulunan kırkdokuz rivâyeti bulunmaktadır. Bunlardan ikisi, Buhâri ve Müslim'in üzerinde ittifâk ettikleri hadistir. Bir tânesi de Müslim'in “*Sahih*” inde yer almayıp Buhâri'nin “*Sahih*” inde geçen hadistir.²²⁶

Said b. Zeyd'in Buhâri'nin “*Sahih'i*” (v.h.256) ile Müslim'in (v.h.261) “*Sahih'i*” nin yanı sıra, Ebû Dâvud'un “*Sünen'i*”(v.h.275), Tirmizi'nin “*Sünen'i*”(v.h.279), İbn-i Mâce'nin “*Sünen'i*” (v.h.273) ve Nesâi'nin (v.h.303) “*Sünen*”inde de rivâyetleri bulunmaktadır.

Said b. Zeyd'in, Ahmed b. Hanbel'in (v.h.241) “*Müsned*” inde ise yirmidokuz rivâyeti bulunmaktadır.²²⁷

²²³ Koçyiğit, Talat, *HadisUsûlü*, s. 170.

²²⁴ İbn Salâh, *Ulûmü'l-Hadis*, s. 4; Ahmed Nâim, *Tecrid-i Sarih Tercemesi*, s. 59.

²²⁵ İbn Kuteybe, *Te'vil'ü Muhtelifi'l-Hadis*, s. 48.

²²⁶ Zehebi, *Siyer*, I, s. 143.

²²⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 105- 121. (1625. hadisten, 1655. hadise kadar.)

İKİNCİ BÖLÜM

SAİD B. ZEYD'İN RİVÂYETLERİ

Hz. Said b. Zeyd, Allah Resûlü'nden hadis rivâyet eden sahâbilerin “Mukillûn” kısmında yer almaktadır. Onun Hz Peygamber'den fazla hadis rivâyet etmemesinin gerekçesi, hadis rivâyetinde ihtiyatlı davranması, hata yapmaktan çekinmesi ve Hz.

Peygamber'e yalan isnâdında bulunma şüphesine düşmekten kaçınmaktı.²²⁸ Said b. Zeyd'in Mâlik'in (v.h.795) Muvattâ'ı hâriç, Kütüb-ü Tis'a'da mükerrerleriyle birlikte yetmiş rivâyeti bulunmaktadır.

Bu bölümde, Hz. Said'in rivâyetlerinin tahrir ve tercümesine, rivâyetlerin kaynak dağılımına, konu dağılımına ve râvilerine yer verilecektir.

I. RİVÂYETLERİN TAHRÎCİ VE TERCÜMESİ

Bu çalışmada, Hz. Said'in rivâyetlerinin tahririnde Ahmet b. Hanbel'in Müsned'i esas alınan ilk kaynaktır. Buhâri ve Müslim'in Sahih'i ile Dârimi, İbn Mace, Ebû Dâvud, Tirmizi, ve Nesâi'nin Sünenler'i müelleflerinin vefât târihine göre kronolojik olarak sıralanmıştır. Her bir metin değişikliği yeni bir hadis olarak gösterilmiştir. Mükerrer rivayetlere yer verilmeyip sadece kaynaklardaki yerlerine atıfta bulunulmuştur. Böylelikle onun, sözkonusu hadis kaynaklarında bulunan kırkdokuz rivâyetine, iki tâne de kendi sözüne yer verilmiştir.

(1)

²²⁸ İbn Salâh, *a.g.e.* , s. 4; Ahmed Nâim, *a.g.e.* , s. 59.

S a uo a u : o U •II rU • o a U
a o I o æ o K a ! a T a a
s K uo j o : o

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III,105, 106, 111, 112.

Buhâri, *Tefsir*, Bakara, 4, Âraf, 2; *Tıb*, 20.

Müslim, *Eşribe*, 28.

İbn Mâce, *Ebvâbu't-Tıb*, 8.

Tirmizi, *Tıb*, 22.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Mu'temir b. Süleyman rivâyet etti (Dedi ki:) Abdülmelik b. Umeyr'den şunu işittim: Amr b. Hureys'in Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den naklen rivâyet ettiğine göre Nebi (a.s.) şöyle buyurdu: “ *Mantar kudret helvası nev'inden bir rızıktır. Suyu da göze şifâdır* ”.

(2)

U a o a uK o| : o K U •I rU • o a U
a o I o o K a ! a g a o a
sU I A oU oO O o U g o : o

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III,108.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Süfyan b. Uyeyne rivâyet etti (Dedi ki:) Biz bu hadisi Zühri'den öğrenip ezberledik. Zühri'nin Talha b. Abdullah b. Avf'tan, Talhânın da Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den naklen rivâyet ettiğine göre Resulüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “ *Malı uğrunu öldürülen kimse şehittir. Kim başkasının arazisinden bir karış miktarı bir yere tecâvüz ederse kıyâmet günü yedi kat yerden isâbet eden toprak o mütecâviz (zâlim) kimsenin boynuna halka gibi geçirilir*”

(3)

[illegible]

a I a u g I a o I o A g OG

o a a

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, s. 108, 109.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Yahyâ b. Said'in Sadaka b. Müsennâ'dan naklen rivâyet ettiğine göre Sadaka b. Müsennâ şöyle dedi: Bize Riyah b. Hars rivâyet etti (Dedi ki:) Muğire b. Şûbe Kûfe'nin en büyük mescidinde idi. Yanında Kûfeliler vardı. Muğire'nin sağında ve solunda bulunuyorlardı. Derken Muğire'nin yanına Said b. Zeyd adında bir zat geldi. Muğire onu çağırdı ve yanına oturttu. Derken Küfeli biri geldi ve Muğire'ye doğru yöneldi ve kötü sözler sarfetti. Said b. Zeyd dedi ki: Bu adam kime sövüyor ey Muğire? Muğire "Ali b. Ebû Tâlib'e" dedi. Said b. Zeyd "Ey Muğire b. Şûbe!" dedi (Üç kere) . " Bu duyduklarım da nedir ? senin yanında Resûlullah (s.a.v.)'ın Ashâbı'na kötü sözler söyleniyor sen bunları ayıplayıp da onlara müdâhale etmiyorsun! Ben Resûlullah'dan kulaklarımın işittiği ve kalbimin bellediği şeye dâir Allah Resûlü (s.a.v.) 'ne şahitlik ederim. Yârin kıyâmet günü Hz. Peygamberle karşılaştığımda benden dâvacı olur diye kendisinden yalan rivâyet etmedim. Allah Resûlü şöyle buyurdu: " *Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Ali cennettedir, Osman cennettedir, Talhâ cennettedir, Zübeyr cennettedir, Abdurrahmân cennettedir, Sa'd b. Mâlik (Sa'd b. Ebi Vakkas) cennettedir, Müminlerin dokuzuncusu cennettedir*". Said b. Zeyd: "Dokuzuncunun ismini söylemek isteseydim söylerdim" dedi. (Riyah b. Hars dedi ki:) Mescitte bulunanlar yüksek sesle Allah'ın adını anarak Said'den istekte bulundular: " Ey Allah Resûlü'nün arkadaşı dokuzuncu kimdir ?" Said dedi ki: " Allah'ın adını anarak benden istekte bulundunuz. Yüce Allah'a andolsun ki ben müminlerin

dokuzuncusuyum. Resûlullah (s.a.v.) da onuncusudur”. Said b. Zeyd bu sözlerinin arkasından bir yemin daha etti ve dedi ki: “ Allah’a andolsun ki bir kimsenin, Resûlullah ile berâber savaş meydanında yüzünün toprak içinde kalması, Nuh (a.s.) kadar yaşasanız dahi sizden birinin yaptığı amelden dahâ faziletli

(4)

. 0. 00 . 0. 00000 . 00 . 0. 0000 . 00 . 0011 . 0000 . 0. 0. 00 . 0000
 . 0. 00 . 00. 000 . 00. 0. 000 . 0. 0000 . 00. 00. 000 . 00. 00. 0. 000 . 0. 000
 . 0. 000 . 000 . 000 . 000 :. 00. 000 . 000 . 0. 00 . 000 . 0. 00. 0. 000 . 0. 00. 0
 . 000 . 00000 . 000 . 00. 000 . 000 . 000 . 0. 00 . 000 . 0000 :. 00. 000 . 0. 000 . 0. 0
 . 000 . 0. 00 . 00. 0. 0000 . 00 . 0. 0000 . 000 . 000 . 00000 . 0000

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 109, 110.

Tercüme: Bize Abullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Vekî rivâyet etti (Dedi ki:) Bize, Süfyan, Husayn’dan, Husayn, Mansur’dan, Mansur, Hilal b. Yesaf’tan, Hilal b. Yesaf da Said b. Zeyd’dan naklen rivâyet etti. (Ahmed b. Hanbel dedi ki:) Veki bir de şöyle dedi: (Sened değişikliği) Mansur, Said b. Zeyd’dan naklen rivâyet etti. (Ahmed b. Hanbel dedi ki:) Veki yine dedi ki: (2. bir sened değişikliği) Husayn, Abdullah b. Zâlim’dan, Abdullah’ın da Said b. Zeyd’dan naklen rivâyet ettiğine göre Nebi (a.s.) şöyle buyurdu: “ *Ey Hirâ dur! Senin üzerinde bir nebi, ya da siddik, ya da şehit vardır*” . Said b. Zeyd dedi ki: “ Hirâ’nın

zerinde Nebi (a.s.), Ebbekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zübeyr, Sa'd, Abdurrahman b. Avf ve Said b. Zeyd vardı. (Allah onlardan râzı olsun.)

(6)

. LI . .SY . SZ .1I . . .

.

. .SY . . O o .

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 111.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Yahya bize Hişam'dan ve İbn Nümeyr'den naklen rivâyet etti. (Yahya dedi ki:) Bize Hişam rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Urve b. Zübeyr) Said b. Zeyd'den naklen rivâyet etti. İbn Nümeyr dedi ki: (Sened değişikliği) Allah Resûlü (s.a.v.) 'nün şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim başkasının arazisinden bir karış yeri haksızlıkla alırsa kıyâmet gününde yedi kat yere kadar o haksız ve mütecâviz kimsenin boynuna halka olarak geçirilir"*. İbn Nümeyr dedi ki (Tereddüd ifâdesi) *"Ya da yedi kat yerden isâbet eden toprak onun boynuna geçirilir"*.

(7)

. □ . □□ . □ . □□□ . □□ . □ . □□□□ . □□ . □□□□ . □□□□ . □□□□ . □□□□

. 11. 1. 111. 1111. 1. 11. 1. 111. 1111. 11 :. 11. 11. 1. 111. 1. 111. 1. 111

. 0 : . .

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 111.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Abdurrahman rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Süfyan, Abdülmelik b. Umeyr'den, Abdülmelik de Amr b. Hureys'den, Amr'ın da Said b. Zeyd'den naklen rivâyet ettiğine göre Said b. Zeyd şöyle dedi: Allah Resûlü elinde mantar ile yanımıza geldi ve şöyle buyurdu: “*Bu nedir biliyor musunuz? Bu kudret helvası türü bir rızıktır. Suyu da göze şifâlıdır*”.

. □ . □□ . □□ • . □□□□ . □□□ . □ . □□□ . □ . □□ . □□ 1I . □□□ • . □ . □□ . □□□

. □□ . □□ . □ . □□□ . □□ . □□□ . □ . □□□□ . □ : . □□□□ . □ . □□□□ . □□ . □ . □□□ . □ . □□

. □□□ . □□□ . □ . □□ . □ . □□□ . □□ . □ . □□□ : . □□□ . □□ . □ . □□□ . □□□ . □□ . □□ . □

. □□□ . . □□□□ . □□□ . . □□□ . □□□ . . □□□ . □□□ . . □□ . □□□ . □□□ . . □ . □□□ : . □□

. □□□ . □ : . □□ L . □□□ . . □□□ . □□□ . . □□□□ . □□□ . . □□□□ . □□□ . . □□□□ . □□□

. □□□ . □□□ L . □□□□ . □□□□

Ahmed b. Hanbel, III, 112.

90

[illegible]

Ahmed b. Hanbel, III, 112.

92

(10)

[illegible]

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 113..

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Abdürrezzak rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Ma'mer, Zühri'den, Zühri, Talhâ b. Abdullah b. Avf'dan, Talha, Abdurrahman b. Sehl'den, Abdurrahman da Said b. Zeyd'den naklen rivâyet ettiğine göre Said b. Zeyd, Resulüllah'ın şöyle buyurduğunu işitmiştir: “*Kim başkasının arazisinden bir karış yeri çalarsa kıyamet gününde yedi kat yer kadar o çalan kişinin boynuna halka olarak geçirilir*”. Ma'mer dedi ki: Zühri'den semâ yoluyla almadığım halde onun rivâyet ettiği hadiste şöyle bir ziyâde Zühri'den bana ulaştı: “*Malı uğruna öldürülen kimse şehittir.*”

(11)

. 0. 000 . 0. 001I . 0. 0000. 0000 . 0. 000. 001I . 000 . 0. 00. 000
 . 0000 . 00. 0. 0000 . 000 . 0o Ig . 0000: . 00. 0000 . 0. 0001I . 0. 0000 . 00
 . 000 . 000 . 0. 00 . 0. 000 . 00 no . 000 . 000 . 000 . 0. 000 . 0000: . 000 . 000
 . 00 . 00 . 00 . 00 . 00 . 0000 . 00 . 0. 000 . 00 . 00 . 00 . 0000 . 0. 00 . 0: . 00
 . 000 . 0. 000 . 0. 000 . 000 . 000 . 00 . 0000 . 00 . 0. 000 . 0000 . 00

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 113.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Yezid b. Hârûn rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Ebû Zî'b, Hars b. Abdurrahman'dan, Hars da Ebu Seleme'den naklen haber verdi. (Ebu Seleme dedi ki:) Mervan b. Hakem(Medine Vâlisi) adamlarına şöyle dedi: “Gidin, o ikisinin, Said b. Zeyd ve Ervâ (binti Üveys) ‘nın arasını bulun” . (Görevliler yanlarına geldiğinde) Said şöyle dedi: “Benim onun (Ervâ'nın) hakkından bir şey aldığımı mı zannediyorsunuz? Allah Resûlü'nün şu şekilde buyurduğunu duyduğuma şahitlik ederim: “*Kim, başkasının arâzisinden bir karış bir yeri hakkı olmadan alırsa yerin yedi katından o alan kimsenin boynuna halka olarak geçirilir. Kim, bir kavmin kölesini (hizmetçisini) onların izni olmaksızın kendi hizmetinde kullanırsa Allah'ın lâneti o kimsenin üzerine olur. Kim, müslüman bir kimsenin malını yalan bir yemin ile(haksızlıkla) alırsa o malda kendisi için bir bereket elde edemez*”.

(12)

. □ . ■■■ . □□□ • . ■■■■ . □ . □□□ . □• . ■■■■ . ■■ . □1I . □□□□ . □ . ■■ . ■■■

. □ . ■■■■ . ■■ . ■■ . □□□ . □ . ■■ . □ : . ■■ . ■■■ . ■■ . □ . ■■ . ■■ . □□ : . ■■ . ■■

. □□□ . ■■

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 114.

Dârimi, *Büyük*, 64.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Ebu'l Yeman rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Şuayb, Zühri'den naklen rivâyet etti (Zühri dedi ki:) Bana Said b. Zeyd rivâyet etti (Dedi ki:) Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu işittim: “*Kim, başkasının arazisinden bir karış yeri haksızlıkla alırsa o yer, kıyâmet günü yedi kat yerden onun boynuna halka olarak geçirilir*”.

(13)

U a o a k U I • U • l I r U • o a U
t o a g o K I I r t l : o g a o a
o U I n U I a O o o ! : O g a
g a o : o g O O U g : o j g t t I I
: □ O u a o I o u j U j | o
□ g □ □ o O o O o o n o U O o | I

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 114.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Yezid rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Muhammed b. İshak, Zühri'den, Zühri, Talha b. Abdullah b. Avf'dan naklen rivâyet etti. (Talha dedi ki:) Ervâ binti Üveys, Kureş'den bir toplulukla berâber bana geldi. Onların arasında Abdurrahman b. Amr b. Sehl de vardı. Ervâ dedi ki: "Said b. Zeyd, benim arazimden kendi arâzisine kendi hakkı olmayan bir yeri kattı. Gidip onunla konuşmanızı istiyorum". (Talha dedi ki:) Biz de Said b. Zeyd'in Akik'teki arazisine gittik. Bizi görünce şöyle dedi: Niye geldiğinizi çok iyi biliyorum. Size Resulüllah'dan duyduğum şeyi haber vereceğim. Allah Resulü'nün şöyle buyurduğunu işittim: "*Kim, başkasının arazisinden*

kendisine ait olmayan bir yeri alırsa kıyâmet gününde yerin yedinci katına kadar onun boynuna halka olarak dolandır. Kim, malı uğruna öldürülürse şehittir”.

(14)

o rU • o 0 U • a U • I rU • o a U
o O I a t o a o g a o a U a o a
g O O o U : O a o I æ o u : o !
sU I A o u

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 115.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Yezid b. Abdi Rebah rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Bakiyye b. Velid rivâyet etti (Dedi ki:) Bana Zübeydi, Zühri'den, Zühri'nin, Talha b. Abdullah'dan naklen rivâyet ettiğine göre Abdurrahman b. Amr b. Sehl, Talha'ya Said b. Zeyd'in kendisine şöyle dediğini haber vermiştir: Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu işittim: *Kim, bir araziden bir şeyi haksızlıkla alırsa, kıyamet gününde yerin yedi katından onun boynuna o arazi halka olarak dolanır".*

(15)

a O I s i : o I a a U • l I r U • o a U
S G u o o g j o u : o n ! u o N U o a a g
K a ! n I : o a O u o g : o
| o K N u o o o | n t I : O g g | g O g u G g : o
L N o a U o E o o a g U o I
a g o U I : a o I o o o o o o : o
j I a o I o : O g o : o I O I I æ
j L : o g a t o a U S o a u a a
I : o : o o : o : o

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III,115.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b.Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Ali b. Âsım rivâyet etti (Dedi ki:) Husayn, Hilal b. Yesaf'dan, Hilal, Abdullah b. Zâlim el-Mâzini'den'den naklen bize haber verdi. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Muâviye, Kûfe'den ayrıldığında Muğire b. Şube'yi vali tayin etti. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Muğire, Hz. Ali'nin hakkında kötü sözler içeren bir hutbe okudu.

(Abdullah b. Zâlim dedi ki:) O sırada ben Said b. Zeyd (r.a.) ‘in yanında idim. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Said b. Zeyd kızıp kalktı ve benim elimden tuttu. Ben de onun arkasından gittim. Said b. Zeyd (r.a.) dedi ki: Şu kendine zulmeden zâlim adamı görmüyor musun? Cennet ehlinden bir zâta (Hz. Ali’ye) lânet etmeyi emrediyor. Dokuz kişinin cennetlik olduğuna şâhitlik ederim. Onuncu kişiye de şâhitlik etsem günahkar olmam. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Ne diyorsun? dedim. Said b. Zeyd (r.a.) dedi ki: Resulüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Ey Hirâ dur! Senin üzerinde sâdece bir nebi, ya da bir sıddık, ya da bir şehit vardır*” . Said b. Zeyd (r.a.) dedi ki: Kimdir onlar? dedim. Allah Resûlü şöyle buyurdu: “*Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Zübeyr, Talha, Abdurrahman b. Avf, Sa’d b. Mâlik*”. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Sonra Said b. Zeyd sustu. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Onuncu kimdir? Dedim. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Said b. Zeyd “Benim” dedi.

(16)

a s i U • Oo! U • a U • lI rU • o a U
a ! a o NU o a a g a t o
o o oo : o Uo I a o U a o I : o K
UI : a o I o Og o o o u o uo o O
I a o I o : o I O I I æ a g o
o R I g a t o a S o U ua a a j
K

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 115.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Muâviye b. Amr rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Zâide rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Husayn b. Abdurrahman, Hilal b. Yesaf'dan, Hilal, Abdullah b. Zâlim et- Teymi'den, naklen, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den naklen rivâyet etti. Said b. Zeyd (r.a.) dedi ki:) Ali

(r.a.)'nin Cennet ehlerinden olduğuna şahitlik ederim.(Abdullah b. Zâlim dedi ki:). Ne diyorsun? Dedim. (Said b. Zeyd dedi ki:) Ali, cennetlik dokuz kişi arasındadır. Onuncunun ismini söylemek isteseydim söylerdim. (Said b. Zeyd dedi ki:) Hirâ dağı sarsıldı.Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu: “ *Ey Hirâ dur! Senin üzerinde ancak bir nebi, ya siddık, ya da şehit vardır*”. (Said b. Zeyd dedi ki:) Resulullah (s.a.v.), Ebubekir, Ömer, Ali, Osman, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd (b. Ebi Vakkas) ve ben. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Said b. Zeyd, kendisini de Cennetlikler arasında zikretti.

(17)

: o I I I U o II o U • II rU • o a U
OI a t o a o g a o a U nOI : o o
O o U : O a o I o u : o ! o
sU I A o u g O

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 116..

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti Dedi ki:) Bana babam (Ahmad b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Ebu'l Abbas rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Yunus ya da Ebû Üveys (İki isim arasında tereddüt etti) rivâyet etti (Dedi ki:) Zühri dedi ki: Bana Talha b. Abdullah b. Avf haber verdi. Abdurrahman b. Amr b. Sehl, Said b. Zeyd'in kendisine şöyle dediğini Talhâ'ya haber verdi: Resûlüllah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim: “*Kim, bir araziden haksız yere (zulümle) bir şey alırsa, o yer kıyamet günü o kimsenin yedi kat yer olarak boynuna geçirilir*”.

(18)

uo a a nOI • I t U •lI rU • o a U
o : o ! a NU o a a g a
I o g | o o oI uu o AuO g a o I
Oo S I : o u I I : Og : o

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 116.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Hammad b. Üsâme rivâyet etti (Dedi ki:) Bana Mis'er Abdülmelik b. Meysere'den, Abdülmelik, Hilal b. Yesaf'dan, Hilal, Abdullah b. Zâlim'den, Abdullah, Said b. Zeyd'den naklen haber verdi. (Said b. Zeyd, dedi ki:) Resûlullah (s.a.v.), karanlık gecenin parçaları gibi olan bir fitneden bahsetti. (Said b. Zeyd, dedi ki:) Zannediyorum ki Allah Resûlü şöyle buyurdu: “ *O fitnenin dehşetinden (korktukları için) insanlar çok hızlı bir şekilde kaçarlardı*”. (Said b. Zeyd, dedi ki:) “İnsanların tamamı mı helak olacak yoksa bir kısmı mı” diye Allah Resûlü'ne sorulunca Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*İnsanlara ölüm yetecek, onların kurtuluşu ölüm olacaktır*”.

(19)

K a uo U • U • I rU • o a U
jŠ a o I o : o a I a K a !
no I : Og U K n a g K a ! d g U !
O I a o I æ o g : o i o a z U
I G I o II o o o : o i o a z U
o I O o T g KG g : o KG g to

Tahric.

Ahmed b. Hanbel, III, 116, 117.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Yezid, rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Mesûdi, Nüfeyl b. Hişam b. Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den, Nüfeyl b. Hişam, babası Hişam b. Said'den, Hişam da babası Said b. Zeyd'den (Nüfeyl'in dedesi) naklen rivâyet etti. (Said b. Zeyd dedi ki:) "Resûlullah (s.a.v.), Mekke'de idi. Zeyd b. Hârise de Allah Resûlü ile berâberdi. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl (Said b. Zeyd'in babası) de onların yanına uğradı. Ordaki hâne sâhipleri,

Hz. Peygamber ve Zeyd b. Hârise için hazırlanmış olan sofraya Zeyd b. Amr'ı da dâvet ettiler. Zeyd b. Amr dedi ki: “Ey kardeşimin oğlu! Ben putlar adına kurban edilen şeyden yemem”. (Said b. Zeyd dedi ki:) Bu olaydan sonra, Nebi (a.s.)'ın putlar adına kurban edilen hiçbir şeyden yediği görülmedi. (Said b. Zeyd dedi ki:) “Ey Allah'ın Resûlü! Babam senin gördüğün ve tanıdığın biriydi. Senin peygamberliğine yetişseydi, şüphesiz sana inanır ve sana tâbi olurdu. Onun için Allah'dan mağfiret (bağışlanma) diler misin” dedim. Allah Resûlü şöyle buyurdu: “*Evet, onun için Allah'dan mağfiret diliyorum. Şüphesiz o, Kıyâmet günü tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir*”.

(20)

t o a uo a O lI O I • U • lI rU • o a U
I ! | s o I g o 0 u o : o o • o lI a
I O O iO o o nI tI : Og ! tg I
A oU O SG O o o0 | I : O a o I o
o o g I Au oo o g E SG o n t sU I
g

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 117.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Yezid rivâyet etti (Dedi ki:) Bize İbn Ebi Zi'b, Hars b. Abdurrahman'dan, Hars, Ebû Seleme'den naklen haber verdi. Ebû Seleme dedi ki: Mervan b. Hakem (Medine Vâlisi) bize şöyle dedi: "Gidin, o ikisinin arasını bulun! (Said b. Zeyd ve Ervâ binti Üveys'in)" Ebû Seleme dedi ki: Said b. Zeyd'in yanına gittik. Said b. Zeyd dedi ki: "Ne dersiniz! Ben onun (Ervâ'nın) hakkından bir şeyi almış olabilir miyim? Resûlüllah'ın şöyle buyurduğunu duyduğuma şahitlik ederim: *Kimbir başkasının arâzisinden bir karışlık bir yeri hakkı olmaksızın alırsa, kıyâmet günü yedi kat yerden i'tibâren o kimsenin boynuna o arâzi parçası halka gibi dolanır. Kim bir kavmin*

izini olmaksızın onların hakkından istifâde ederse Allah'ın lâneti o kimsenin üzerine olur.

Kim din kardeşinin malını yalan yemin ile elde ederse o malda kendisi için bereket olmaz

(21)

S a uo a U • A o o U I U • I rU • o a U
o o : ! Og I u 0g uo o : o T a a
o O I Y o O I t o : o a o I

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 118.

Tercüme: Abdullah bize rivâyet etti (Dedi ki:) Babam (Ahmed b. Hanbel) bana rivâyet etti (Dedi ki:) Ebû Said bize rivâyet etti (Dedi ki:) Kays b. Rebî, bize rivâyet etti (Dedi ki:) Abdülmelik b. Umeyr bize Amr b. Hureys'den naklen rivâyet etti (Amr b. Hureys dedi ki:) Medine'ye geldim ve kardeşimle arâziyi paylaştım. Said b. Zeyd (r.a.) dedi ki: Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Bir ev ve arâzi satıldıktan sonra o satıştan elde edilen para, başka bir ev ve arâzi için harcanmazsa (o para, başka bir ev ve arâziye çevrilmezse) onda bereket olmaz*”.

(22)

t o a o a a I • o I U • I r U • o a U
I o o t r : O O o r G : o s l l
! a O g U : o | g O o t K o T
o O S G O a u o o L I : o o a o I æ o a
U o a o u o g t o o |

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 118, 119.

Tercüme: Abdullah bize rivâyet etti (Dedi ki:) Babam (Ahmed b. Hanbel) bana rivâyet etti (Dedi ki:) Ebu'l Yeman bize rivâyet etti (Dedi ki:) Şuayb, Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Hüseyin'den naklen bize haber verdi. (Abdullah dedi ki:) Lokman (a.s.) 'ın şöyle dediği bana ulaştı: "Ey oğulcuğum! ilmi alimlerle yarışmak için, sefihlerle tartışmak için ya da meclislerde gösteriş yapmak için öğrenme" Oğluna bu şekilde nasihat verdi. Abdullah dedi ki: Bize Nevfel b. Müsâhik, Said b. Zeyd'den, Said b. Zeyd, Nebi (s.a.v.)'den naklen rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Azâbı en çok artıran günahlardan birisi de müslümanın ırzına haksız yere dil uzatmaktır. Şüphesiz bu akrabalık bağı, Rahman'ın parçalarından bir parçadır. Kim akrabalık bağını keserse Allah c.c. ona cenneti haram kılar*"

(23)

I a o U • Uo o U • lI rU • o a U
! a g a o a U a a U a lI a
o g o o : o a o I o o
g o g o g I

Tahric.

Ahmed b. Hanbel, III, 119.

Nesâi, *Tahrimü'd-Dem*, 24.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Süleyman b. Dâvud el- Hâşimi rivâyet etti (Dedi ki:) Bize İbrâhim b. Sa'd, babasından, Sa'd, Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammar b. Yâsir'den, Ebû Ubeyde, Talha b. Abdullah b. Avf'dan, Talha, Said b. Zeyd'den naklen rivâyet etti. (Said b. Zeyd dedi ki:) Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Kim malını müdâfâ ederken öldürülürse şehittir. Âilesi uğruna öldürülen kimse şehittir. Dini uğruna öldürülen kimse şehittir. Canını müdâfâ ederken öldürülen kimse şehittir*”

(24)

o a Oo U •s uK o U •lI rU • o a U
o u : o ! a Z T a Au rU •
o j a Ag | o o o to ! o : O a o I

Tahric:

Ahmed b. Hanbel, III, 120.

Tercüme: Bize Abdullah rivâyet etti (Dedi ki:) Bana babam (Ahmed b. Hanbel) rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Fadl b. Dükeyn rivâyet etti (Dedi ki:) Bize İsrâil İbrâhim b. Muhâcir'den naklen rivâyet etti (Dedi ki:) Bana Amr b. Hureys'den işiten kimse (Buradaki râvi mechuldür) rivâyet etti. Amr b. Hureys, Said b. Zeyd'den şöyle bir rivâyette bulunuyor: (Said b. Zeyd dedi ki:) Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu işittim: “*Ey Arap topluluğu! Sizden öşürü kaldıran Allah(c.c.)’a hamdediniz*”.

(25)

! a I a a I I U a u a rU
I Og o n U iO o I a! O I I IK a
o0 | I : O a b I o I O O aO I
sU I A O o o u g U O o

Tahric:

Buhâri, *Bed'ül-Halk*, 2.

Müslim, *Müsâkat*, 30.

Tercüme: Bana Ubeyd b. İsmâil rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Ebû Üsâme, Hişam'dan, Hişam, babasından (Urve b. Zübeyr'den), Urve, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den naklen rivâyet etti ki, Ervâ binti Üveys, iddia ettiği bir hak hususunda, Said b. Zeyd kendisinin hakkını yedi diye Medine Vâlisi olan Mervân b. Hakem'e şikâyet etti. Bu şikâyet üzerine Said b. Zeyd: Ben bu kadının hakkından bir şey mi eksiltiyor muşum? Şehâdet ederim ki, ben Resûlüllah'ın şöyle buyurduğunu işittim: “*Her kim başkasına ait*

arâziden zalimlikle bir karış yer alırsa, hiç şüphe yok ki kıyâmet gününde o arâzi parçası yedi kat yerden i'tibâren onun boynuna halka yapılır”

(26)

a I o a□ o U rU o o a OI o I U
o u□ o a o U ! I OI a t o
sU I A oU O O o U : O a o I

Tahric:

Buhâri, *Mezâlim*, 13.

Tercüme: Bize Ebu'l Yeman rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Şuayb, Zühri'den naklen haber verdi. (Zühri dedi ki:) Bana Talha b. Abdullah b. Avf, Abdurrahman b. Amr b. Sehl'in kendisine haber verdiğini rivâyet etti. Abdurrahman'ın bildirdiğine göre Said b. Zeyd şöyle dedi: Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu işittim: “*Kim haksızlıkla başkasının arazisinden bir şey alırsa, o arâzi parçası kıyâmet gününde yedi kat yerden onun boynuna halka yapılır*”.

(27)

a uo a juo a g u a u a O I u o a U
a o I o o K a ! a T a
s K Oo r a n t o t o I | o uo j o :

Tahric:

Müslim, *Eşribe*, 28.

Tercüme: Bize Said b. Amr el-Eş'asi rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Abser, Mutarrif'den, Mutarrif, Hakem'den, Hakem, Hasan'dan, Hasan, Amr b. Hureys'den, Amr, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den naklen haber verdi. (Said b. Zeyd dedi ki:) Allah Resûlü

buyurdu ki: “*Mantar, Allah (Tebâreke ve Teâlâ’nın) İsrâîloğullarına indirdiği kudret helvası gibi bir rızıktır. Onun suyu da göze şifâdır*”.

(28)

□□□□ □□□□□□□□ □ □ j uo □□ □□□□ □□ □□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□ □□□□□□□□

11 11 11111 : 11 1111 1111 0 111 111 111111 11 1111 11 1111 11 1111

Tahric:

Müslim, *Eşribe*, 28.

Tercüme: Bize İshak b. İbrâhim de rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Cerir, Mutarrif'den, Mutarrif, Hakem b. Uteybe'den, Hakem, Hasan el-Ureni'den, Hasan, Amr b. Hureys'den, Amr, Said b. Zeyd'den, Said b. Zeyd, Nebi (s.a.v.)'den naklen haber verdi. Nebi (a.s.) buyurdu ki: “*Mantar, Allah'ın Musa'ya indirdiği kudrethelvasındandır. Onun suyu da göze şifâdır*”.

(29)

T o a□ u o S a u o a a K U a l l o U
| o u o j o : a o□ I o o O ! u O
s K Oo E a a o I

Tahric:

Müslim, *Eşribe*, 28.

Tercüme: Bize İbn Ebi Ömer rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Süfyan, Abdülmelik b. Umeyr'den naklen rivâyet etti.(Abdülmelik dedi ki:) Amr b. Hureys'in şöyle dediğini işittim: Said b. Zeyd'in şöyle dediğini işittim: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: “*Mantar, Allah (Azze ve Celle'nin) İsrâîloğullarına indirdiği kudret helvası nev'inden bir rızıktır. Onun suyu da göze şifâdır*”.

(30)

بَابُ الْبُخْلِ فِي الْمَالِ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْبُخْلُ يَكُونُ فِي الْمَالِ وَالْجَنَّةِ وَالْجَنَّةُ فِي الْبُخْلِ وَالْجَنَّةُ فِي الْبُخْلِ

بَابُ الْبُخْلِ فِي الْمَالِ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْبُخْلُ يَكُونُ فِي الْمَالِ وَالْجَنَّةِ وَالْجَنَّةُ فِي الْبُخْلِ وَالْجَنَّةُ فِي الْبُخْلِ

Tahric:

Müslim, *Müsâkat*, 30.

Tercüme: Bize Yahyâ b. Eyyüb, Kuteybe b. Said ve Ali b. Hucr rivâyet ettiler. (Dediler ki:) Bize İsmâil yâni İbn Câfer, Alâ b. Abdurrahman'dan, Alâ, Abbas b. Sehl b. Sa'd b. es- Sâidi'den, o da Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den naklen rivâyet etti ki, Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Her kim zulüm yolu ile bir karış yer alırsa, Allah (c.c.) onu, kıyâmet gününde yedi kat yerin dibinden i'tibâren o kimsenin boynuna dolar*”.

(31)

بَابُ الْبُخْلِ فِي الْمَالِ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْبُخْلُ يَكُونُ فِي الْمَالِ وَالْجَنَّةِ وَالْجَنَّةُ فِي الْبُخْلِ وَالْجَنَّةُ فِي الْبُخْلِ SZ بَابُ الْبُخْلِ فِي الْمَالِ

بَابُ الْبُخْلِ فِي الْمَالِ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْبُخْلُ يَكُونُ فِي الْمَالِ وَالْجَنَّةِ وَالْجَنَّةُ فِي الْبُخْلِ وَالْجَنَّةُ فِي الْبُخْلِ

Tahric:

Müslim, Müsâkat, 30

Tercüme: Bana Harmele b. Yahya rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Abdullah b. Vehb haber verdi (Dedi ki:) Bana Ömer b. Muhammed rivâyet etti. Ona da babası, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den naklen rivâyette bulunmuş ki, Ervâ evinin bir kısmı hakkında kendisinden dâvâcı olmuş da (Said b.Zeyd): Evi ona bırakın! Zirâ ben Resûlüllah (s.a.v.)'i: *“Her kim hakkı olmaksızın bir karış yer alırsa kıyâmet gününde yedi kat yerin dibinden boynunadolacaktır!”* buyururken işittim. Allahım! Eğer bu kadın yalancı ise gözünü kör et! Kabrini de evinde yap! demiş. Râvi diyor ki : Sonra ben bu kadını kör olmuş duvarları yoklarken gördüm. Bana Said b. Zeyd'in bedduâsı isâbet etti; diyordu. Bir ara, bu kadın evde dolaşırken bir kuyunun üzerine uğrayarak içine düşmüş; o da onun kabri oldu.

I I lI a a□ o a ! t U j o A o I U
 o n I g UI O | I I a a o I
 o I o u | o O UI | I Og juo
 o u o a o I o u o a
 sU I A n oU U O o o0 | I : O a o I

Tahric:

Müslim, *Müsâkat*, 30.

Tercüme: Bize Ebu’r Rabi el-Ateki rivâyet etti (Dedi ki:) Bize Hammad b. Zeyd, Hişam b. Urve’dan, o da babasından naklen rivâyette bulundu ki, Ervâ binti Üveys, Said b. Zeyd’in kendi yerinden bir parça aldığını iddia etmiş ve onu Mevan b. Hakem’e dâvaya vermiş. Bunun üzerine Said b. Zeyd: Ben Resûlullah (s.a.v.)’den işittiğim şeyden sonra hiç onun yerinden bir şey alır mıyım? demiş. Mervan: Resûlullah (s.a.v.)’den ne işittin diyince: Ben Resûlullah (s.a.v.)’i: “*Her kim zulüm yolu ile bir karış yer alırsa, yedi kat yerin dibi ne kadar boynuna dolandır*” buyururken işittim cevâbını vermiş. Bunun üzerine Mervan kendisine: Bundan sonra senden herhangi bir beyyine (delil) istemiyorum; demiş. Said de: “Allâhım, eğer bu kadın yalancı ise gözünü kör et; ve kendisini yerinde öldür” diye beddua etmiş. Râvi diyor ki: Bu kadın kör olmadan ölmedi. Sonra bir defâ kendi yerinde dolaşırken birden bir çukura düşerek öldü.

(33)

ﺑﺎﺑﯩﻤﯩﺰ ﺑﯩﺰﻩ ﺋﯘﺑﻪﻳﺪﯗﻟﻼﮪ ﺑ. ﻣﯘﺍﺯ ﺍﻟ- ﺍﻧﺒﻪﺭﯨ ﺋﯩﻠﻪ ﺳﯘﻳﻪﻳﺪ ﺑ. ﺳﺎﯨﺪ ﻭﻩ ﻣﯘﮪﻤﻤﻪﺩ ﺑ.

ﺁﺑﺪﯨ'ﻟ- ﺁ'ﻻ ﺗﻮﭘﺘﺎﻥ ﻣﯘ'ﺗﻪﻣﯩﺮ'ﺩﻩﻥ ﺭﯨﻮﺁﻳﻪﺕ ﺋﻪﺗﺘﯩﻠﻪﺭ. ﺇﺑﻨﯘ ﻣﯘﺍﺯ ﺩﻩﺩﯨ ﻛﯩ: ﺑﯩﺰﻩ ﻣﯘ'ﺗﻪﻣﯩﺮ ﺑ.

ﺳﯘﻟﻪﻳﻤﺎﻥ ﺭﯨﻮﺁﻳﻪﺕ ﺋﻪﺗﺘﯩ. (ﺩﻩﺩﯨ ﻛﯩ:) ﺑﺎﺑﺎﻡ ﺷﯘﻧﯘ ﺳﻮﻳﻠﻪﺩﯨ: ﺑﯩﺰﻩ ﺋﻪﺑﯘ ﺋﻮﺳﻤﺎﻥ, ﯘﺳﺎﻣﻪ ﺑ. ﺯﻩﻳﺪ

ﺑ. ﮪﺎﺭﯨﺴﻪ ﺋﯩﻠﻪ ﺳﺎﯨﺪ ﺑ. ﺯﻩﻳﺪ ﺑ. ﺁﻣﺮ ﺑ. ﻧﯘﻓﻪﻳﻞ'ﺩﻩﻥ ﺭﯨﻮﺁﻳﻪﺕ ﺋﻪﺗﺘﯩ. ﺋﻮﻧﻼﺭ ﺩﺍ ﺭﻩﺳﯘﻟﯘﻟﻼﮪ

Tahric:

Müslim, *Zikr*, 26.

Tirmizi, *Edeb*, 65.

Tercüme: Bize Ubeydullah b. Muaz el- Anberi ile Süveyd b. Said ve Muhammed b. Abdi'l- A'la toptan Mu'temir'den rivâyet ettiler. İbnü Muaz dedi ki: Bize Mu'temir b. Süleyman rivâyet etti. (Dedi ki:) Babam şunu söyledi: Bize Ebû Osman, Üsâme b. Zeyd b. Hârise ile Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den rivâyet etti. Onlar da Resûlüllah (s.a.v.)'den naklen rivâyet etmişler ki, şöyle buyurmuş: *“Kendimden sonra, insanlar içinde erkeklere kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadı”*.

(34)

a Au S a uo a a a K I o i o U U
a o I æ o a Z K a ! u O T
s o K Oo r a o I | o uo j o I

Tahric:

İbn Mâce, *Ebvâbu'tıb*, 8.

Tercüme: Bize Muhammed b. Sabbâh rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Süfyan b. Uyeyne, Abdülmelik b. Umeyr'den naklen rivâyet etti. Abdülmelik, Amr b. Hureys'in şöyle dediğini işitti: Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in, Nebi (s.a.v.)'den naklen şöyle bir rivâyette bulunduğunu işittim: “*Mantar, Allah'ın İsrâîl oğullarına indirdiği nimetten bir nevidir. Suyu da göz (hastalığına) şifâdır*” .

(35)

[illegible]

Tahric:

İbn Mâce, *Hudûd*, 21.

Tirmizi, Diyât, 22.

Nesâî, *Tahrimü'd-dem*, 22.

Tercüme: Bize Hişam b. Ammar rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize, Süfyan, Zühri'den, Zühri, Talha b. Abdullah b. Avf'dan, Talha, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den, Said b. Zeyd, Nebi (s.a.v.)'den naklen rivâyet etti. Nebi (s.a. v.) buyurdu ki: *“Malını korurken ölen kimse şehittir”*.

(36)

o Ruuo I Ruuo o I U a U a U
I o O K a ! Au uo a
a Uo ua Uo a Uo j I : Og a a a o
A o Og Uo t o a Uo Uo S o Uo U Uo
I o

Tahric.

İbn Mâce, *Mukaddime*, 11.

Tercüme: Bize Hişam b. Ammar rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize İsâ b. Yunus rivâyet etti.

(Dedi ki:) Bize Sadaka b. Müsennâ (Ebû Müsennâ en- Nehai), dedesi Riyah b. Hâris'den

naklen rivâyet ettiğine göre Riyah, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl ‘in şöyle dediğini işitmiştir: Resûlullah (s.a.v.), Aşere-i Mübeşşere’nin onuncusu idi. Çünkü Resûlullah şöyle buyurdu: “ *Ebubekir cennettedir, Ömer cenettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talhâ cennettedir, Zübeyr cennettedir, Sa’d cennettedir ve Abdurrahman b. Avf cennettedir*” buyurdu. Riyah b. Hars diyor ki: Said b. Zeyd’de dokuzuncu zat kimdir? diye soruldu. O da “ Dokuzuncu benim” diye cevap verdi.

(37)

g o a s i a a a l l o U U U
n a o I o a I o ! a N U o a a
o I o a I O I I æ a g o U o : O u
! o g a o S o U a u a a j I a

Tahrir:

İbn Mâce, *Mukaddime*, 11.

(38)

□□□□ □□ □□□ □□□□ N □□ □□□□ □□ □□

İbn Mâce, *Tahâret*, 41.

Tercüme: Bize Hasan b. Ali el-Hilal rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Yezid b. Hârûn rivâyet etti (Dedi ki:) Biznaklen rivâyet e Yezid b. İyâd rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Ebû Sifâl, Rebah b. Abdurrahman b. Ebu Süfyan’dan naklen rivâyet ettiğine göre, Rebah Said b. Zeyd’in kızı olan büyükannesinden (Esmâ binti Said b. Zeyd) işittiğine göre büyükannesi, babası Said b. Zeyd’in Allah Resûlü’nün şöyle buyurduğunu aktardığını hatırlamaktadır: “*Abdesti olmayan kimsenin namazı yoktur. Allah’ın adını anmayan kimsenin de abdesti yoktur*”.

(39)

a a g a s i O I o a o U U
o n! uo NU o a a g a i a K NU o
a ! u o n! uo NU o a s g K
t I O g ! | g u g ol g j o n g o u □ o K

o o u N o a Uo E o a g Nu o o | n
a o I o o o o L Ot o
o o o " I O I I æ a o Uo : o a
II S o □ U a ua a j I a o I o
I o L j g o o g a t o a A o

Tahric:

Ebû Dâvud, *Sünnet*, 8.

Tercüme: Bize Muhammed b. Alâ, İdris'den naklen rivâyet etti. (İdris dedi ki:) Husayn, bize Hilal b. Yesaf'dan, Hilal, Abdullah b. Zâlim el-Mâzini'den naklen rivâyet etti. Süfyan da Mansur'dan, Mansur, Hilal b. Yesaf'dan, Hilal, Abdullah b. Zâlim el-Mâzini'den naklen rivâyet etti. (İbn İdris dedi ki:) Süfyan, senette kendisiyle Abdullah b. Zâlim arasında bulunan kişiyi zikretti. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in şöyle dediğini işittim. (Falan kimse yani Muâviye, Kûfe'ye gelince, falan şahıs yani Muğire b. Şube kalkıp bir hutbe okudu. Bu hutbesinde Hz. Muâviye'yi övüp Hz. Ali'yi kötüledi. Bunun üzerine Said b. Zeyd elimden tuttu ve hatibe işâret ederek:) “Şu zâlimi görüyor musun? Ben dokuz kişinin cenetlik olduğuna şahitlik ederim. Eğer onuncu kişinin cennetlik olduğuna da şahitlik etsem günâha girmiş olmam. (Râvilerden İbn İdris dedi ki: Bu hadisteki “ günaha girmiş olmam” anlamına gelen “lem iysem” kelimesini Araplar “lem âsem” şeklinde okurlar.) Abdullah b. Zâlim dedi ki: Ben, Said b. Zeyd'den bu sözleri işitince kendisine “Cennetlik olan o dokuz kişi kimdir?” dedim.

Bana şöyle cevap verdi: Resûlullah Hirâ dağı üzerinde iken dağ bir ara zelzele ile sarsılmaya başlayınca Resûlullah dağa hitâben “*Ey Hirâ Dağı sakin ol. Çünkü şu anda senin üzerinde bir peygamber, bir sıddık, bir de şehit vardır*” buyurdu. Bunun üzerine dağın sarsılması sona erdi. (Ben tekrar cennetlik olan bu dokuz kişi kimdir? dedim.) Resûlullah (s.a.v.), “(Bu cennetlikler) *Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa’d b. Ebi Vakkas, Adurrahman b. Ayf’dır*” buyurdu. (Abdullah b. Zâlim dedi ki:) Onuncu kimdir? dedim. Said b. Zeyd biraz durakladı ve sonra “Benim” dedi.

t o a a i o uo a U o a aK U
I Og ! Og o a a |g uo I o
Uo æ o Uo a : O u nI a o I o a
S o Uo U Uo a Uo ua Uo a Uo j I
O Uo g a t o a Uo Uo o o
! Og o Og o j g o Og o o

Tahric:

Ebû Dâvud, *Sünnet*, 8.

Tercüme: Bize Hafs b. Ömer en-Nümeri rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Şube, Hur b. es-Sayyah’dan, Hur da Abdurrahman b. Ahnes’den naklen rivâyet ettiğine göre Abdurrahman bir gün Kûfe mescidinde iken adamın biri kalkıp Hz. Ali’ye dil uzatmış. Bunun üzerine Said b. Zeyd ayağa kalkıp: “Ben Resûlullah’ı “*On kişi cennettedir: Peygamber cennettedir, Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talhâcennettedir, Zübeyr b. Avvâm cennettedir, Sa’d b. Mâlik cennettedir, Abdurrahman b. Avf cennettedir*” derken işittiğime şahitlik ederim. Eğer dileseydim (cennetliklerden) onuncusunun ismini de verirdim” dedi. (Abdurrahman dedi ki:) Orada bulunanlar “O kimdir?” dediler. Said b. Zeyd cevap vermedi. Sonra tekrar “Kimdir o?” dediler. “Said b. Zeyd” cevâbını verdi

rU Ruuo o I U ! o o a U I U
 ! g g j o I a g j o g a o a o o u o
 I g o a a o I g K a
 o o | Og g O g O a o O g j o
 L o a a o I o II I I o a Og
 a o I I r G n O a o I o u I S G t j t
 o L k " U o a U o j I " : O o o a r g O N
 I a S g O G a o I o A u
 a a a

Tahric:

Ebû Dâvud, *Sünnet*, 8.

Tercüme: Bize Ebû Kâmil rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Abdü'l-Vâhid b. Ziyad rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Sadaka b. Müsennâ en- Nehai rivâyet etti. (Dedi ki:) Bana dedem Riyah b. Hars rivâyet etti. (Dedi ki:) Kûfe mescidinde falan kimsenin (Muğire'nin) yanında oturuyordum. Yanında Kûfeli bazı kimseler de vardı. Derken Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl geldi. (Muğire) ona "Merhabâ" dedi ve kendisini selamladı, ayağının

yanındaki koltuk üzerine oturttu. O sırada Kûfe halkından, Kays b. Alkame denilen bir adam geldi ve yönünü Muğire'ye dönüp sövmeye başladı. Said b. Zeyd (Muğire'ye dönerek) : “Bu adam kime sövüyor?” dedi. (O da) : “Ali'ye sövüyor “ cevâbını verdi. Bunun üzerine Said b. Zeyd: Görüyorum ki Resûlullah (s.a.v.)'in sahâbilerine senin yanında kötü söz sarfediliyor da sen bunu kötü görmüyor ve buna engel olmuyorsun. Ben, Resûlullâh'ı şöyle buyururken işittim -ve ben onun söylemediği bir şeyi onun adına söylemeye de ihtiyaç duymam. Çünkü yârın kıyâmet gününde kendisiyle karşılaştığım zaman bunun hesâbını benden sorar: “*Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir...*” Said b. Zeyd, hadisi rivâyete devam edip, bir önceki hadisin mânâsını rivâyet etti. Sonra “Muhakkak ki onlardan birinin Resûlullah (s.a.v.)'la birlikte savaşta bulunup orada yüzünün tozlanması birinizin ömür boyu (yaptığı) amelden daha hayırlıdır. İstersen kendisine Nuh (a.s.)'un ömrü kadar ömür verilmiş olsun”.

(42)

I İr o u o o I U o a U
U a a U a lI a I a o a OgGo
o : o a o I œ o! a g a 0 a
g I I I o g

Tahric:

Ebû Dâvud, *Sünnet*, 32/ 28, 29.

Tercüme: Bize Hârun b. Abdullah rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Ebû Dâvud et-Tayâlisi ve Süleyman b. Dâvud yâni Ebû Eyyub el-Gâfiki, İbrâhim b. Sa'd'den, İbrâhim, babası Sa'd'den, Sa'd, Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammar b. Yâsir'den, Ebû Ubeyde, Talha b. Abdullah b. Avf'dan, Talhâ, Said b. Zeyd'den, Said de Nebi (s.a.v.)'den naklen rivâyet ettiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurdu: “*Malı uğruna öldürülen kimse şehittir. Âilesini koruma uğruna öldürülen kimse şehittir. Canını koruma uğruna öldürülen kimse şehittir. Dini uğruna öldürülen kimse şehittir*”

(43)

a g a i a A o I U U
o o l O g I u g g | g a o I æ o a □ o !
" : a o I o O g j | I O o
o o n o I g o " O o j S

Tahric:

Ebû Dâvud, *Fiten*, 7/ 7.

Tercüme: Bize Müsedded rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Ebü'l Ahvas Selâm b. Süleym'den, Selâm, Mansur'dan, Mansur, Hilal b. Yesaf'dan, Hilal, Said b. Zeyd'den naklen rivâyet etti. Said dedi ki: Biz Resûlullah (s.a.v.)'ın yanında idik. Efendimiz, fitneyi anlattı ve onu çok dehşetli gösterdi. Bunun üzerine "Yâ Resûlullah, eğer bu fitne bize yetişirse bizi mahveder" dedik (veya dediler) Resûlullah (s.a.v.): "*Hayır, şüphesiz öldürülmeniz size yeter*" buyurdu. Said b. Zeyd (r.a.): " Ben kardeşlerimi (hep) öldürülmüş gördüm" dedi.

(44)

a a O a g l l o U ! u o L I U
o I K U ! I l a t t o a a
a ua Uo a Uo j o Uo a : o a o I
o l g o A o l l a l t o a U S o
I n T o o a o l o o Oo Og o a j
Uo a o

Tahric:

Tirmizi, *Menâkib*, 86.

Tercüme: Bize Sâlih b. Misvar el-Mervezi rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize İbnü Ebi Füdeyk, Mûsâ b. Yâkub'dan, Mûsâ, Amr b. Said'den, Amr, Abdurrahmân b.Humeyd'den, Abdurrahman, babası Humeyd'den naklen rivâyet ettiğine göre bir ara Said b. Zeyd,

Humeyd'e Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu naklen rivâyet etti: “*On kişi cennettedir. Ebûbekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman, Ali, Zübeyr, Talhâ, Abdurrahman, Ebû Ubeyde ve Sa’d b. Ebi Vakkas cennettedir*”. Humeyd dedi ki: Said b. Zeyd, cennetlik bu dokuz kişiyi saydı. Onuncu kişide sustu. Bunu üzerine ordaki insanlar dedi ki: “Ey Ebû Âver! Allah rızâsı için senden onuncunun kim olduğunu söylemeni istiyoruz”. Said b. Zeyd dedi ki: “Allah’ın adını anarak onuncunun kim olduğunu sordunuz. Ebû Âver de (Said b. Zeyd) cennettedir.

(45)

o a a g a s i O I U A t I U
Uo EI o a I o I K a ! a n! uo NU
a o I o A o G o L u o a
o o I O I I æ a g o U I : O g o S
S o U a u a a j I a o I o
I o o g o g a t o a

Tahric:

Tirmizi, *Menâkib*, 93.

Tercüme: Bize Ahmed b. Müni rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Hüseyim rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Husayn, Hilal b. Yesaf’dan, Hilal, Abdullah b. Zâlim el-Mâzini’den, Abdullah da Said b. Zey’den naklen rivâyet ettiğine göre Said (r.a.) şöyle demiştir: “Dokuz kişinin

cennette olduklarına şehâdet ederim ve onuncusunun da cennette olduğuna şehâdet etsem günahkar olmam”. Bunun üzerine “Nasıl oluyor bu?” diye soruldu. Said b. Zeyd dedi ki: Peygamber (s.a.v.) ile berâber Hirâ dağında idik; Dağ sallanınca Resûlullah, “*Yerinde dur Hirâ!*” buyurdu. “*Çünkü senin üzerinde ancak bir peygamber veya bir siddik veya bir şehit vardır*”. “Sonra “ Onlar kimlerdir?” diye soruldu. Said b. Zeyd dedi ki: “Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zübeyr, Sa’d, Abdurrahman b. Avf ”. Sonra “Onuncusu kimdir?” diye soruldu. Said (r.a.): “Ben” dedi.

(46)

lo a o a lo U o O n O I o t a U
! a g a o a U a a U a
o g o : O a o I o u: o
g I o g o g

Tahrir:

Tirmizi, *Diyât*, 22.

Tercüme: Bize Abd b. Humeyd rivâyet etti. (Dedi ki:) Bana Ya'kub b. İbrâhim b. Sa'd haber verdi. (Dedi ki:) Bize babam (İbrâhim), babası (Sa'd)'dan (İbrâhim'in dedesi), Sa'd, Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Yasir'den, Ebû Ubeyde, Talha b. Abdullah b. Avf'dan, Talha da Said b. Zeyd'den naklen rivâyet etti. Said (r.a.) dedi ki: Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: *“Malı uğruna öldürülen kimse şehittir. Dini uğruna öldürülen kimse şehittir. Canını koruma uğruna öldürülen kimse şehittir. Âilesi uğruna öldürülen kimse şehittir”*.

(47)

a a uKuo U : o O o a i U
a t a u K lI a uo KU lI a t o
o o | N u U : O a o I o u : o I
a

Tahric:

Tirmizi, *Tahâret*, 20.

Tercüme: Bize Nasr b. Ali ve Bişr b. Muaz el-Akedi rivâyet etti. (Dediler ki:) Bize Bişr b. Mufaddal, Abdurrahman b. Harmelevden, Abdurrahman, Harmelev b. Ebi Sifâl el-Mürî'den, Harmelev, Rabah b. Ebi Süfyan b. Huvaytîb'tan, Harmelev, büyükannesinden (Esmâ b. Said b. Zeyd), Esmâ da babasından naklen rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu işittim: *“Abdeste başlarken besmele çekmeyen kişi için abdest yoktur”*.

(48)

o a k U U o a l o o k OI
: o a o I æ o a ! a g a o a U a
g to

Tahric:

Nesâi, *Tahrimü'd-dem*, 22.

Tercüme: Bize İshak b. İbrâhim haber verdi.(Dedi ki:) Bize Abde haber verdi. (Dedi ki:) Bize Muhammed b. İshak Zühri'den, Zühri, Talha b. Abdullah b. Avf'dan, Talhâ da Said b. Zeyd'den, Said (r.a.), Nebi (s.a.v.)'den naklen rivâyet ettiğine göre (Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:) “*Malını korumak için mücâdele ederken öldürülen kimse şehittir*”.

(49)

o U o t o a U o a a O I
æ o a ! a g a o a U a U a II a I a

g t o g O g t o : o a o I
g I t o

Tahric:

Nesâi, *Tahrimü'd-dem*, 23.

Tercüme: Bize Amr b. Ali haber verdi. (Dedi ki:) Bize Abdurrahman b. Mehdi rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize İbrâhim b. Sa'd, babasından, o da Ebû Ubeyde b. Muhammed'den, Ebû Ubeyde, Talha b. Abdullah b. Avf'dan, Talha, Said b. Zeyd'den, Said de Nebi (s.a.v.)'den rivâyet ettiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurdu: “*Malı uğruna mücâdele edip öldürülen kimse şehittir. Canı için mücâdele edip öldürülen kimse şehittir. Âilesinin şerefi için mücâdele edip öldürülen kimse şehittir*”.

(50)

! u o o a a u a K U o U
o a OUu a r I O o : O g j o K a
j u I | o g o o I I a I o

Tahric:

Buhâri, Fadâil-ü Sahâbe, 33..

Tercüme: Bize Kuteybe b. Said rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Süfyan, İsmâil'den, İsmâil de Kays (b. Ebi Hâzim)'dan naklen rivâyet etti. (Kays dedi ki:) Ben, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den işittim, Kûfe mescidinde şöyle diyordu: “ Yemin olsun ben kendimi şu halde görmüşümdür: Ömer b. Hattab İslâm'a girmeden önce (Tazyik ve horlama yaparak bir esir gibi) beni sanki bir bağla İslâm üzerine sebâta bağlayıcı idi. Eğer Osman'a yaptıklarınızdan dolayı (Hz. Osman'ın şehit edilmesi) Uhut dağı yerinden gitseydi, elbette gitmeye lâayık olmuş olurdu ”.

u o o U a u U SZ U Ruuo U rU
oO o o I I I I o a a OU r I O O !
oO I oOU j u I u

Tahric:

Buhâri, Fadâil-ü Sahâbe, 34.

Tercüme: Bize Muhammed b. Müsennâ rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Yahyâ rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize İsmâil rivâyet etti. (Dedi ki:) Bize Kays (b. Ebi Hâzim) rivâyet etti. (Dedi ki:) Said b. Zeyd'den işittim, bir topluluğa hitâben şöyle diyordu: "Ben kendimi öyle bir halde görmüşümdür ki, Ömer müslüman olmadan önce ben ve zevcem olan kızkardeşi (Fâtıma binti Hattab) İslâm'a girdiğimiz için hakâret ve baskı yaparak beni İslam üzerine sebâta bağlayan Ömer olmuştur. Eğer sizin Osman'a yaptığınız katl işinden dolayı Uhud Dağı yerinden gitseydi, elbette yerinden gitmesi vâcib olmuş olurdu

A. Kaynak Dağılımı

Bu kısımda, Hz. Said'in rivâyetlerinin Kütüb-ü Tis'a'daki dağılımı şematik olarak gösterilmiştir. Çalışmada, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'indeki rivâyetler tabloda ilk sırada gösterilmektedir. Diğer eserler de müelliflerinin vefât târihlerine göre kronolojik olarak sıralanmıştır.

Tablo 1 (Hadislerin Kaynak Dağılımı)

Hadis No:	İbn Hanbel	Dârimi	Buhâri	Müslim	İbn Mâce	Ebû Dâvud	Tirmizi	Nesâi
1	X		X	X	X		X	
2	X							
3	X							
4	X							
5	X							
6	X							
7	X							
8	X							
9	X							

10	X							
11	X							
12	X	X						
13	X							
Hadis No:	İbn Hanbel	Dârimi	Buhâri	Müslim	İbn Mâce	Ebû Dâvud	Tirmizi	Nesâi
14	X							
15	X							
16	X							
17	X							
18	X							
19	X							
20	X							
21	X							
22	X							
23	X							X
24	X							
25			X	X				
26			X					
27				X				

28				X				
29				X				
30				X				
31				X				
32				X				
33				X			X	
34					X			
35					X		X	X
Hadis	İbn	Dârimi	Buhâri	Müslim	İbn	Ebû	Tirmizi	Nesâi
No:	Hanbel				Mâce	Dâvud		
36					X			
37					X			
38					X			
39						X		
40						X		
41						X		
42						X		
43						X		
44							X	
45							X	

46							X	
47							X	
48								X
49								X
50			X					
51			X					

B. Konu Dağılımı

Hadislerin konu dağılımında, Ahmed b. Hanbel'in Müsnedi'nin dışındaki eserler kaynak dağılımında olduğu gibi kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu tabloda mükerrer rivâyetlere de yer verilmiştir. Bu tabloda, konularına göre rivâyetlere yer verildiği için Ahmed b. Hanbel'in Müsnedi'ndeki rivâyetler bulunmamaktadır.

Tablo 2 (Hadislerin Konu Dağılımı)

Konu	Dârimi	Buhâri	Müslim	İbn	Ebû	Tirmizi	Nesâi
------	--------	--------	--------	-----	-----	---------	-------

				Mâce	Dâvud		
Bedü'l Halk		1					
Büyu'	1						
Diyât						3	
Ebvâbu't Tıb				1			
Edeb						1	
Eşribe			7				
Fadâil-ü Sahâbe		2					
Fiten					1		
Hudûd				1			
Menâkib						3	
Mezâlim		1					
Konu	Dârimi	Buhâri	Müslim	İbn Mâce	Ebû Dâvud	Tirmizi	Nesâi
Mukaddime				2			
Müsâkât			4				
Sünnet					4		

Tahâret				1		1	
Tahrimü'd Dem							4
Tefsir		2					
Tıb		1				1	
Zikr			1				
Toplam	1	7	12	5	5	9	4
43							

C. Râvileri

Bu çalışmada Hz. Said'in râvileri, fazla rivâyeti olanlar ve diğer râviler olmak üzere iki kısımda ele alınmıştır.

1. Fazla Rivâyeti Olanlar

a) Amr b. Hureys b. Amr b. Osman b. Abdullah b. Ömer el-Kureysi, el-Mahzûmi²²⁹(v. h.85)²³⁰

Sahâbe'den olan Amr b. Hureys, yine kendisi gibi sahâbi olan Said b. Hureys'in kardeşidir.²³¹

Amr b. Hureys, Hz. Peygamber'den, kardeşi Said b. Hureys'den (v.h.?), Hz. Ebûbekir (v.h.13), Hz. Ömer (v.h.23), Hz. Ali (v.h.40), Hz. Abdullah b. Mes'ud (v.h.32), Hz. Said b. Zeyd (v.h.51) ve Adiy b. Hâtem'den (v.h.68) hadis rivâyet etmiştir.

²³²

Kendisinden ise, İsmâil b. Ebi Hâlid, İsmâil'in âzatlısı Esbû, Amr b. Hureys'in oğlu Câfer b. Amr, Hasan Ureni, Halef b. Halife, Said b. Merdânebe, Sûka, Ebû Hemmâm Abdullah b. Yesâr el-Kûfi, Abdûlmelik b. Umeyir, Ata es- Sâib, Amr'ın kardeşi Abdûlmelik'in oğlu Amr b. Abdûlmelik b. Hureys, Muğire b. Sübey, Muğire'nin âzatlısı Ebû Mûsâ Hârûn b. Selmân el- Ferrâ, Velid b. Serii ve Ebu Esved el- Muhâribi hadis rivâyet etmiştir.²³³

²²⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, s. 534; Mizzi, *Tehzibü'l-Kemâl*, XXI, s. 580, 581; Zehebi, *Siyer*, II, s. 2944; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, IV, s. 328.

²³⁰ İbn Sa'd, *a.g.e.*, VI, s. 535; Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 328.

²³¹ Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 581; Zehebi, *Siyer*, II, s. 2944.

²³² Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 580; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, IV, s. 328.

²³³ Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 581, 582; İbn Hacer, *a.g.e.*, IV, s. 328.

H. Peygamber vefât ettiğinde Amr b. Hureys 12 yaşındaydı.²³⁴ Amr b. Hureys h.85 yılında vefât etmiştir.²³⁵

b) Talhâ b. Abdullah b. Avf ez-Zühri el-Kureşî²³⁶ el-Medenî²³⁷ (v. h.97)²³⁸

Talhâ, Abdurrahmân b. Avf'ın (v.h.32) kardeşi Abdullah'ın oğludur.²³⁹ Yezid b. Muâviye'nin (v.h.64) hilâfeti zamânında Medine kadılığı yapmıştır. Said b. Müseyyib (v.h.94), Talhâ'nın idâreciliğinden duyduğu memnûniyeti "Onun gibi iyi bir idâreci görmedik" ifâdesiyle dile getirmiştir.²⁴⁰

Talhâ, amcası Abdurrahmân b. Avf (v.h.32), Hz. Osman (v.h.35), Hz. Said (v.h.51), Hz. Abdullah b. Abbas (v.h.68), Abdurrahmân b. Ezher ez-Zühri (v.h.?), Abdurrahmân b. Amr b. Sehl el-Medenî (v.h.?), İyâd b. Müsâfi (v.h.?), Ebû Bekre es-Sekâfi (v.h.?), Ebû Hüreyre (v.h.57) ve Hz. Âişe'den (v. h. 57) hadis rivâyet etmiştir.²⁴¹

Talhâ'dan ise amcası Abdurrahmân'ın torunu Sa'd b. İbrâhim b. Abdurrahmân b. Avf, Ebû ez-Zinâd Abdullah b. Zekvân, amcası Abdurrahmân'ın diğer torunu Abdülaziz b. Ömer b. Abdurrahmân b. Avf, Muhammed b. Zeyd b. Muhâcir, Muhammed b. Müslim b. Şhâb ez-Zühri, Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr b. Yâsir hadis rivâyet etmiştir.²⁴² Talhâ b. Abdullâh, h. 97 yılında vefât etmiştir.²⁴³

²³⁴ Mizzi, *Tehzibü'l- Kemâl*, XXI, s. 582; İbn Hacer, *Tehzibü't- Tehzib*, IV, s. 328.

²³⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, s. 534; Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 580, 581.

²³⁶ Mizzi, *Tehzibü'l-Kemâl*, XXI, s. 48.

²³⁷ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, s. 16.

²³⁸ Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 409; İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 16.

²³⁹ Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 408; İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 16.

²⁴⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, s. 159; Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 408; İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 16.

²⁴¹ Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 408; İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 16.

²⁴² Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 408; İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 16.

²⁴³ Mizzi, *a.g.e.*, XXI, s. 409; İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 16.

İbn Sa'd, Talhâ'nın çok hadis rivâyet ettiğini ve sika olduğunu belirtmektedir.²⁴⁴ İbn Main, Ebu Zur'a, Nesâi ve İcli de Talhâ'nın sika olduğunu ifâde etmektedirler.²⁴⁵

c) Abdurrahmân b. Amr b. Sehl el-Ensâri el-Medeni²⁴⁶ (v. ?)

Dedesı Sehl'e nisbet edilen Abdurrahmân, Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas (v.h.55), Hz. Said b. Zeyd (v.h.51) ve Hz. Osman'dan (v.h.35) hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise oğlu Amr b. Abdurrahmân, Talhâ b. Abdullah b. Avf, Hâris b. Abdurrahmân b. Ebû Zübâb ed-Devsî, Abdurrahmân b. el-Medeni'nin babası İshâk b. Hâris el-Kureyşî hadis rivâyet etmiştir.²⁴⁷

İbn Hazm, Abdurrahman'ın sika olduğunu belirtmektedir.²⁴⁸

Abdurrahmân b. Amr, Said b. Zeyd'den 8 hadis rivâyet etmiştir.

d) Abdullah b. Zâlim et-Teymi el-Mâzini²⁴⁹ (v.h.?)

Hz. Said'den, Cennet'le müjdelenen on sahâbi hadisini rivâyet etmiştir. Kendisinden Simâk b. Harb, Abdülmelik b. Meysere, Hilâl b. Yesâf ve Fülân b. Hayyân hadis rivâyet etmiştir.²⁵⁰

İcli, Abdullah'ın sika olduğunu söylemektedir.²⁵¹

²⁴⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, s. 160.

²⁴⁵ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, s. 16.

²⁴⁶ Mizzi, *Tehzibü'l-Kemâl*, XVII, s. 299; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, s. 16.

²⁴⁷ Mizzi, *a.g.e.*, XVII, s. 299; İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 16.

²⁴⁸ İbn Hacer, *Tehzib*, III, s. 398.

²⁴⁹ İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 176; Mizzi, *a.g.e.*, XV, s. 134.

²⁵⁰ Mizzi, *a.g.e.*, XV, s. 135; İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 176.

²⁵¹ İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 176.

e) Abdurrahmân b. Ahnes el-Kûfi²⁵² (v.h.?)

Hz. Said'den yine cennetle müjdelenen sahâbiler konulu hadisi rivâyet eden bir başka râvidir. Kendisinden, Hâris b. Hâris b. Abdurrahmân en-Nehâi ve Hûr b. Seyyâh en-Nehâi hadis rivâyet etmiştir.²⁵³

İbn Hibban, Abdurrahman'ı "*Sikât*" ında sika râviler arasında zikretmiştir.²⁵⁴

2. Diğer Râviler

Hz. Said'den hadis rivâyetinde bulunan diğer râviler ise şu isimlerdir:

Humeyd b. Abdurrahmân b. Avf el-Kureşî (v.h.95): Abdurrahmân b. Avf'ın oğlu olan Humeyd, babası Abdurrahman b. Avf, annesi Ümmü Gülsüm binti Ukbe b. Ebi Muayt dayısı Osman b. Affân, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Ömer b. Hattâb, Ebu Said el-Hudri, Beşir b. Sa'd, Sâib b. Yezid, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Utbe b. Mesud, Abdullah b. Ömer b. Hattab, Abdullah b. Amr b. el-As, Abdurrahman b. Abdül'l-Kâri, Ubeydullah b. Adi b. el-Hıyâr, Muâviye b. Ebi Süfyan, Numan b. Beşir, Büsre binti Safvan ve Allah Resûlü'nün eşi Ümmü Seleme'den rivâyette bulunmuştur.²⁵⁵

Kendisinden ise Abdurrahman oğlu Abdurrahman b. Humeyd b. Abdurrahman b. Avf, Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rec, , İsmâil b. Muhammed b. Sa'd b. Ebi Vakkas, Humeyd'in kardeşinin oğlu Said b. İbrâhim b. Abdurrahman b. Avf, Safvan b. Süleym,

²⁵² Mizzi, *a.g.e.* , XVI, s. 503;

²⁵³ Mizzi, *a.g.e.* , s. 503.

²⁵⁴ İbn Hibbân, *Sikât*, V, s. 83. , Bkz. Mizzi, *a.g.e.* , XVI, s. 503.

²⁵⁵ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, VII, s. 379, 380.

Abdullah b. Ubeydullah b. Ebi Müleyke, Anbese b. Ammar, Katâde b. Dâime ve Muhammed b. Müslim b. Şhab ez-Zühri rivâyette bulunmuşlardır.²⁵⁶

İcli, Ebû Zür'a ve İbn Hiraş, Humeyd b. Abdurrahman için sika demişlerdir. İbn Sa'd da Humeyd'i sika ve çok hadis rivâyet eden olarak nitelendirmiştir.²⁵⁷

Zir b. Hubeyş b. Habeşe b. Evs b. Bilal (v.h.81): Yahyâ b. Main'in sika olarak nitelendirdiği Zir b. Hubeyş; Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Übey b. Ka'b, Huzeyfe b. el-Yeman, Ebû Vâil Şakik b. Seleme el-Esedî, Safvan b. Assâl el-Murâdî, Abbas b. Abdulmuttalib, Abdullah b. Amr b. el-As, Abdullah b. Mesud, Abdurrahman b. Avf, Osman b. Affan, Ali b. Ebi Tâlib, Ammar b. Yâsir, Ömer b. Hattab, Ebû Zer el-Gıfârî ve Hz. Âişe'den rivâyette bulunmuştur. Zir'den rivâyette bulunanlar ise, İbrâhim en-Nehâî, İsmâil b. Ebi Hâlid, Hubeyb b. Ebi Sâbit, Zübeyd b. el-Yâmi, Şemr b. Atiyye, Talhâ b. Musarriif, Âsım b. Behdele, Âmir eş-Şâbi, Abdurrahman b. Merzuk ed-Dımeşki, Abde b. Ebi Lübâbe, Osman b. Cehm, Adiy b. Sâbit, Alkame b. Mersed, İsâ b. Âsım el-Esedî, İsâ b. Abdurrahman b. Ebi Leylâ, Ebu Ruzeyn Mesud b. Mâlik el-Esedî, Münhal b. Amr el-Esedî, Ebu İshak eş-Şeybânî ve Ebu Bürde b. Ebi Musâ el-Eşâri'dir.²⁵⁸

Riyah b. Haris en-Nehâî (v.h.?): Tâbiinden den olan Riyah b. Hâris, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Abdullah b. Mesud, Hz. Ali, Ammar b. Yâsir, Hasan b. Ali b. Ebi Tâlib ve Esved b. Yezid'den rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise İbn Cerir, Riyah'ın torunu Sdaka b. Müsennâ b. Riyah, Hasan b. Hakem en-Nehâî ve Ebu Cemre ed-Dab'i rivâyette bulunmuşlardır. İcli, Riyah'ı sika olarak belirtmiştir. İbn Hibban da "Sikât" isimli eserinde zikretmiştir.²⁵⁹

Ebu Tufeyl Âmir b. Vâsile b. Abdullah b. Amr b. Cahş (v.h.100): Sahâbe'den olan Ebû Tufeyl, Uhut savaşının olduğu sene doğmuştur. Ebu Tufeyl'in en son vefât eden sahâbi olduğu zikredilmektedir. Ebu Tufeyl, Hz. Peygamber (s.a. v.), Hz. Ebubekir,

²⁵⁶ İbn Hacer, *Tehzib*, VII, s. 380.

²⁵⁷ İbn Hacer, *Tehzib*, VII, s. 380; Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, s. 153.

²⁵⁸ Mizzi, *Tehzibü'l-Kemâl*, IX, s. 336.

²⁵⁹ İbn Hacer, *Tehzib*, III, s. 258.

Hiz. Ömer, Hiz. Ali, Said b. Zetd b. Amr b. Nüfeyl²⁶⁰ Muaz b. Cebel, Huzeyfe, İbn-i Mesud, İbn-i Abbas, Ebu Serihe, Nâfi b. Abdülhâris ve Zeyd b. Erkam'dan rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise Zühri, Ebu Zübeyr, Katâde, Abdülaziz b. Râfii, Said b. İyas el-Ceriri, Abdülmelik b. Said b. Ebcer, Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Hasan, İkrime b. Hâlid el-Mahzumi, İmâre b. Sevbân, Amr b. Dinar, Furat el-Kazzâz, Kâsım b. Ebi Bezze, Gülsüm b. Cebi, Kehmes b. Hasan, Mâruf b. Harbuz, Mansur b. Hayyan, Velid b. Abdullah b. Cemi ve Yezid b. Ebi Hubeyb rivâyette bulunmuşlardır.²⁶¹

Abdullah b. Ömer b. Hattab b. Nüfeyl el-Kureşî, el-Adevi (v.h.73): Hiz. Ömer'in oğlu olan Abdullah, küçük yaşta müslüman olmuştur. Babası Hiz. Ömer ile berâber Mekke'den Medine'ye hicret etmiştir. Abdullah (r.a.), Hiz. Peygamber (s.a.v.), babası Hiz. Ömer, amcası Zeyd, kızkardeşi Hafsa, Hiz. Ebûbekir, Hiz. Osman, Hiz. Ali, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Bilal (r.a.), Zeyd b. Sâbit, Suheyb, İbn Mesud, Hiz. Âişe, Rafii b. Hadic ve diğer sahâbilerden hadis rivâyet etmiştir. Abdullah b. Ömer (r.a.), Hiz. Peygamber'den en fazla hadis rivâyet eden sahâbiler arasında yer almaktadır. Kendisinden birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur. Abdullah b. Ömer'den hadis rivâyet edenler arasında çocukları Bilal, Hamza, Zeyd, Sâlim, Abdullah, Ubeydullah, Ömer, torunları Ebubekir b. Abdullah, Muhammed b. Zeyd, Abdullah b. Vâkîd, Abdullah'ın kardeşinin oğlu Hafs b. Âsım b. Ömer, diğer kardeşinin oğlu Abdullah b. Ubeydullah b. Ömer, âzatlı kölesi Nâfi, Hiz. Ömer'in âzatlısı Eslem, Eslem'in oğulları Zeyd ve Hâlid, Urve b. Zübeyr, Mûsâ b. Talha b. Ebû Seleme b. Abdurrahman, Humeyd b. Abdurrahman b. Avf, Said b. Müseyyib, Ebu Bürde b. Ebû Mûsâ el-Eşâri, Tâvus, Atâ, İkrime, Mücâhid, Said b. Cübeyr, Ebû Zübeyr, Ebubekr b. Süleyman b. Ebi Hasme, Ebû Osman en-Nehdi bulunmaktadır.²⁶²

Hilal b. Yesaf el-Eşcei (v.h.?): Tabiinden olan Hilal b. Yesaf, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Hasan b. Ali, Ebu Derdâ, Ebu Mesud el-Ensâri, Semüre b. Cündüb, Sâlim b. Abdullah el-Eşcai, Seleme b. Kays, Süveyd b. Mukrin, İmran b. Husayn, Vâbısa b. Muid,

²⁶⁰ Taberânî, *Mu'cemü Evsad*, III, s. 21.

²⁶¹ İbn Hacer, *Tehzib*, V, s. 71.

²⁶² İbn Hacer, *Tehzib*, III, s. 213, 214.

Hz. Âişe, Berâ b. Âzib, Ferve b. Nevfel, Amr b. Meymun, Rabi b. Amile, Abdullah b. Zâlim, Zamzam Ebi Müsennâ el-Emlûki ve Ebi Yahya el-A'rec'den rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise Ebu İshak es-Sebii, A'meş, Seleme b. Küheyl, Abde b. Ebi Lübâbe, Mansur b. Mu'temer, Ali b. el-Müdrîk, Abdü'l-A'la el-Meysere ve Husayn b. Abdurrahman rivâyette bulunmuştur. İbn Main ve İcli, Hilal'i sika olarak nitelemiştir. İbn Hibban da "Sikât" ında Hilal'i zikretmiştir.²⁶³

Abbas b. Sehl b. Sa'd es-Sâidi (v.h.120): Tabiinden olan Abbas, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, babası Sehl, Ebi Üseyd, Ebi Humeyd, Ebu Hüreyre, Abdullah b. Zübeyr, Câbir (r.a.) ve Abdullah b. Hanzaladan rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise, iki oğlu Übey ve Abdülmüheymin, Amr b. Yahyâ b. İmâre, Abdurrahman b. Süleyman b. Guseyl, İmâre b. Gaziyye, İbn İshak, Alâ b. Abdurrahman, Muhammed b. Amr b. Ata, Füleyc b. Süleyman ve İbn Ebi Zi'b rivâyette bulunmuşlardır. İbn Main, Nesâi ve İbn Sa'd, Abbas'ın sika olduğunu belirtmişlerdir. İbn Hibban da kendisini "Sikât" ında zikretmiştir.²⁶⁴

Nevfel b. Müsâhik b. Abdullah el-Ekber b. Mahzeme b. Abdüluzâ b. Ebi Kays b. Abdüd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey el-Kureyşi, el Âmiri (v.h.?): Tabiinden olan Nevfel, babası Müsâhik b. Abdullah, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Osman b. Huneyf, Ömer b. Hattab ve Hz. Peygamber'in eşi Ümmü Seleme'den rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise, oğlu Abdülmelik b. Nevfel, Sâlim Ebu'n-Nazr, Sâlih b. Keysân, Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Hüseyin el-Mekki, Ömer b. Abdülaziz ve Münzir b. Cehm el-Eslemi rivâyette bulunmuştur. Nesâi, Nevfel'in sika olduğunu belirtmiştir. İbn Hibban da "Sikât" ında zikretmiştir.²⁶⁵

Urve b. Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdüluzâ b. Kusay b. el-Esedi "Ebû Abdullah el-Medeni"(v.h.93): Tabiinden olan Urve, babası Zübeyr, kardeşi Abdullah, annesi Esmâ binti Ebubekir, teyzesi Hz. Âişe, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Ali b. Ebi Tâlib, Hâkim b. Hizam, Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Câfer, Abdullah b. Abbas,

²⁶³ İbn Hacer, *Tehzib*, VI, s. 57.

²⁶⁴ İbn Hacer, *a.g.e.*, III, s. 80, 81.

²⁶⁵ Mizzi, *Tehzibü'l- Kemâl*, XXX, s. 67, 68.

Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr b. el-As, Üsâme b. Zeyd, Ebû Eyyub, Ebû Hüreyre, Amr b. el-As, Muğire b. Şu'be, Muhammed b. Mesleme, Hz. Peygamber'in eşi Ümmü Seleme, Ümmü Seleme'nin çocukları Zeyneb binti Ebi Seleme ve Ömer b. Ebi Seleme Ümmü Hâni binti Ebi Tâlib, Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan, Câbir b. Abdullah, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Merven b. Hakem ve daha birçok kişiden rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise, çocukları Abdullah, Osman, Hişâm, Muhammed, Yahya, Urve'nin torunu Amr b. Abdullah b. Urve, Urve'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Câfer b. Zübeyr, Ebu'l Esved Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel, Süleyman b. Yesâr, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Ebû Bürde b. Ebi Mûsâ, Sâid b. Hâlid b. Amr b. Osman b. Affân, Zühri, Amr b. Dinar, Ata b. Ebi Rebah ve daha bir çok isim rivâyette bulunmuşlardır. İbn Sa'd, Urve için çok hadis rivâyet eden ve sika diye zikretmiştir. İcli de Urve'nin sika olduğunu belirtmiştir.²⁶⁶

Kays b. Ebi Hâzim (Husayn b. Avf)“ Ebû Abdullah el-Kûfi” (v.h.97): Tâbiinden olan Kays'ın kendilerinden rivâyette bulunduğu zatlar arasında Kays'ın babası, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Talhâ, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf, Ebu Ubeyde, Bilal-i Habeşi, Muaz b. Cebel, Hâlid b. Velid, İbni Mesud, Habbab b. Eret, Amr b. el-As, Ebu Hüreyre, Hz. Âişe, Cerir b. Abdullah ve Muğire b. Şu'be yer almaktadır. Kendisinden rivâyette bulunanlar arasında ise İsmâil b. Ebi Hâlid, Beyan b. Bişr, Muğire b. Sübeyl, Mücâlid b. Said, Amr b. Ebi Zâide, Hakem b. Uteybe, Ebu Hureyz Abdullah b. Hüseyin Gâzi Sicistan ve A'meş yer almaktadır. Kays b. Ebi Hâzim Tâbiinin önde gelenlerindendir.²⁶⁷

Muhammed b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. Hattab el-Kureyşi, elAdevi (v.h.?): Abdullah b. Ömer'in torunu olan Muhammed dedesi Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr b. el-As, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Zübeyr ve Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise beş oğlu; Âsım, Vâkîd, Ömer, Ebubekir ve Zeyd rivâyette bulunmuştur. Ayrıca A'meş, Beşşar b. Küdâm, Abde b. Ebi Lübâbe ve Ebu Kutbe Süveyd b. Nuceym de Muhammed'den rivâyette bulunanlar

²⁶⁶ İbn Hacer, *Tehzib*, VII, s. 163, 164.

²⁶⁷ İbn Hacer, *a.g.e.*, VIII s. 346.

arasındadır. Ebu Zür'a ve İbn Ebu Hâtim, Muhammed'in sika olduğunu ifâde etmektedirler. Muhammed'in rivâyetleri ile hüccet edilir.²⁶⁸

Ebû Osman en-Nehdi, “ Abdurrahman b. Mil b. Adiy b. Vehb b. Rabîa b. Sa'd b. Cezime el-Kûfi ” (v.h.?): Hz. Peygamber'in zamanında müslüman olan, ancak Allah Resûlü'nü göremeyen Ebû Osman; Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Übey b. Ka'b, Enes b. Cendel, Üsâme b. Zeyd, Bilal b. Rebah, Câbir b. Abdullah, Cündüb b. Ka'b el-Ezdi, Huzeyfe b. Yeman, Hanzala el-Kâtib, Züheyr b. Amr el-Hilali, Ziyad b. Ebi Süfyan, Zeyd b. Erkam, Sa'd b. Ebi Vakkas, Selman el- Fârisi, Talha b. Ubeydullah, Âmir b. Mâlik, Abdullah b.Âmir, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer b. Hattab, Abdullah b. Amr b. el-As, Abdullah b. Mesud, Abdurrahman b. Ebubekir es-Sıddık, Ali b. Ebu Tâlib, Ömer b. Hattab, Amr b. el-As, İmran b. Husayn, Mücâlid b. Mesud, Müşâci b. Mesud, Kubeyse b. Muhârik, Mutarrif b. Avf, Ebu Berze el- Eslemi, Ebu Bekre es-Sekafi, Ebu Zer el-Gıfâri, Ebu Said el-Hudri,Hz. Âişe, Hz. Ümmü Seleme, Ebû Hüreyre ve Ebu Mûsâ el-Eş'ari gibi zatlardan rivâyette bulunmuştur.²⁶⁹

Kendisinden ise, Eyyûb es-Suhtiyâni, Sâbit el-Bünâni, Câfer b. Meymun el-Enmâti, Haccac b. Ebu Zeyneb el-Vâsiti, Humeyd et-Tavîl, Hennan el-Esedi, Hâlid el-Hizâ, Dâvud b. Ebi Hind, Said el-Ceriri, Süleyman et-Teymi, Dahhak b. Yesâr, Ebu Selil Darib b. Nakir, Ebû Temime Tarif b. Mücâhid el-Hâcimi, Âsım el-Ehvel, Abbas el-Ceriri, Ebû Nuâme Abdi Rebah es-Sa'di, Ebû Tâlut Abdüssselam b. Şeddad, Abdülkerim b. Râşid el-Basri, Osman b. Gayyâs, Ata b. İclân, Ali b. Zeyd b. Ced'an, İmâre b. Ebi Hafsa, İmran b. Hadir, Avf el-Arabi, Avn b. Ebi Şeddâd, Fâid Ebu Avvâm el-Cezzâr, Katâde, Mûsâ Ebu'l Alâ el-Kayni el-Basri, Meymun el-Kerdi, Türral b. Ammar, Ebu Tiyah Yezid b. Humeyd, Ebu Şemr ed- Da'bi ve Ebu Hubeyb Yezid b. Ebi Sâlih el-Mervezi rivâyette bulunmuşlardır. Ebu Zür'a, Nesâi, Abdurrahman b. Yusuf b. Hıraş, Ebu Osman'ı sika olarak zikretmektedirler.²⁷⁰

²⁶⁸ İbn Hacer, *a.g.e.* , IX, s. 152.

²⁶⁹ Mizzi, *Tehzibü'l-Kemâl*, XXVII, s. 424- 427.

²⁷⁰ Mizzi, *Tehzibü'l-Kemâl*, XXVII, s. 426-429.

Esmâ binti Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl el-Adeviye (v.h.??): Esmâ'nın babası Said b. Zeyd'den rivâyet ettiği hadisi Ebu Sifâl el-Muri Esmâ'nın torunu Rebah b. Abdurrahman'dan rivâyet etmiştir. Beyhaki, Rebah'ın büyükannesinin isminin Esmâ olduğunu belirtirken, İbn Hibban, Said b. Zeyd'in bu hadisi rivâyet eden kızının isminin bilinmediğini ifâde etmektedir.²⁷¹

Hişam b. Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl el-Kureyşi, el-Adevi (v.h.): Tabiinden olan Hişam, babası Said b. Zeyd'den rivâyetinde bulunmuştur. Kendisinden ise oğlu Nüfeyl b. Hişam rivâyetinde bulunmuştur. İbn Hibban, Hişam'ı "*Sikât*" ında zikretmiştir.

272

Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf b. Abdi Avf ez-Zühri, el-Medeni (v.h.94): Tabiinden olan Ebû Seleme; babası Abdurrahman b. Avf, Osman b. Affan, Talha b. Ubeydullah, Ebi Katâde, Zeyd b. Sâbit, Ubâde b. Sâmit, Ebû Derdâ, Üsâme b. Zeyd, Hasan b. Sâbit, Rafii b. Hadic, Abdullah b. Selâm, Ebû Hüreyre Hz. Âişe, Hz. Ümmü Seleme, Abdullah b. Amr b. el-As, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Ata b. Yesar ve daha birçok zattan rivâyetinde bulunmuştur. Kendisinden ise oğlu Ömer, kardeşlerinin çocukları; Sa'd b. İbrâhim b. Abdurrahman b. Avf, Abdülmecid b. Süheyl b. Abdurrahman rivâyetinde bulunmuşlardır. A'rec, Amr b. Hakem b. Sevbân, Urve b. Zübeyr, Zühri, Muhammed b. İbrâhim et-Teymi, Yahya b. Ebi Kesir ve Şa'bi kendisinden hadis rivâyet edenlerin arasında bulunmaktadır. İbn Sa'd, Ebu Seleme'yi sika ve çok hadis rivâyet eden olarak zikretmiştir.²⁷³

Yuhannes b. Ebû Mûsâ "İbn Abdullah el-Kureyşi, el-Esedi" (v.h.): Mus'ab b. Zübeyr'in âzatlısı olan Yuhannes; Enes b. Mâlik, Zübeyr b. Avvâm, Abdullah b. Ömer, Ömer b. Hattâb, Said b. Zeyd²⁷⁴, Ebu Sid el-Hudri, Ebu Hüreyre ve Hz. Âişe'den rivâyetinde bulunmuştur. Kendisinden ise Kutn b. Vehb, Muhammed b. İbrâhim b. Hâris

²⁷¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, XXII, s. 427. Bkz. Beyhaki, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Tahâret, I, s. 43.)

²⁷² İbn Hibbân, *Sikât*, V, s. 500.

²⁷³ İbn Hacer, *Tehzib*, XII, s. 127. Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, s. 153- 156.

²⁷⁴ Bezzâr, *Müsned*, I, s. 97.

et-Teymi, Vehb b. Keysan, Yahyâ b. Said el-Ensâri, Yezid b. Abdullah b. el-Hâd rivâyette bulunmuştur. Nesâi, Yuhannes'i sika olarak zikretmiştir.²⁷⁵

Yezid b. Yuhannes (v.h.?): Said b. Zeyd'den rivâyette bulunan Yezid'den Yezid b. Ebi Ziyâd rivâyette bulunmuştur. Yezid'i İbn Hibbân "*Sikât*" ında zikretmiştir.²⁷⁶

Ebu'l-Hayr Mersed b. Abdullah el-Yezeni (v.h.90): Tabiinden olan Mersed, Ukbe b. Âmir-Cüheni, Amr b. el-As, Abdullah b. Amr b. el-As, Ebû Eyyub el-Ensâri, Ebu Basra el-Gıfâri, Deylem el-Hümeiri, Zeyd b. Sâbit, Mâlik b. Hübeyre ve Huzeyfe el-Bârîki'den rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise Yezid b. Ebü Hübeyb, Câfer b. Şemmâse Rabîa, Ka'b b. Alkame, Abdurrahman b. Şemmâse ve Ubeydullah b. Câfer rivâyette bulunmuştur. İcli ve İbn Sa'd, Ebu'l-Hayr'ı sika olarak belirtmişlerdir. İbn Hibban de "*Sikât*" ında zikretmiştir.²⁷⁷

Yezid b. Hâris el-Abdi (v.h.?): Said b. Zeyd'den rivâyette bulunan Yezid'den Ebu Ya'fur rivâyette bulunmuştur. İbn Hibbân Yezid'i "*Sikât*" ında zikretmiştir.²⁷⁸

Muğire b. Şu'be b. Ebi Âmir b. Mesud b. Mâlik b. Ka'b b. Amr b. Sa'd b. Avf b. Kusay "Ebu Muhammed es-Sekafi" (v.h.50): Sahâbeden olan Muğire b. Şu'be; Hz. Peygamber ve Said b. Zeyd²⁷⁹ den rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise çocukları Urve, Hamza, Akkâr, âzatlısı Verrâd, babasının amcasının oğlu Cübeyr b. Hayye, Ziyâd b. Cübeyr, Müsevver b. Mahzeme, Kays b. Ebi Hâzim, Mesruk b. el-Ecdâ, Nafi b. Cübeyr b. Mut'im, Urve b. Zübeyr, Ebu Seleme b. Abdurrahman, Amr b. Vehb es-Sekafi, Kabisa b. Züveyb, Ubeyd b. Nadle, Bekir b. Abdullah el-Müzeni, Ziyad b. Allâke, Esved b. Hilal, Temim b. Hazlem, Alkame b. Vâil el-Hadremi, Ali b. Rabia el-Vâlibi, Huzeyl b. Şurahbil ve Zürâre b. Evfâ rivâyette bulunmuşlardır.²⁸⁰

²⁷⁵ İbn Hacer, *Tehzib*, XXXI, s. 184.

²⁷⁶ İbn Hibbân, *Sikât*, V, s. 537.

²⁷⁷ İbn Hacer, *Tehzib*, X, s. 74.

²⁷⁸ İbn Hibbân, *Sikât*, V, s. 547.

²⁷⁹ Taberânî, *Mu'cemü Evsad*, IX, s.108.

²⁸⁰ İbn Hacer, *Tehzib*, X, s. 234.

Muhammed b. Sirin el-Ensâri (v.h.110): Zamanının âlimlerinden olan Muhammed b. Sirin, Tabiinden olup Enes b. Mâlik, Zeyd b. Sâbit, Hasan b. Ali b. Ebi Tâlib, Huzeyfe b. el-Yemân, Rafii b. Hadic, Semüre b. Cündüb, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, İmran b. Husayn, Ebu Hüreyre, Ebu Katâde, Hz. Âişe, Ümmü Atiyye, Ebu Bekre es-Sekafi, Müslim b. Yesar ve daha birçok kimseden rivâyette bulunmuştur. Kendisinden rivâyette bulunanların arasında ise Şa'bi, Sâbit, Hâlid el-Hizâ, Dâvud b. Ebi Hind, İbn Avn, Yunus b. Ubeyd, Cerir b. Hâzim, Katâde b. Süleyman et-Teymi, Evzâi, Mâlik b. Dinar ve Mehdi b. Meymun bulunmaktadır. İbn Muin ve İcli, Muhammed'i sika olarak zikretmektedir. İbn Sa'd da kendisi için güvenilir, sika, imam, fakih ve kesiru'l-ilm demektedir.²⁸¹

Âmir b. Şirâhil b. Abd eş-Şa'bi el-Humeyri "eş-Şa'bi" (v.h.): Tabiinden olan Şa'bi; Hz. Ali, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Sa'd b. Ebi Vakkâs, Zeyd b. Sâbit, Kays b. Said b. Ubâde, Kurza b. Ka'b, Ubâde b. Sâmit, Ebu Mûsâ el-Eş'ari, Ebû Mesud el-Ensâri, Ebû Hüreyre, Muğire b. Şu'be, Ebu Cuheyfe, Numan b. Beşir, Cerir b. Abdullah, Berâ b. Âzib, Muâviye, Câbir b. Abdullah, Dahhâk, Semüre b. Cündüb, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Amr b.el-As, Abdullah b. Mesud, İmran b. Husayn, Amr b. Hureys ve daha birçok kimseden rivâyette bulunmuştur. Kendisinden rivâyette bulunanların arasında ise Ebû İshak es-Sübey'i, Said b. Amr b. Eşvâ, İsmâil b. Ebû Hâlid, Beyan b. Bişr, Dâvud b. Ebi Hind, Zübeyd el-Yâmi, A'meş, Katâde ve Mücâlid bulunmaktadır. İbn Main, Ebû Zür'a ve İcli, Şa'bi'nin sika olduğunu beyan etmektedirler.²⁸²

Ebûbekir b. Süleymân b. Ebi Hasme "Abdullah b. Huzeyfe" (v.h.): Ebubekir; babası Süleyman, büyükannesi Şifâ, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Hafsa binti Ömer, Hâkim b. Hizâm ve Ebû Hüreyre'den rivâyette bulunmuştur. Kendisinden ise Zühri, İbn-i Münkedir, Sâlih b. Keysân, İsmâil b. Muhammed b. Sa'd, Hâlid b. İyâs,

²⁸¹ İbn Hacer, *Tehzib*, IX, s. 190, 191.

²⁸² İbn Hacer, *Tehzib*, V, s. 57- 59.

Muhammed b. İbrâhim et-Teymi, Yezid b. Abdullah ve Ebubekir b. Ebi Cehm rivâyetinde bulunmuştur. İbn Hibbân, Ebubekir'i “*Sikât*” ında zikretmiştir.²⁸³

D. Değerlendirme

Hiz. Peygamber'den, az hadis rivâyet eden “Mukillûn” kısmındaki sahâbilerden olan Said b. Zeyd'in Kütüb-ü Tis'a'da (Mâlik'in (v.h.795) Muvattâ'ı hâriç), mükerrerleriyle berâber yetmiş rivâyeti, iki tâne de kendi sözü bulunmaktadır. Said b. Zeyd 'in, Hiz. Peygamber'den az hadis rivâyet etmesinin gerekçesi, onun hata yapma endişesi ve Allah Resûlü'ne yalan isnâd etme şüphesine düşmekten kaçınmasıdır. Bununla berâber sözkonusu gerekçeye dayanarak onun neredeyse hiç hadis rivâyetinde bulunmadığı şeklindeki değerlendirmelere katılmıyoruz. Zirâ Hiz. Said'in Allah Resûlü'nden rivâyet ettiği hadislerin sayısı, Kütüb-ü Tis'a'da (Mâlik'in (v.h.795) Muvattâ'ı hâriç) mükerrerleriyle berâber yetmiş, metin değişikliği olarak kırk dokuzdur.

Said b. Zeyd'in, rivâyetlerine bakıldığında onun Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyetleri, başkasının arâzisine tecâvüzde bulunanın kıyâmet günü cezâyâ çarptırılacağı, malını müdâfaa ederken öldürülen kimsenin şehit hükmünde olduğu ve mantarın faydasına dâir rivâyetlerin diğer rivâyetlere nazaran daha çok geçtiği görülmektedir.

Aşere-i Mübeşşere'den olan Said b. Zeyd, aynı zamanda Aşere-i Mübeşşere ile ilgili en fazla rivâyetinde bulunan sahâbidir. Said b.Zeyd'in bu konudaki rivâyetleri, rivâyet dönemindeki hadis kaynaklarında mükerrerleriyle birlikte kırk altıdır. Aşere-i Mübeşşere ile ilgili Hiz. Ali, Abdurrahmân b. Avf ve Abdullah b. Ömer'in de rivâyetleri bulunmaktadır.

²⁸³ İbn Hacer, *Tehzib*, XII, s. 29.

Bir insanın, kendisinin cennetle müjdelendiğine dâir bir rivâyette bulunmasının mantıklı olmadığından hareketle Hz. Said'in Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivâyetlerini eleştirenler olmuştur. Kaldı ki bu konuda, Hz. Ali'nin, Abdurrahman b. Avf 'ın ve Aşere-i Mübeşşere'den olmayan Abdullah b. Ömer'in de rivâyetleri bulunmaktadır. Ancak, Said b. Zeyd'in rivâyetine bakıldığında, onun Hz. Ali'ye hakâret edilmesine dayanamayıp Allah Resûlü'nün cennetle müjdelediği sahâbilerin isimlerini saydığını, kendisini ise ilk önce söylemediğini, insanların ısrârı üzerine cennetlik olan diğer sahâbinin de kendisi olduğunu belirttiğini görmekteyiz.

Said b. Zeyd'in cennetle müjdelenen sahâbilerle ilgili rivâyetlerinde sözkonusu sahâbiler arasında Ebû Ubeyde b. Cerrah zikredilmemektedir. Hz. Said'in bu konudaki bir başka rivâyetinde ise cennetle müjdelenen sahâbiler arasında Abdullah b. Mes'ud zikredilmektedir. Adurrahman b. Avf ve Abdullah b. Ömer'in rivâyetlerinde Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın da cennetle müjdelenen sahâbiler arasında zikredildiğini görmekteyiz.

Haksızlığa dayanamayan, Ashâb-ı Kirâm'a özellikle Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve diğer önde gelen sahâbilere sonsuz saygı ve hürmet besleyen ve dâimâ mazlumun yanında yer alan Said b. Zeyd'in bu karakteristik özelliğinin rivâyetlerine de yansıdığı gözlemlenmektedir.

Hz. Said'in rivâyetlerinde ibâdet ve ahkâma müteallik temâlardan ziyâde Aşere-i Mübeşşere ile ilgili, Ashâb'ın faziletinden bahseden, haksız yere arâzi elde etmeyi kınayan, ahlâki mesajlar içeren, mal, âile, din ve can uğruna mücadele etmeyi teşvik eden, mantarın şifâlı olduğunu belirten, tıbbî ve gündelik yaşantıya yönelik temâlar işlenmektedir.

SONUÇ

Said b. Zeyd'in hayâtını ve rivâyetlerini, konu ile ilgili hadis kaynaklarından, târîh ve biyografi kaynaklarından istifâde ederek gücümüz nisbetinde incelemeye çalıştık.

Zeyd b. Amr b. Nüfeyl gibi câhiliye döneminde bir elin beş parmağıyla gösterilecek derecede az sayıdaki muvahhitlerden birinin oğlu olan Said b. Zeyd, küçük yaşlarda babası Zeyd'in tevhîde ve son peygambere yönelik telkinlerinin etkisiyle olsa gerek İslâm'ı ilk kabûl edenlerin arasında yer almıştır. Hiç kuşku yok ki Hz. Said'in babası Zeyd, onun biyografisinde önemli bir yere sâhiptir. Onun biyografisine en az babası Zeyd kadar belki de dahâ fazla renk katan diğer bir şahsiyet ise amcasının oğlu ve aynı zamanda kayınbirâderi olan Hz. Ömer'dir. Zirâ Hz. Said ve eşi Fâtımâ'nın, Hz. Ömer'in müslüman olmasında yadsınamayacak derecede önemli rolleri olmuştur.

Zühd içerisinde bir hayat yaşamayı ve Allah'ın rızâsını kazanmayı her şeyin üstünde gören Said b. Zeyd, idâreciliğe, makam ve mevkiye önem vermemiştir. Ashâb'a sonsuz saygı ve hürmet besleyen, onlara dil uzatılmasını kabullenemeyen Hz. Said'in bu konuda fitne ve nifâka sebebiyet vermek isteyenlere büyük tepkisi olmuştur.

Said b. Zeyd'in arâzi komşusu olan Ervâ adında bir kadın, arâzisinden yer gasbettiğine dâir Said b. Zeyd'e ithamda bulunmuş ve onu dönemin idârecilerine şikâyet etmişti. Bu suçlama ona çok ağır gelmiş ve Hz. Said, kimin haklı olduğunu göstermesi için Mevlâ'ya niyazda bulunmuştu. Allah da onun duasını kabûl etmiş ve Hz. Said'in haklı olduğu ortaya çıkmıştı. Ona bu iftirâyı atan kadın da kör olmuştu. Bu hâdiseden ötürü Said b. Zeyd, kaynaklarda "Duâsı makbul sahâbi" diye zikredilmektedir.

Onun bu çalışmada dikkat çeken en önemli yanı Aşere-i Mübeşşere'den olmasıdır. O, Hz. Peygamber tarafından cennetle müjdelenen sahâbiler arasındadır. Onun ve ve cennetle müjdelenen sahâbilerin dahâ dünyâda iken böyle bir pâyeyi nasıl kazandıklarını şu cümleler en güzel bir şekilde özetlemektedir: "Onlar, savaşlarda dâimâ Hz. Peygamber'in yanında namazlarda ise Allah Resûlü'nün arkasında yer almışlardır".

Hz. Said, Hz. Peygamber'den, az hadis rivâyetinde bulunan sahâbiler arasında yer almaktadır. O, bu konuda ihtiyatlı davranmış, hata yapmamak için ve Hz. Peygamber'e yalan isnâd etme şüphesine düşmemek için fazla hadis rivâyet etmemiştir. Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer gibi Ashâb'ın önde gelen şahsiyetlerinin de Hz. Said ile aynı düşüncede olduğu görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel

Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, *el-Müsned*, (şrh. Ahmed Muhammed Şâkir) I-XVI, Kâhire 1955; X, Beyrut 1991; XX, Kâhire 1995.

Ahmed Nâim, Sâhih-i Buhâri Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi

Ebü'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Ahmed b. Abdülatif Zebidi, *Sahih-i Buhâri Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi*, (trc. Ahmed Nâim), Ankara 1979.

Altuntaş; Şâhin, Kuran-ı Kerim Meâli

Halil Altuntaş, Muzaffer Şâhin, *Kuran-ı Kerim Meâli*, Ankara 2002.

Aydınlı; Çakan, “Aşere-i Mübeşşere”

Abdullah Aydınlı, İsmâil Lütü Çakan, “Aşere-i Mübeşşere”, *DİA*, Cilt 3, İstanbul 1991.

Aykut, Sahâbeden Günümüze Allah Dostları

Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh b. İshâk İsfahânî Ebû Nuaym İsfahânî, Ebû'l-Ferec Cemâleddin Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzi, (trc. Said Aykut, *Sahâbeden Günümüze Allah Dostları*), I-V, İstanbul 1995.

Azimli “Hz. Ömer’in Müslüman Olmasıyla İlgili Rivâyete Farklı Bir Bakış”

Mehmed Azimli, “Hz. Ömer’in Müslüman Olmasıyla İlgili Rivâyete Farklı Bir Bakış” *İslâmiyat*, Sy. 1, Ankara 2003.

Belâzuri, Ensâbü'l-eşraf

Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahya b. Câbir Belâzuri, *Ensâbü'l-eşraf*, (thk. Riyad b. Zirikli, Süheyl Zekkar), I-XIII, Beyrut 1996.

Beyhaki, es-Sünenü'l-Kübrâ

Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali Beyhaki, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, Haydarâbad 1356.

Bezzar, Müsnedü'l-Bezzar

Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhâlik el-Basri Bezzar, *Müsnedü'l-Bezzar* = *el-Bahrü'z-Zehhar*, (thk. Âdil b. Sa'd), I-XV, Medine 2005.

Buhâri, Sahihü'l-Buhâri

Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil Buhâri, *Sahihü'l-buhâri*, I-VIII, İstanbul 1979.

Çakan, Sahâbe Kıvâmı

İsmâil Lütü Çakan, *Sahâbe Kıvâmı* = *Müslümanlığımızın Aynası*, İstanbul, 2005.

Demevi, “ Said b. Zeyd ”

Ahmed Abdü'l-Cevad ed-Demevi, “*Said b. Zeyd*”, *Mecelletü'l-Ezher*, Sy.10, Kâhire 1975.

Ebû Dâvud, Sünenu Ebi Dâvud

Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi Ebû Dâvud es-Sicistâni, *Sünenu Ebi Dâvud*, (haz. Heysem b. Nizar Temim), 1.baskı, Beyrut 1999.

Ebû Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ

Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh b. İshak İsfahâni Ebu Nuaym İsfahâni, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, I-X, Kâhire 1935.

Ege, Siret-i İbn-i Hişâm tercemesi

Ebû Muhammed Cemâleddin Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, (trc. Hasan Ege), I-VI, İstanbul 1985.

Hâkim, el-Müstedrek

Ebû Abdullah İbnü'l Beyi Muhammed Hâkim en-Nisâburi, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-IV, Haydarabad 1915.

----- Ma'rife

Ma'rifetu ulumi'l-hadis ve kemiyyeti ecnâsihi, Beyrut 2003.

Humeydi, el-Müsned

Ebübekir Abdullah b. Zübeyr b. İsâ Humeydi, *el-Müsned*, (thk. Habiburrahmân Âzami), I- II, Beyrut 1962.

İbn Abdülber, el-İstiab

Ebû Ömer Cemâleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubi İbn Abdülber Nemerî *el-İstiab fî ma'rifeti'l-ashab*, (thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdülmevcud), I-IV, Beyrut 1995.

İbn Asâkir, Târih

Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah İbn Asâkir, *Târihu medineti dımaşk*, (thk. Muhibüddin Ebû Said Amrevî), I- LIV, Beyrut 2001.

İbn Balaban, el-İhsân

Ebü'l-Hasan Alaeddin Ali b. Balaban b. Abdullah İbn Balaban, *el-İhsân fî takribi Sahihi İbn Hibbân*, (thk. Şuayb Arnaut), XVI, 1. baskı, Beyrut 1987.

İbnü'l-Cevzi, Sıfatü's-Safve

Ebü'l-Ferec Cemâleddin Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzi, *Sıfatü's-Safve*, (thk. Mahmud Fahûrî; thr. Muhammed Revvas Kal'acı), I- IV, Beyrut 1979.

----- Muntazam

el-Muntazam fî tarihi'l-müluk ve'l-ümem, (thk. Muhammed Abdülkâdir Ata, Mustafa Abdülkâdir Ata), I- XVIII, Beyrut 1992.

İbn Ebû Hâtım, el-Cerh ve't-ta'dil

Ebü Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdris İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dil*, I-IX, Beyrut.

. İbn Ebi Hayseme, et-Târihü'l-kebir

Ebübekir Ahmed b. Ebû Hayseme Züheyr b. Harb İbn Ebû Hayseme , *et-Târihü'l-kebir: el-ma'ruf bi-târihi İbn Ebi Hayseme = Târihi İbn Ebi Hayseme*, (thk. Salah b. Fethi Helel), I-IV, Kâhire 2004.

İbn Esir, Üsdü'l-Gâbe

Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fi ma'rifeti's-Sahâbe*, (thk. Halil Me'mun Şhâ), I-V, Beyrut 1997.

-----Kâmil

el-Kâmil fi't-tarih, XIII, Beyrut 1992.

-----Lübâb

el-Lübâb fi tehzihi'l-ensâb, Beyrut

İbn Hacer, el-İsâbe

Ebü'l-Fazl Şehâbeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalâni, *el-İsâbe fi temyizi's-Sahâbe*, (thk. Âdil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz), I- VIII, Beyrut 1995.

-----Tehzib

Tehzibü't-tehzib, VI, Beyrut 1991

İbn Hazm, Cemheretu ensâbi'l-Arab

Ebü Muhammed Ali b. Ahmed b. Said ez-Zâhiri İbn Hazm, *Cemheretu ensâbi'l-Arab*, (thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn), 5. baskı, Kâhire 1982.

İbn Hibbân, Sikât

Ebü Hâtim Muhammed b. Hibbân Ahmed et-Temimi İbn Hibbân, *Kitâbü's-Sikat*, I-IX, Haydarabad 1973

İbn Hişâm, es-Siret

Ebü Muhammed Cemâleddin Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Kâhire 1936.

İbn Kuteybe, Te'vilu muhtelifi'l-hadis

Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim İbn Kuteybe, *Te'vilu muhtelifi'l-hadis*, (thk. Abdülkâdir Ahmed Ata), Beyrut 1988.

İbn Mâce, Sünenü İbn Mâce

Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er- Rebe-i el- Kazvini İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, (thk. Muhammed Mustafa Âzâmi), I- II, Riyâd 1983.

İbn Mâkulâ, el-İkmâl

Ebû Nasr Sa'dülmelik Ali b. Hibetullâh b. Ali İbn Mâkulâ, *el-İkmâl fi ref'il-irtiyâb ani'l-mü'telif ve'l-mutelif mine'l-esmâ ve'l-künâ ve'l-ensâb*, I- VII, Beyrut 1976.

İbn Sa'd, Tabakât

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî Zühri İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir = et- Tabakâtü'l-kübrâ*, (thk. Ali Muhammed Ömer), I- XXI, Kâhire 2001.

İbn Salâh, Ulûmü'l-hadis

Ebû Amr Takıyüddin Osman b. Abdurrahman İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-hadis*, (thk. Nûreddin Itr), 3.baskı, Dımaşk 1984..

Kelbi, Cemheretü'n-neseb

Ebü'l-Mümir İbnü's-Sâib Hişâm b. Muhammed b. Sâib Kelbi, *Cemheretü'n-neseb*, (thk. Nâci Hasan), Beyrut 1986

Koçyiğit, Hadis Usû lü

Talat Koçyiğit, *Hadis Usûlü*, Ankara 1997.

Köksal, İslâm Târihi

Mustafa Âsım Köksal, *İslâm Târihi = Hz. Muhammed (A.S.) ve İslâmiyet: Mekke Devri, Medine Devri* (I-XI), İstanbul 1987.

Kurucan, Aşere-i Mübeşşere

Ahmed Kurucan, Zühdü Mercan, *Aşere-i Mübeşşere = Cennetle Müjdelenen On Sahâbi*, İstanbul 2005.

Mâlik, Muvattâ

Ebû Abdullâh el-Asbahi el-Hımyeri Mâlik b. Enes, *Muvattâ*, (thk. Beşşâr Avvad Ma'ruf), I-II, Beyrut 1997.

Mevsili, Müsned

Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ Ebû Ya'la el-Mevsili, *Müsnedu Ebi Ya'la el-Mevsili*, (thk. Hüseyin Selim Eset), I-XI, 1. baskı, Dımaşk 1986.

Mizzi, Tehzibü'l-Kemâl fi esmâi'r-ricâl

Ebü'l-Haccâc Cemâleddin Yusuf b. Abdurrahman b. Yusuf Mizzi, *Tehzibü'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*, (thk. Beşşâr Avvad Ma'ruf), I- XXXV, Beyrut 1992.

Müslim, Sahihi Müslim

Ebü'l-Hüseyin el- Kuşeyri en- Nisâburi Müslim b. el- Haccac, *Sahihi Müslim*, (nşr. Muhammed Fuad Abdülbâki), I- V, İstanbul..

Nesâi, Sünenü'n- Nesâi

Ebü Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesâi, *Sünenü'n- Nesâi*, (şrh. Ebü'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebi Bekr Suyûti; haş. Ebü'l-Hasan Nûreddin Muhammed b. Abdülhâdi Sindi), I- VIII, Beyrut.

----- Sünenü'l- Kübrâ

Sünenü'l- Kübrâ, (thk. Abdülgaffâr Süleyman Bündâri, Ebi Abdullah Seyyid b. Kesrevi b. Hasan), I- VI, Beyrut 1991.

Resûli, Turfetü'l-ashâb

Ebû Hafs Melikü'l-Eşref Mümeħhidüddin Ömer b. Yusuf b. Ömer Melikü'l-Eşref Resûli, *Turfetü'l-ashâb fi ma'rifeti'l-ensâb*, Beyrut, 1992.

Sabbâğ, el-Aşeretü'l-mübeşşerun bi'l-cenne

Muhammed Mütevelli Sabbâğ, *el-Aşeretü'l-mübeşşerun bi'l-cenne*, Kâhire 1990.

Sem'ani, el-Ensâb

Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muhammed b. Mansur el- Mervezi Sem'ani, *el-Ensâb*, (thk. Muhammed Avame), I-X, 2. baskı, Beyrut 1981.

Şevkânî, Derrü's-sehâbe

Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el- Havlânî Şevkânî, *Derrü's-sehâbe fi menâkibi'l- karâbe ve's-Sahâbe*, (thk. Hüseyin b. Abdullah Umeri), Dimeşk 1984.

Taberânî, el- Mu'cemü'l- evsat

Ebû'l- Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub el-Lahmi Taberânî, *el- Mu'cemü'l- evsat*, (thk. Mahmud b. Ahmed Tahhân), I- XI, Riyâd 1985.

----- Mu'cem

el- Mu'cemü's-sagir, li't- Taberânî, (tsh. Abdurrahman Muhammed Osman), I- II, Medine 1968.

Taberi, Târihü'l- ümem ve'l-müluk

Ebû Câfer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberi, *Târihü'l-ümem ve'l-müluk*, (thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrâhim), I- XI, Beyrut 1967.

Taberi, er-Riyâzü'n-nazire fi menâkibi'l-aşere

Ebû'l-Abbas Muhibbüddin Ahmed b. Abdillâh b. Muhammed Muhibbüddin Taberi, *er-, Riyâzü'n-nazire fi menâkibi'l-aşere* I-V, Beyrut 1984.

Tahhân, Teysiru mustalahi'l-hadis

Mahmud Ahmed Tahhân, *Teyşiru mustalahi'l-hadis*, Riyâd 1987.

Tantâvi, el-Mübeşşerine bi'l-cenne

Muhammed Said Tantâvi, *el-Mübeşşerine bi'l-cenne = min fezâili'l-aşere*, 2. baskı, Kâhire 1991.

Tayâlisi, Müsned

Ebû Dâvud Süleyman b. Dâvud b. el-Cârud el-Fârisi Tayâlisi, *Müsnedu Ebi Dâvud et-Tayâlisi*, (thk. Muhammed b. Abdülmuhşin et-Türki, I-IV, Cize 1999.

Tirmizi, el-Câmiü'l-Kebir

Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre es-Sülemi Tirmizi, *el-Câmiü'l-Kebir*, (thk. Beşşar Avvad Ma'ruf), I- VI, Beyrut 1998.

Tüsteri, Kamusü'r-ricâl

Muhammed Taki Tüsteri, *Kamusü'r-ricâl*, 2. baskı, 1990.

Yusuf Hâc Ahmed, Ehlü'l-cenne

Yusuf Hâc Ahmed, *Ehlü'l-cenne = Akvâmun şehede lehum resûlüllâhi (s.a.v.) bi'l-cenne*, Dımaşk 2004.

Zehebi, Târihü'l-İslâm

Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebi, *Târihü'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhir ve'l a'lâm*, (thk. Ömer Abdüsselâm Tedmûri), Meğâzi, Beyrut 1993.

----- Siyer

Siyeru a'lâmin-nübelâ, (thk. Şayb Arnaut), I- XXIII, Beyrut 1984; I-III, Beyrut.

----- Ma'rife

Ma'rifetü'l-kurrâi'l-kibâr ale't-tabakât ve'l-a'sar, (thk. Beşşar Avvad Ma'ruf, Şuayb Arnaut, Sâlih Mehdi Abbâs), I- II, Beyrut 1984.

.

-
-
-

